

KÜRESEL İMPARATORLUK DÜZENİ NASIL İŞLİYOR?

Epstein Şebekesi, Zakkum Çiçekleri ve Geleceğin Çağrısı

İşgalci ve soykırımcı Siyonist rejim ve en büyük destekçisi ABD, ulaşılmaz pek mümkün olmayan çok yüksek stratejik bir çığa belirleyerek İran'a saldırdı. Bu durum savaşın kaçınılmaz olduğuna inandıkları için diplomasiye giderek daha az güvenen İranlı yöneticilerin haklılığını da ortaya koydu. Zira onlar, hayli zamandır görüşmeleri bir çözümden ziyade bir tuzak olarak görüyor; kaçınılmaz bir savaşın, zayıf bir antlaşmadan daha arındırıcı olacağını düşünüyorlardı.

Komple teorilerinin havada uçtuğu, sosyal medya fenomenlerinin nefret kusan propagandacılarla birlikte sattığı bir vasatta içinde bulunduğumuz anı tamamen yeniden düşünmemiz gerekiyor. Sosyal medya mecralarının en tehlikeli çıktısı, insanın merhamet, empati ve içsel hesaplaşma kapasitesini köreltmesi ve fitne üretmesidir. Ahlaki yükümlülükten kopan aklıyla yıkıcı bir güce dönüşen ABD Başkanı Donald Trump, açıktan, rejim değişikliği ve İran'ın tamamen silahsızlandırılmasını, sadece nükleer programının değil, füze programının eş deyişle savunma kabiliyetlerinin de ortadan kaldırılmasını talep etti. Bu maksimalist taleplere karşı varoluşsal bir savaş yürüten İran, muhtemelen savaş ne kadar uzun sürer ve riskler ne kadar artarsa, ABD'nin onu sona erdirmek için bir çıkış yolu arama ihtimalinin o kadar artacağını hesaplıyor.

Ortadoğu'daki gelişmelerle de bağlantılı olan Jeffrey Epstein sapkınlığı Siyonist rejimi güçlendirecek türlü dümenler çevirmişti. İsrail'le sınırlı olmayan diplomatlardan politikacılara uzanan şaibeli ilişkileri aynı zamanda sermaye yapılarıyla da bağlantılıydı. Yayınlanan üç buçuk milyon sayfadan anlaşılıyor ki sahip olduğu geniş etki alanını farklı unsurlarla birleştiren Epstein sayesinde dokunulmaz addolunan elitler sisteme göbekten bağlanmışlar. Batı'daki müesses nizam, "kurallara dayalı bir düzen"den bahsetmek istiyorsa, önce Epstein'in dünyasını yöneten kurallardan bahsetmelidir. Batılı seçkinler, istismar, şantaj ve cezasızlık bataklığının tepesinde otururken, bir yandan da utanmadan dünyaya "değerler" hakkında ders veriyorlar. Nüfuzlu kişiler üzerinde koz toplayarak güç devşiren bir şantaj ağının aktörü olan Epstein'e dair dosyalar, bu sebeple, sadece ceza hukukuyla değil, küresel imparatorluk sistemindeki çürümeye ilgili bir meseledir.

Çocuklara yönelik cinsel sömürü, failin sosyal, ekonomik veya siyasal gücü arttıkça daha zorlukla ortaya çıkarılmakta, daha geç soruşturulmakta ve bu sayede daha karmaşık hâle gelmektedir. Aynı zamanda ortaya konan belgeler, Batı'nın nasıl bir ahlaki çöküş yaşadığının da göstergesidir. Epstein şebekesince tecavüz edildiklerini söyleyen genç kızların haklı olduğunu kanıtlayan deliller artıyor. Ancak meselenin bununla sınırlı olmadığı göz ardı edilmemelidir. Mesele, emanet paradigmasından uzaklaşması neticesinde beden, mahremiyetin, insan haysiyetinin bir güç ve sermaye nesnesine indirgenmesidir.

Büyük tartışmaların ve infialerin söz konusu olduğu Epstein işçilerini anlamının yollarından biri buna yol açan şebekenin küresel imparatorluk düzenindeki yerinin farkına varmaktan geçer. Rockefeller ve uluslararası milyarder sınıfının diğer üyelerinin desteğiyle kurulan Epstein şebekesinin sapkınlığının boyutları insan hafsalasına sığmıyor. Kesinlikle bir pedofil ve bütünüyle ahlaksız olan Epstein aynı zamanda *jeopolitik aktör* olarak da görünmektedir. Kendisi Siyonist rejim için casusluk yapmanın yanında, Rothschild ailesi üzerinden beynelmilel milyarder sınıfı için aracılık ve komisyonculuk yapan bir isim. Onun Siyonist teşekkülle kuvvetli bağlarını vurgulamak tabii ki gerekli ama bunu Epstein'in "küreselci" hareket içinde oynadığı rolü göz ardı etmeden yapmak gerekiyor. Nitekim Epstein'in diğer bağlarına bakmayıp salt İsrail'e odaklandığımızda, onun uluslararası müesses nizamdaki yerini hatta bu yapının kendisini anlayamayız.

Hiç şüphesiz Epstein istisnai bir isim değil, *müesses nizam ve istihbarat servisleriyle* irtibatlı. Yürüttüğü operasyon, genel manada siyasetin sağda, solda, arada, alta ve üstte nasıl işlediğinin bir göstergesi. Böyle bir düzenden erdemli insanlar, ahlak veya adil bir sistem beklemek nasıl mümkün olabilir ki? İmparatorluk merkezinde Epstein'i lanetleyenlerin küçük veya büyük aynı işlevi görecektir sistemler kurmak için canla başla çalışmaya başladıklarını söylemek bir kehanet değildir. Herkesin bildiği üzere, dünyada birçok Epstein var. Bunlar, en alt kademedeki yerel konseylerden, Batı'da gerçek iktidara sahip olan uluslararası elitlerin en üst kademelerine kadar, siyasi yelpazenin her tarafında faaliyet yürütüyorlar. Batı merkezli küresel düzenin yaklaşan sonu ile ilgili genel tartışmalarla yaşananlar oldukça örtüşüyor.

Müslümanlar olarak yani dünyayı ahiretin tarlası sayanlar olarak bizler bu sapkınların küresel saldırılarını bertaraf edebilmek için sırât-ı müstakim üzere bir dünya inşa etmeliyiz. Bu yüzden Taha Abdurrahman'ın ısrarla vurguladığı gibi ahlaki yeniden varoluşun merkezine yerleştirmek gerekiyor. Wael B. Hallaq'ın şeriatı yalnızca hukuki kurallar değil, insani ve ahlaki hedefler etrafında şekillenen bir hayat tasavvuru olarak yorumlaması da bu perspektifle güçlü bir teorik paralellik taşır. Unutmayalım ki insanlığın yeni bir dirilişe ve yeni bir sıçrayışa kısaca yeni bir arınış ve *yücelişe* ihtiyacı var. Ve bu yüceliş de ancak ahlaki temelde oluşturulan hukuk ilkeleri ve iktisadi tekliflerle hayat bulabilir. Mevcut körelmeye karşı insanı yeniden emanet şuuruna çağırmalı, eylemde, sözde, bilgide ve dünyayla kurulan her türlü ilişkide sorumluluğu hatırlatan bir bilinci kuşanmalıyız.

Oruç günlerinin kendi kendimizin efendisi değil; fiil, söz ve bilgi bakımından emanet sahibi bir varlık olduğumuzu hatırlamamıza vesile olmasını niyaz ederiz. Bir romancımız ramazan bayramının bir aylık bir bekleyiş ve hazırlıktan sonra geldiği için, o nispette coşku içerdiğini yazmıştı. İnşallah hepimiz huzurlu ve sağlıklı bir şekilde bayramı idrak ederiz.

Yeni sayımızda buluşmak temennisiyle...

İÇİNDEKİLER

GÜNDEM

04

İslâm Coğrafyasını Kasıp Kavuran Bir Hastalık Fitne-3: İman Edenler için Fitne Denklemi

Burhanettin CAN

11

İmanın Neşvesi
Ramazanın Sevinci

Abdullah YILDIZ

14

Trump-Netanyahu Saldırısı
İranlıları Şartsız Boyunduruk
Altına Almayı Amaçlıyor

Hamid DABASHI

15

Marco Rubio'nun
Yeni Atlantikçiliği

Alexander DUGIN

18

Bangaledeş Cemaat-i
İslâmî'si ve İslâmcı Seçim
Siyasetinin Sınırları

Hamûd RAHMAN

21

ORTADOĞU'DAN

DOSYA

23

Küresel Siyasetin
Karanlık Yüzü

Mustafa AYDIN

29

Epstein Belgeleri, Küresel
Kötülük ve Ulus Devletler

Mehmet Furkan ÖREN

33

Epstein Şebekesi ve
Batı'daki Müesses Nizam

Uriel ARAUJO

39

Tehlikeli Bir Dünyada Olmak
Cesareti

Richard FALK

42

Yedi Nomos
Yeni ve Başka Bir
Dünyaya Doğru

Temel HAZIROĞLU

Umran

Sahibi

Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş. Adına
Şemseddin Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni

Cevat Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Metin Çiğrıkçı

İdare Merkezi

Bereketzade Mah. Okçumusa Cad.
Bank Han No: 11 Kat: 3 Şişhane
Beyoğlu/İstanbul
Tel: (0212) 293 90 41
(0543) 281 58 85
www.umrandergisi.com.tr
editorumrandergisi@yandex.com
aboneumrandergisi@yandex.com

Temsilcilikler

Ankara: (0312) 418 12 77
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44

Görsel Yönetmen

Tekin Öztürk

Baskı: Çınar Basım Matbaacılık ve Yay.
Yüzyıl Mh. Matbaacılar Cd. Ata Han No: 34 K: 5
Bağcılar - İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00

Mart 2026 Sayı: 379

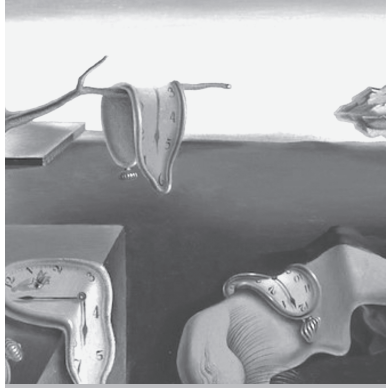
(İlk yayın tarihi: 1991 Bülten,
1993 Umran adıyla)
Yaygın, süreli, ayda bir yayımlanır.
Yazıların ve ilanların sorumluluğu
sahiplerine aittir. Bu dergi basın
meslek ilkelerine uymayı taahhüt
eder. Umran dergisi TÜRDEB ve
DERGİBİR üyesidir, Kültür ve Turizm
Bak. Kurumsal Abonesidir.

KRİTİK**53**

Kriz ve Bunalım Dönemi
Müellifi Olarak Kâtip Çelebi
Mustafa AKMAN

57

İslâm Tarihçisi
Mustafa Fayda'ya
Armağan Kitabı Üzerine
Kâmil YEŞİL

**YAŞAYAN
İSLÂM****62**

Cuma Kayıtları
Zaman Girdabı
Aytaç ÖREN

64

Yenilenip Tazelenmenin Yolu
Alaaddin YURDERİ

**KÜLTÜR
SANAT****67**

Çünkü O Bir Millî Mücadeleci:
Hacı Ali Bozdam
Yahya BİLGİNER

70

Direniş Toprağı Olarak Gazze
Günay BULUT

73

Hind Receb'in
Sesini Duyduğumda
Her Şeyi Bıraktım
Kaouther BEN HANIA

75

Gazali'nin Yürüdüğü
Zorlu Yolun Hikâyesi
Gülşen ÖZER

78

Şam Uluslararası Kitap
Fuarı'nın Ardından
Kaan KÜÇÜK

Ramazan Bayramı'muz mübarek, kalplerimiz iman ve huzur dolu,
İslâm dünyası vahdet ve huzur içinde, insanlık barış ve adalet üzere olsun.

*Umran***Nasıl Abone Olabilirsiniz?**

- Umran Dergisi'ne abone olmak veya aboneliğinizi yenilemek için 0212 293 90 41, 0543 281 58 85 abone hattımızı arayabilirsiniz.
- www.umrandergisi.com.tr sitemizden Abone Form'u doldurarak abone olabilirsiniz.

Abone Ücretleri (Yıllık/12 Sayı)

Yurt içi: 2.250 TL (Öğrenci: 2.000 TL), Yurt dışı: 120 Euro

Birim Fiyatı: 225 TL

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?

- Posta Çeki hesabımıza abone ücretini yatırabilirsiniz.
Posta Çeki Hesap No: 654482 Alıcı Adı: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.
- Banka Hesap numaramıza havale edebilirsiniz.
Banka Hesap No: 8515535-2
IBAN: TR460020500000851553500002 Kuveyt Türk
Hesap Sahibi: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

İSLÂM COĞRAFYASINI KASIP KAVURAN BİR HASTALIK FİTNE-3: İMAN EDENLER İÇİN FİTNE DENKLEMİ

BURHANETTİN CAN

*“Her ümmet için bir fitne vardır,
benim ümmetimin fitnesi de maldır.”¹*

Hz. Muhammed (s.)

Kur’ân-ı Kerim’de fitne kelimesi; Allah, insan ve şeytanla ilgili olarak kullanılmaktadır. Bu durumda fitne kelimesi Allah’a nispet edildiği zaman, lehlerine ya da aleyhlerine olmak üzere, kulların iyi ya da kötü şeylerle denenmeleri, imtihan edilmeleri; beşerden kaynaklandığı zaman, her türlü kötülük, ayartma, manevi çöküntüye uğrama, baskı, dinî-siyasi, sosyal kargaşa; şeytandan kaynaklandığı zaman da saptırma anlamına gelmektedir.

Hiç şüphesiz imtihan, insan iradesinin test edilmesidir. İmtihan insanın, kendisine yol göstermek üzere gönderilen peygamberlerin yoluna uyup uymamasına ilişkin tercihini ortaya koymasıyla ilgilidir. İnsanın özgür iradesi ile yapacağı bir tercih ve bununla alakalı tabi tutulacağı ödül ve ceza sisteminin açığa çıkmasıdır imtihan. Allah, her türlü alternatifi yaratandır. İnsan ise yaratılanlar arasında tercih yapandır (3/Âl-i İmrân, 265; 4/Nisâ, 79; 30/Rûm, 41; 42/Şûra, 30). O sebeple hikmeti farklı olmakla beraber peygamberler dâhil herkes bu sisteme tabidir. Bu çerçevede ilahi kelamın ayetleri incelendiğinde âlemlerin Rabbi Allah, peygamberlerinden insana doğru bir eleme, arındırma sistemi ortaya koymuştur. Fitnenin semantik alanını evrensel küme şeklinde değerlendirsek fitne evrensel kümesinin alt kümelerini,

¹ Tirmizî, “Zühd”, 26, (2337).

Kur’ân’a göre fitne sisteminde imtihana tabi tutulan insan unsurlarını, aşağıdaki gibi tasnif edebiliriz:

- İnsanların imtihan edilmesi: Genelde tüm insanların, müminlerin ve kâfirlerin imtihan edilmesi.
- Peygamberlerin imtihan edilmesi: Hz. Musa’nın, Hz. Davud’un ve Hz. Süleyman’ın imtihana tabi tutulması.
- Bazı toplumların imtihan edilmesi: Semûd, Firavun ve Hz. Musa’nın kavimleri ile İsrailoğullarının imtihan edilmesi.

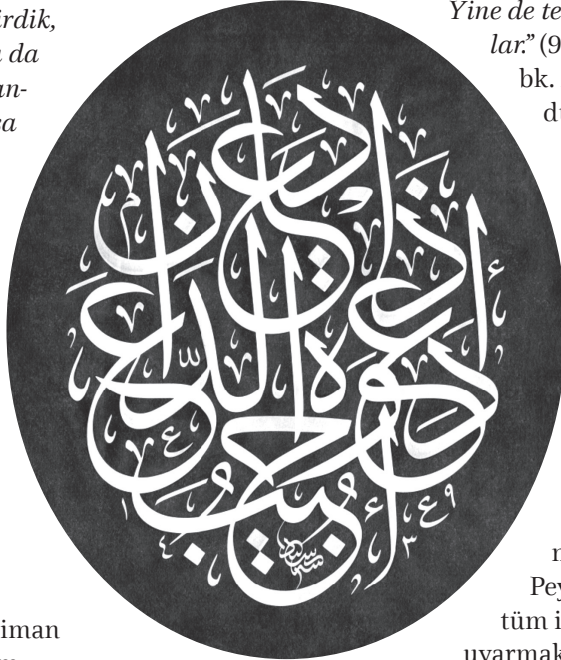
Geçen yazıda, fitne kavramının altı boyutu ile Allah’a nispet edilen fitne kavramını ele alıp incelemiştik. Burada, genelde insan, özelde iman edenlerle ilgili fitne olgusu üzerinde duracağız.

TÜM İNSANLARIN FİTNEYE TABİ TUTULUP İMTİHAN EDİLMESİ

Tevhid dinine göre bu dünya-öteki dünya denkleminde bu dünya, ahiretin tarlası olarak vardır; ölüm ve dirim, insanları imtihan etmek için Allah tarafından yaratılmıştır: “O, amel bakımından hanginiz daha iyi (ve güzel) olacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı. O, üstün ve güçlü olandır, çok bağışlayandır.” (67/Mülk, 2). Dolayısıyla bu dünyada insanlar yapıp ettiklerinin karşılığında, ahirette gidip yaşayacağı mekân ya cennet ya da cehennem olacaktır. İşte ilahi denklemde, sünnetullahta, fitne sistemi bir yol ayırımı olup iman edenle etmeyeni, samimi olanla olmayanı, sebat edenle etmeyeni, dürüst

olanla olmayanı, zalimle mazlumunu, Hak ile Batılı, doğru ile yanlış, temiz ile kirliyi, hak yolda olanla olmayanı, saf altınla posayı birbirinden ayıran bir kavşak noktasıdır. İnsanların Allah tarafından fitneye tabi tutulması, söz ve fiil arasındaki uyumu, dengeyi ve samimi olup olmayı ortaya çıkarmak amaçlıdır. Söyledikleri ile yaptıkları arasındaki tezadı ortaya çıkarmak ve bunu insanlara teşhir ederek insanları korumak ilahi bir yasadır: “İnsanlar, (yalnızca) ‘İman ettik!’ diyerek, sınanmadan bırakılacaklarını mi sandılar? Ant olsun, onlardan öncekileri sınamadan geçirdik, Allah, gerçekten doğruları da bilmekte ve gerçekten yalancıları da bilmektedir. Yoksa kötülükleri yapanlar, bizi (aşıp) geçeceklerini mi sandılar? Ne kötü hükmediyorlar?” (29/Ankebût, 2-4)

İlahi denkleme göre Allah'ın insanları fitne imtihanına tabi tutmasının bir boyutu, insanlar arasındaki sınıfsal ayrımı ortadan kaldırmaktır. Tüm makamlar, mevkiler, mal-mülk ve çocuk sayısı, iman etme düzleminde bir anlam kazanmaktadır. İman etmedikçe ya da kalbinde hastalık buldukça, zan ve tahminle yalan söyledikçe, münafıklık yaptıkça, bir insanın maddi zenginliklerinin iman boyutunda bir anlamı ve de Allah indinde iman etmişler düzleminde yeri ve kıymeti yoktur. İnsanlar için en büyük imtihanlardan biri de budur: “Sabah akşam-onun rızasını dileyerek- Rablerine dua edenleri kovma. Onların hesabından senin üzerinde bir şey (yükümlülük), senin hesabından da onlar üzerinde bir şey (yükümlülük) yoktur ki onları kovman gereksin. Yoksa zalimlerden olursun. Böylece: ‘Allah içimizden bunlara mı lütufta bulundu?’ demeleri için onlardan bazısını bazılarıyla denedik. Allah, şükredenleri daha iyi bilen değil mi?” (6/En’âm, 52, 53)

Hattat Seyit Ahmet Depeler. “Bana dua edince duacının duasına icabet ederim.” (Bakara Suresi, 186)

İnsanların fitneye tabi tutulmasının bir sebebi de samimi olanla olmayanı, gerçekten iman edenle etmeyen, kalbinde hastalık bulunanla bulunmayan ayırt etmek, ortaya çıkarıp teşhir etmek içindir: “Bir sure indirildiğinde onlardan bazısı: ‘Bu, hanginizin imanını arttırdı?’ der. Ancak iman edenlere gelince; onların imanını arttırmıştır ve onlar müjdeleşmektedirler. Kalplerinde hastalık taşıyanların ise, iğrençliklerine iğrençlik ekleyip-arttırmış ve onlar kâfirler olarak ölmüşlerdir. Görmüyorlar mı her yıl bir veya iki kez fitneye tutulduklarını? Yine de tevbe etmiyor, ibret almıyorlar.” (9/Tevbe, 124-126; Ayrıca bk. 27/Neml, 46, 47). Allah dünyevi imkânlarla tüm insanları imtihan etmektedir. Bunlara yüklenen anlam, verilen önem ve kullanma düzleminde müminleri hassas davranmaya davet etmektedir. Bu dünya öteki dünya denkleminde, mal mülk edinme ve onu kullanma, ona bağlanma düzleminde, dünyevileşme-sekülerleşme boyutunda Allah, Hz.

Peygamber (s.) üzerinden tüm iman edenleri özel olarak uyarmakta ve dikkatli davranmaya davet etmektedir: “Onlardan bazı gruplara, kendilerini onlarla denemek için yararlandırdığımız dünya hayatının süsüne gözünü dikme. Senin Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha süreklidir.” (20/Ta-Hâ, 131).

Hz. Âdem'in yaratılması, İblis'in Allah'a isyan etmesi, Hz. Âdem'le eşinin cennete yerleştirilmesi... İblis'in onları cennetten çıkarabilmek için Allah'ın onlara tayin ettiği hukuk sistemini, bizzat onları tuzağa düşürerek cennetten çıkarılması ve İblis'in kıyamete kadar yaşama izni alarak Allah'ın yolundan gidenlere karşı sınırsız ve topyekûn savaş ilan etmesi olgusu, genelde tüm insanların özelde müminlerin asla unutmaması gereken bir durumdur. Nitekim Allah insanoğlunu bu konuda özel olarak uyarmaktadır:

Fitne konusuna, Kur'ân ve hadislerin çokça yer vermesi insandaki fitrat ve heva cephesi şeklindeki birbirine taban tabana zıt iki ana yapının bulunmasındandır. Yaşanan şartlar, bu iki zıt yapıdan hangisini daha çok besler ise insanın düşünce, tutum ve davranışları ona bağlı olarak şekillenmektedir ve de şekillenecektir.

“Ey âdemoğulları! Sizi de şeytan bir fitneye düşürmesin, nasıl ki ana ve babanızı, onların çirkin yerlerini göstermek için onların örtülerini çekip atarak kendilerini cennetten çıkardı. Şüphe yok ki, o şeytan ve onun gurûhu sizi, sizin onları göremeyeceğiniz bir taraftan görürler. Muhakkak ki biz şeytanları, iman etmeyen kimseler için dostlar kılmıştık.” (7/Arâf, 27).

Peygamber olsun olmasın, inansın ya da inanmasın tarih boyu herkes, fitne düzlemindeki temel yasaya tabi tutulmuştur ve de tabi tutulacaktır: *“Yoksa siz, sizden öncekilerin durumu başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara öyle yoksulluk ve sıkıntı dokunmuş, öyle sarsılmışlardı ki, nihayet peygamber ve onunla birlikte inananlar: ‘Allah’ın yardımı ne zaman?’ demişlerdi. İyi bilin ki Allah’ın yardımı yakındır.” (2/Bakara, 214; Bk. 3/Âl-i İmrân, 142).*

İNSANLAR VE MÜMİNLER ARASINDA FİTNE ÇIKARAN İNSAN UNSURLARI

İnsandan kaynaklanan fitne, her türlü kötülük, ayartma, manevi çöküntüye uğratma, baskı, işkence, eziyet, savaş, dinî-siyasi, sosyal kargaşa anlamına gelmektedir. Bu anlam boyutu ile fitneye yol açan insan unsurları, Kur'ân'a göre şunlardır:

- “Kâfirler” (4/101-102; 60/5; 37/161-163; 10/83-92; 7/120-126; 20/131),
- “Yahudilerden küfre sapanlar” (5/41),
- “Münafıklar” (4/91; 33/14; 5/41; 9/38-57; 22/52-53; 29/10-11; 57/13-15),
- “Firavun veya Firavunlaşanlar” (10/83-92; 7/120-126),
- “Kalplerinde hastalık bulunanlar” (3/7-9),
- “Zan ve tahminle yalan söyleyenler” (51/10-14),
- “Ateşe girecek olanlar” (37/161-163).

Kur'ân'a göre bu insanlar, tüm insanlar arasında özelde ise müminler içerisinde, fitne bağlamında, her türlü kötülüğün, manevi çöküntünün, küfrün, şirkin, dalâletin, günahın, her türlü dinî-siyasi, sosyal kargaşanın yaygınlaşmasına ve iman edenlere eziyet, işkence, baskı, şiddet ve zulüm uygulanmasına, gittikçe artırılmasına” çalışırlar. Allah'ın indirdikleri ile hükmedilmesini istemeyip buna şiddetle karşı çıkarlar.

Yukarıdaki insan unsurundan *inkâr edenler*, özellikle, savaş zamanlarında iman edenleri fitneye uğratmak için sürekli gayret ederler. Onun için Allah, namaz kılma zamanlarında düşmanın fitnesinden sakınmak üzere gerekli tedbirlerin alınması konusunda müminleri uyarılmaktadır (4/101-102). Kur'ân'a göre inkâr edenlerin fitnesine, muhlis olan kullar düşmez; ateşe girecek olanlar ise düşer (37/160-163).

Müminler arasında fitne çıkarmak için uğraşan, çalışan ikinci insan unsuru, *münafıklardır*. Kâfirlerin kâfirlikleri açık olduğu için müminler, onlara karşı daha tedbirlidirler. Ancak münafıklar, görünürde Müslüman ama içten inkârcı oldukları için müminler tarafından bilinmeleri her zaman mümkün olmayabilir. Dolayısıyla münafıklar, fitne ve fesat çıkarmada, fitne ve fesadı yaymada kâfirlerden daha tehlikeli insanlardır. Fitne ve fesat, onlarda karakter hâline gelmiş olup şartlar uygun olduğunda, “balıklama” fitne ve fesadın içine dalarlar (4/91). Savaş veya sıkıntılı zamanlarda müminlere yardım etmez, onları yalnız bırakır, kaçarlar; fırsat buldukları takdirde düşmanla iş birliği yaparak müminler arasında her türlü kargaşanın çıkması için çalışırlar: *“Hani, münafık olanlar ve kalplerinde hastalık bulunanlar: ‘Allah ve Resûlü, bize boş bir aldaniştan başka bir şey vadetmedi.’ diyorlardı. Onlardan bir grup da hani şöyle demişti: ‘Ey Yesrib halkı, artık sizin için burada kalacak yer yok, şu hâlde dönün.’ Onlardan bir topluluk da:*

'Gerçekten evlerimiz açıktır.' diye peygamberden izin istiyordu; oysa onların evleri açık değildi. Onlar yalnızca kaçmak istiyorlardı. Eğer onlara (şehrin her) yanından girilseydi sonra da kendilerinden fitne (karışıklık çıkarmaları) istenmiş olsaydı, hiç şüphesiz buna yanaşır ve bunda pek az (zaman) dışında (kararsız) kalmazlardı. Oysa ant olsun onlar, daha önce 'arkalarını dönüp-kaçmayacaklarına' dair Allah'a söz vermişlerdi; Allah'a verilen söz (ahit) ise, (ağır bir) sorumluluktur." (33/Ahzâb, 12-15). "Allah'a ve ahiret gününe iman edenler; mallarıyla ve canlarıyla cihad etmekten (kaçınmak için) senden izin istemezler. Allah takva sahiplerini bilendir. Senden, yalnızca Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri kuşkuya kapılıp da kuşkularında kararsızlığa düşenler izin ister. Eğer (savaşa) çıkmak isteselerdi, herhâlde ona bir hazırlık yaparlardı. Ancak Allah, (savaşa) gönderilmelerini çirkin gördü de ayaklarını doladı ve: 'Onlara siz de oturanlarla birlikte oturun.' denildi. Sizinle birlikte çıksalardı, size 'kötülük ve zarardan' başka bir şey ilave etmez ve aranızda mutlaka fitne sokmak üzere içinizde çaba yürütürlerdi. İçinizde onlara 'haber taşıyanlar' vardır. Allah, zulme sapanları bilir. Ant olsun, daha önce onlar fitne aramışlardı. Ve sana karşı birtakım işler çevirmişlerdi. Sonunda onlar, istemedikleri hâlde hak geldi ve Allah'ın emri ortaya çıkıp-üstünlük sağladı. Onlardan bir kısmı: Bana izin ver ve beni fitneye katma.' der. Haberin olsun, onlar fitnenin ta içine düşmüşlerdir. Hiç şüphesiz cehennem, o küfre sapanları mutlaka çepeçevre kuşatıcıdır. Sana iyilik dokunursa, bu onları fenalaştırır, sana bir musibet isabet edince ise: 'Biz önceden tedbirimizi almıştık.' derler ve sevinç içinde dönüp giderler." (9/Tevbe, 44-50).

Münafıklar, Müslümanlar arasında yalana kulak tutarak, yalan haberleri yaygınlaştırarak, Müslümanlar içinden haber, bilgi toplayıp düşmanlara aktararak ve kelimelerin anlam alanlarını çarpıtarak, bağlamlarından kopararak, iman edenler içerisinde fitne ve fesat çıkarırlar. Yukarıda ismi geçenler içerisinde fitne çıkaracakları veya çıkarmak isteyecekleri pek tahmin edilemeyen iki insan unsuru daha vardır. Bunlar kalplerinde hastalık bulunanlar, zan ve tahminle yalan söyleyenler. Her iki insan

unsurunun fitne çıkarmaya eğilimli oldukları, çok dikkatli bir gözlemin sonucunda belli olabilir, ortaya çıkabilir.

Müminler içerisinde fitne fesat çıkararak, kalbinde hastalık bulunan insan unsurları, genellikle Kur'an'ın muhkem ve müteşabih ayetleri üzerinde olmadık yorumlar yaparak fitne çıkarıp Müslümanların kafasını, zihnini ve aklını karıştırıp saptırmak isterler. Allah, kalplerinde hastalık bulunan insan unsurunun, Kur'an ayetlerinin anlam alanlarını çarpıtmaya çalışarak fitne çıkarmak için uğraştıklarını ve de uğraşacaklarını tüm iman edenlere açıklayarak dikkatli olmalarını istemektedir: "Sana kitabı indiren odur. Ondandır, kitabın anası olan bir kısım ayetler muhkemdir; diğerleri de benzeşen/müteşabihlerdir. Kalplerinde bir kayma olanlar, fitne (ve karışıklık) çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için ondan müteşabih olanına uyarlar. Oysa onun yorumunu Allah'tan başkası bilmez. İlimde derinleşenler ise: 'Biz ona inandık, onun tümü Rabbimizin katındandır.' derler. Temiz akıl sahiplerinden başkası öğüt alıp-düşünmez." (3/Âl-i İmrân, 7).

Günümüz Türkiye'sinin en ciddi sıkıntılarından biri de budur. Bu insan unsuru, tarihte kalmış tüm ihtilafı konuları bugüne taşıyarak, bunları kötü bir dil kullanıp küfür sistemi ile aramızdaki tezaadın önüne geçirecek, toplum içerisinde yeni fay hatları inşa etmekte, fitne ve fesadın yayılmasına katkıda bulunmaktadırlar. Bu noktada Hz. Peygamber'in yaptığı uyarı son derece önemlidir: "Ahir zamanda, dinle dünyayı talep eden insanlar zuhur edecek. Bunlar, insanlara iyi görünüp, onları aldatmak için öyle bir yumuşaklığa bürünürler ki koyun postu yanlarında kaba kalır. Dilleri de baldan daha tatlıdır. Ancak kalpleri kurtlarınkinden vahşidir. Cenab-ı Hakk bunlar için şöyle diyecektir: "Beni aldatmaya mı çalışıyorsunuz, yoksa bana karşı cürete mi yelteniyorsunuz? Zat-ı Akdesime yemin olsun, bunlar üzerine, kendilerinden çıkacak öyle bir fitne göndereceğim ki, içlerinde halim olanlar bile şaşkına dönecekler." (Tirmizî, "Zühd", 60, 2406, 2407).

Âl-i İmrân Suresi'nin 7. ayetinde kalbinde hastalık bulunanların fitnessine karşı tavır alacak, karşı duracak ve de fitnessinden etkilenmeyecek iki insan unsuru ilimde derinleşenler ve de

temiz akıl sahipleridir. Bu ayetler zincirinde dikkat çeken nokta, kalplerinde maraz taşıyanların durumuna düşmemek için yapılması gereken bir duanın yer almasıdır: “*Rabbimiz, bizi hidayete eristirdikten sonra kalplerimizi kaydırma ve yanından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz, bağışın çok olan sensin sen*” (3/Âl-i İmrân, 8).

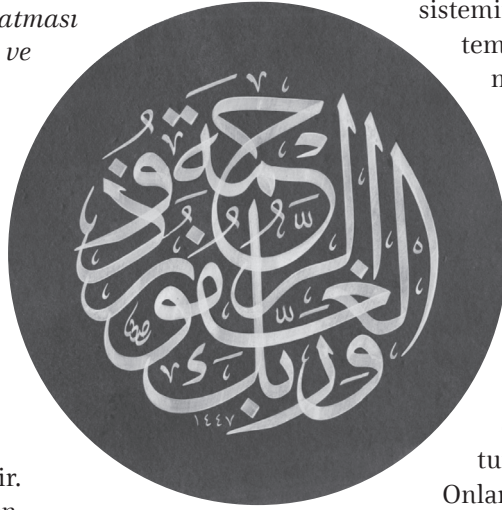
Fitne hastalığına yakalanan ve de ilk başta tehlikesi çok görülemeyen ikinci insan unsuru zan ve tahminle yalan söyleyenlerdir. Fitne ve fesat ateşini en çok körükleyen ve yaygınlaştıran insan unsurlarından biri de bunlardır: “*Kahrolsun, o zan ve tahminle yalan söyleyenler. Ki onlar, bilgisizliğin kuşatması içinde habersizdirler. ‘Hesap ve ceza (din) günü ne zaman?’ diye sorarlar. O gün onlar, ateşin üstünde tutulup-eritilecekler. Tadın fitnenizi. Bu, sizin pek acele isteyip durduğunuz şeydir.*” (51/Zâriyât, 10-14).

Bu insan unsuru da kalplerinde hastalık bulunan insan unsuru gibi hemen görülüp farkına varılabilen bir insan unsuru olamayabilir. Bu insan unsuru muhtemelen kalbi marazlı insan unsuruna nazaran daha tehlikeli ve daha geniş bir kesime/kümeyle aittir. Özellikle ilim dünyasında yanlış varsayımlar üzerinden teori üretenler bu topluluğu aittir. İlim insanı kisvesi altında gerçekleri çarpıtıp görmezlikten gelerek, görülmemesini istediklerini göstermeyecek ilim yaptığını sananlar ve söyleyenler, zan ve tahminle yalan söyleyen insan unsurlarıdır. “İnsanın maymundan geldiği” (Darwinizm), “insan cinsiyetsiz olarak vardır” (Quirizm), “evrenin tesadüfen var olduğu”, “tek bir parçacıktan olduğu” ile ilgili yanlış varsayım ve yalanlar üzerine inşa edilmiş teorilerdir. Darwinizm insanı maymunlaştırırken, quirizm insanı cinsiyetsizleştirmektedir.

Kur’ân’a göre önem taşıyan temel nokta, bütün bu üretimleri “Yahudilerden küfür içinde çaba harcayanların” yapmasıdır. İstanbul Sözleşmesi

düzleminde yapılan tüm yasal düzenlemelerde bu rahatlıkla görülebilir. Bu sözleşme, quir teorisine hukuksal boyut kazandırma operasyonuydu. Asıl tehlike kalbinde hastalık bulunan ve ağızları ile inandık diyen insan unsurunun bu teorileri ilmî gerçek sanarak savunmaları ve de yaygınlaştırmalarıdır. Bilgi sahibi olmadıkları her konuda konuşan, hüküm yürüten, kulaktan dolma bilgileri hakikatmiş gibi alıp süsleyip aktaran, yayan böylece kafa karışıklığına yol açan felaket tellalları bu guruba dâhildir. Avrupa uyum yasaları kapsamında bizim kültür ve medeniyet kodlarımızla uyuşmayan birçok kavram hem hukuk sistemine hem de eğitim sistemine yerleştirildi. Ne yazık ki temel kavramlarımız, kültür ve medeniyet kodlarımız tahrip edilmiş ve toplum tam bir fitne ortamına çekilmiştir:

“Ey Peygamber, kalpleri inanmadığı hâlde ağızlarıyla ‘inandık’ diyenlerle Yahudilerden küfür içinde çaba harcayanlar seni üzmesin. Onlar, yalana kulak tutanlar, sana gelmeyen diğer topluluk adına kulak tutanlardır (haber toplayanlar). Onlar, kelimeleri yerlerine konulduktan sonra saptırırlar, ‘Size bu verilirse onu alın, o verilmezse ondan kaçının.’ derler. Allah, kimin fitneye düşmesini isterse, artık onun için sen Allah’tan hiçbir şeye malik olamazsın. İşte onlar, Allah’ın kalplerini arıtmak istemedikleridir.” (5/Mâide, 41).

Hattat: Salih Kanbaş. “*Rabbimuz, çok bağışlayıcıdır, merhamet sahibidir.*” (Kehf Suresi, 58)

MÜMİNLERİN FİTNE İLE İMTİHAN EDİLMESİ

İblis’in isyanı ve kıyamete kadar yaşama izni alması ile birlikte başlayan sürecin, müminler için özel bir anlamı vardır ve de olmalıdır. Çünkü İblis insanoğluna topyekün ve sınırsız bir savaş açacağına yemin etmiştir. İblis ve şeytanlar, iman edenler dâhil olmak üzere tüm insanların kalplerine fitne, fesat ve vesvese vermek için seferberlik ilan etmişlerdir. Bu bağlamda müminlerle ilgili fitnenin değişik boyutları vardır: Cihad boyutu, mal ve makam elde etme boyutu

Ya Rabbi; başkalarının hatalarını görmekten kendi hatalarını göremeyen, başkalarının haksızlıklarını görüp de kendi haksızlıklarını göremeyen, başkalarının fitnesini, zulmünü görüp de kendi yaptığı fitne ve zulmü göremeyen herkesten bizi koru! İslâm ümmetini, mutedil, şahit, hayırlı ve tebliğci bir ümmet kıl, insanlığı tahrip edecek bir işgal girişimine karşı dimdik ayakta duranlardan eyle!

Cihad ve savaş ortamlarında iman edenlerin bir kısmında meydana gelen kararsızlık, bir fitne ve deneme olarak Kur'ân'da yer almaktadır: “Gerçek şu ki, mümin erkeklerle mümin kadınlara fitne uygulayanlar sonra da tevbe etmeyenler (yok mu); işte onlar için cehennem azabı vardır ve yakıcı azap onlar içindir.” (85/ Burûc, 10) “Sonra muhakkak ki, fitneye uğratıldıklarından sonra hicret edenleri, sonra da cihadda bulunanları ve sabredenleri Rabbin (mükâfatlandıracaktır). Şüphesiz ki, senin Rabbin onun ardından da elbette yarlıgayıcıdır, çok esirgeyicidir.” (16/Nahl, 110). Burada hicret etmekte kararsız kalanların durumuna özel bir vurgu yapılmaktadır. Hicret ettikleri takdirde önceden hicret edenlerin durumunda olacakları, ona göre muamele görecekleri açık bir şekilde belirtilmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken, iman edip hicret edenlerle iman edip hicret etmeyenler diye iki farklı iman eden insan unsurunun varlığına dikkat çekilmesidir. Bu durum Enfâl Suresi 72-75 ayetlerinde ‘veli’ anahtar kavramı düzlemde hususen değerlendirilmektedir. İman edip hicret edenlerle iman edip hicret etmeyenler birbirlerinin velisi değildir. Buna karşılık kâfirler topluluğu birbirlerinin velisidir. Bu ayetlere göre dünyadaki fitne ve fesadın etkin olmasının sebebi, müminlerin parçalanmasıdır: “Gerçek şu ki, iman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenler ile (hicret edenleri) barındıranlar ve yardım edenler, işte birbirlerinin velisi olanlar bunlardır. İman edip hicret etmeyenler, onlar hicret edinceye kadar, sizin onlara hiçbir şeyle velayetiniz yoktur. Ama din konusunda sizden yardım isterlerse, yardım üzerinizde bir yükümlülüktür. Ancak, sizlerle onlar arasında anlaşma bulunan bir topluluğun aleyhinde değil. Allah, yapmakta olduklarınızı görendir.

Küfredenler birbirlerinin velileridir. Eğer siz bunu yapmazsanız (birbirinize yardım etmez ve dost olmazsanız) yeryüzünde bir fitne ve büyük bir bozgunculuk (fesat) olur.” (8/Enfâl, 72-73).

Müminlerden bu tezadı ortadan kaldırıp mücadelenin temel yasalarına uyanlar, gerçek müminlerdir: “İman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler ile (hicret edenleri) barındıranlar ve yardım edenler, işte gerçek müminler bunlardır. Onlar için bir bağışlanma ve üstün bir rızık vardır. Bundan sonra iman edip hicret edenler ve sizin birlikte cihad edenler, işte onlar da sizdendir. ...” (8/Enfâl, 74-75). Müminler için mal, kadın, erkek çocuk ve makam tutkusunun bir fitne konusu olması, insanın heva yapısının doğal bir sonucudur. Genelde insanlar özeld müminler için ciddi zaaflardan biridir: “Kadınlara, oğullara, kantar kantar yığılmış altın ve gümüşe, salma güzel atlara, hayvanlara ve ekinlere duyulan tutkulu şehvet insanlara ‘süslü ve çekici’ kılındı. Bunlar, dünya hayatının metaıdır. Asıl varılacak güzel yer Allah katındakidir.” (3/ Âl-i İmrân, 14).

Bu sebeple Hz. Peygamber ümmetini/iman edenleri hem mal ve hem de kadın tutkusu konusunda özel olarak ve de ciddi bir şekilde uyarmaktadır: “Her ümmet için bir fitne vardır, benim ümmetimin fitnesi de maldır.” (Tirmizî, “Zühd”, 26, 2337). “Dünya tatlı ve hoştur. Allah sizi ona varis kılacak ve nasıl hareket edeceğinize bakacaktır. Öyleyse dünyadan sakının, kadından da sakının! Zira Benî İsrail’in ilk fitnesi kadın yüzünden çıkmıştır.” (Müslim, “Zikr”, 99, 2742; Tirmizî, “Fiten”, 26, 2192; İbn Mâce, “Fiten”, 19, 4000).

Kâfirler, münafıklar, müşrikler, fasıklar, Siyonistler ve kalbinde hastalık bulunanlar, zan ve tahminle yalan söyleyenler, Allah'ın ahkâmıyla hükmedilmesini istemezler. Allah'ın insanlığa vazettiği hayat tarzının hayata uygulanmasını engellemek için her türlü fitne, fesadı çıkarır; hile, aldatma entrikaya başvururlar (5/Mâide, 49).

Müminlere herhangi bir "iyilik dokunursa, bu onları fenalaştırır, bir musibet isabet edince ise sevinirler" (9/50). Her türlü kötülüğün Müslümanlara dokunmasını, acılar içerisinde kıvranmalarını, sürekli ıstırap içerisinde yaşamalarını canı gönülden isterler (57/14). Böylelikle müminler üzerinde devamlı bir psikolojik baskı kurulmasını arzu ederler. Ancak, zorda kaldıkları zamanda da Müslümanlarla birlikte olduklarını söyleyerek onlardan yardım isterler. Gerçekte tüm bu yapıp ettikleri ile kendi kendilerini fitneye düşürmüş olup bedellerini öte âlemde ödeyeceklerinin farkında olmayan şuursuzlardır (57/14). Bu sebeple bu coğrafyada İblis ve onun yolundan giden şeytanların, İslâm dünyasındaki fay hatlarını (#) harekete geçirebilmek için her türlü fitne ve fesadı icra etmek için seferber olacakları asla unutulmamalıdır:

- Kavmiyetçilik fay hatları: Arap # Türk # Fars # Kürt # Dürzi
- Mezhepçilik fay hatları: Sünni # Şii # Selefi # Alevi
- Dinî fay hatları: İslâm # Hıristiyanlık # Yahudilik
- Laiklik-sekülerlik # din fay hattı
- Zengin # fakir fay hattı
- Sistem-devlet # millet fay hattı
- Yöneten # yönetilen fay hattı
- Devletler # yönetimler arası fay hattı.

Müminlerin ise bu gerçekleri gerektiği gibi görüp gereğini yapmaları olmazsa olmazdır.

SONUÇ: FİTNE VE FESATTAN KORUNMAK İÇİN DUA

Fitne konusuna, Kur'an ve hadislerin çokça yer vermesi insandaki fitrat ve heva cephesi şeklindeki birbirine taban tabana zıt iki ana yapının bulunmasındandır. Yaşanan şartlar, bu iki zıt yapıdan hangisini daha çok besler ise insanın düşünce, tutum ve davranışları ona bağlı olarak

şekillenmektedir ve de şekillenecektir. Bu bağlamda fitrat yapımızı besleyip kuvvetlendirmesi noktasında duanın özel bir önemi ve de ağırlığı vardır. Hz. Peygamber'in fitne belası ile ilgili duaları müminler için önemli bir rehber özelliği taşımaktadır: *"Allah'ım! Aczden, tembellikten, korkaklıktan, düşkünlük derecesine varan ihtiyarlıktan, cimrilikten sana sığınırım. Keza, kabir azabından sana sığınırım. Hayat ve ölüm fitnesinden sana sığınırım."* (Buhârî, "Da'avât", 38, 40, 42, "Cihad", 25; Müslim, "Zıkr", 52, 2706; Tirmizî, "Da'avât", 71, 3480, 3481; Ebû Dâvud, "Salât", 367, 1540, 1541; "Hurûf", 1, 3972; Nesâî, "İstiâze", 6, 8, 257, 258). *"Allah'ın kerim olan rızası için, eksiksiz, mükemmel kelimetullah hakkı için -ki hiç kimse muttaki olsun, facir olsun onu aşıp daha güzelini söyleyemez- (bela olarak) semadan inen, semaya yükselen (ve ceza gerektiren) şerlerden, yeryüzünde yarattığı şerden, yerin altından çıkan şerden, gece ve gündüz fitnelerinden, gece ve gündüz gelen musibetlerden Allah'a sığınırım. Ey Rahman, hayır getiren hadiseler hâriç."* (Muvatta, "Şi'r", 10, 2, 950, 951).

VE:

Ya Rabbi! Başkalarının hatalarını görmekten kendi hatalarını göremeyen, başkalarının haksızlıklarını görüp de kendi haksızlıklarını göremeyen, başkalarının fitnessini, zulmünü görüp de kendi yaptığı fitne ve zulmü göremeyen insanlardan, toplumlardan, cemaatlerden, hareketlerden, milletlerden bizi korusun!

Ya Rabbi! İslâm ümmetini, mutedil, şahit, hayırlı ve tebliğci bir ümmet kıl, insanlığı tahrip edecek bir işgal girişimine karşı dimdik ayakta duranlardan eyle! Ya Rabbi! Bizi, Allah'ın ipine sınıksız sarılmış, yalnızca Allah'tan korkarak, yalnızca Allah'a teslim olmuş ve yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak isteyen bir ümmet eyle!

Ya Rabbi! Bu ümmete şuur ver; basiret ve feraset sahibi kıl! Ya Rabbi! Bizi nefsimizin, heva ve hevesimizin kölesi yapma! Ya Rabbi! Bizi bağı hastalığı ile imtihan etme! Ya Rabbi! Bizi her türlü fitne ve fesattan korusun! Ya Rabbi! Bizi sırât-ı müstakîmden ayırma, dimdik ayakta duranlardan eyle!

İMANIN NEŞVESİ RAMAZANIN SEVİNCİ

ABDULLAH YILDIZ

Zamana anlam ve değer katan muayyen bir zaman diliminin oruç ibadetine hasredildiği günlerdeyiz. Muallim İsmail Hakkı Bey'in "Kullarında yok sana layık meta/ Merhaba ey şehri Ramazan merhaba/Senden aldık nûr-i iman pür şua/ Merhaba ey şehri Ramazan merhaba" dediği müstesna zamanlarda. Kulluğun insan için daimi bir hâl olduğunu unutmadan huzura durarak ibadet neşvesini bir başka şekilde tecrübe ettiğimiz güzellikler yaşıyoruz. Ne var ki Gazze, Batı Şeria, Kudüs ve işgal altındaki topraklar başta olmak üzere İslâm âleminin içinde bulunduğu durumdan dolayı mahzun ve hüznüyoruz. Varoluş tasamızla, cahiliye kalıntısı kavgalardan başımızı kaldırıp ne kadar haktan, ittihatten, adaletten, vicdan ve merhametten yana olduğumuzu tefekkür etme ve gösterme zamanı. Diğer yandan bu asla umutsuz olduğumuz manasına gelmiyor. Mesela "Kâbe'de Hacılar Hû Der Allah" ilahisini yıllar sonra yeniden yorumlayan Celal Karatüre ile arkadaşları YouTube dinleme listelerini altüst etmekle kalmadı çok farklı tartışmalara kapı araladı. Millî Eğitim Bakanlığı'nın "Maarifin Kalbinde Ramazan" etkinlikleri de. Bunların oluşturduğu manevi duygu selini doğru okuyoruz. Nitekim direncimizi, neşemizi ve neşvemizi ortaya koyan bu gelişmeler bağlamında gazetelerde ve dijital mecralarda çok sayıda yazı yayımlandı.

TESLİMİYET, MÜCADELE VE UMUT

Bir defa her iftarda orucumuzu, nefsimizin taleplerine boyun eğmemenin coşkusuyla açtığımız ramazanın enginliği, zenginliği ve asilliği içinde bizi biz kılan güzelliklere şahitlik ediyoruz. Kültür ve sanatın daha ziyade Batılı hayat tarzı üzerinden gençleri kuşattığı bu çağda, bir ilahinin bu kadar karşılık bulması sıradan bir gelişme görülmemeli. Elbette sanal ve sosyal etkileşimi zamanla düşecek ancak bundan sonrası için etkisi olacağı aşikâr. Aslında olup biten kalp, ruh ve zihinlere dinginlik vererek

bizleri Rabbimize boyun eğmek üzere eğiten oruç ibadetinin meydana getirdiği teslimiyet ikliminden...

Öte yandan bu aynı zamanda Süheyl Ünver'in "ramazan medeniyeti" kavramıyla özetlediği kültürel kodlarımızın henüz çözülmediğinin göstergesidir. Başka bir ifadeyle yoğun ilgi; bir nakaratın karşılık bulduğu insanlardaki fitri temayülle de alakalı. Moda değişir, müzik listeleri yenilenir, algoritmalar insanlara yön verir ama özde var olan, vakti geldiğinde kendini yeniden üretir. Tüm ibadetler gibi oruç tutmanın amacı da Allah'a yakınlaşmaktır. İbrahim Kalın'ın ifadeleriyle "Allah bize her an ve her yerde yakındır. Bunun idrakine varması gereken varlıklar ise bizleriz. Allah'ın akıl, irade ve özgürlük vererek yarattığı biz insanların bu idrak ile kuşanması, beşer düzeyinden insan mertebesine yükselişin ön şartıdır. Namaz, oruç, hac, tefekkür, tezekkür ve diğer ibadetler insanı bu varlık mertebesine taşımak için vardır." Diyebiliriz ki Celal Karatüre ve arkadaşlarının terennüm ettiği ilahinin bir anda gönüllerde karşılık bulması oruç günlerinin insanımızı taşıdığı varlık mertebesinin teşekkül ettirdiği iklimle bağlantılıdır. Zira ramazan kulla Allah, kişi ile başkaları ve en önemlisi de kulun kendisiyle iletişimini kolaylaştırmaya hizmet eder.

Ne yazık ki İslâm'ın ruhuna vâkıf olmayan Batıcı ve eyyamcı çevreler, oruç tutup bedensel ihtiyaçlarımızdan feragat ederken meydana gelen bu sıra dışı gelişmeyi tahkir ettiler, kibirleriyle küçümsediler. Her zaman yaptıkları gibi tıpkı Batı'daki ve dünyanın diğer yerlerindeki şeytan ve dostları gibi İslâmofobik nefretin değirmeni-ne su taşıdılar. Fakat burada gözden kaçırdıkları bir gerçek var: Allah'a gerçek manada inanan bir insanın karamsar, kötümser ve mutsuz olması mümkün değildir. Memleketin şuuraltındaki bütün dindarlığı âdeta tüm boyutlarıyla gün yüzüne, yaşama alanına çıktı. İnsanları, İslâm'ı yaşamaya hevesli yeni bir insana dönüştürme sürecinde bu ilahinin oynadığı rolü kavramak için çocukların duygu dünyasında

Celal Karatüre ve arkadaşlarının bilinen bir ilahiyi yeniden söylemelerinin saf yüreklerde yol açtığı fitri rezonans doğru anlaşılmalıdır. Toplumunu kadim İslâmî değerleri merkeze alarak yeniden ihya etme çabasında olanlar hakiki ve hakikatli okumalar yapmalıdırlar.

tuttuğu yere bakmalıyız. Yukarıdan aşağı değil, aşağıdan yukarıya bir dönüşüm söz konusu. Bizler hayatın yaratana teslimiyet ve güzellikle mücadele ile anlam kazandığını hiç unutmayacak, umudumuzu ve mücadele azmimizi hep sürdüreceğiz.

KUŞAKLARIN ÖTESİNE GEÇEN HİSSİYAT

Bizler vahyin mesajını öncelikle en iyi şekilde yaşayıp temsil etmek ve dolayısıyla da bütün cihana ilan etmekle yükümlüyüz. İslâm'ın kendisinde bugünün dünyasının muhtaç olduğu asıl mesaj özetlenmiş bulunuyor. Bazen sokakta bazen bir sınıfta ya da okul bahçesinde bazen de bir dükkânda gösterişsiz ama etkileyici samimi bir sesle söyledikleri bu özetin tezahürlerindedir. Allah'ın sürekli yaratışının bir eseri olarak her an doğmakta, her an yenilenmekte olan bu dünyada toplum yalnızca yabancılaşmış bilinçlerin borazanlığını yaptıklarından ibaret değil; aynı zamanda fitrattır, hafızadır, müşterek bir duyuş biçimidir.

“Z Kuşağı” malum, 2000 yılından itibaren doğan çocukları tanımlamak için kullanılır. “Millenyum” ya da “İnternet” kuşağı diye anıldıkları da olur. 28 Şubat postmodern darbesini bilmez, Turgut Özal'ı, Necmettin Erbakan'ı tanımazlar. Onların sokak oyunları ile değil, bilgisayar oyunları ile büyüdüklerini unutmamalı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan başka cumhurbaşkanı, AK Parti iktidarından başka hükümet de bilmezler. Ama Güney Kore'deki müzik gruplarının isimlerini bilirler. Bu gençlerin bir anda bu ilahide susup kulak kesilmesi, yüzeydeki gürültünün altında bir dinamizm bulunduğunu gösterir.

Bizi yaratıp yaşatan, sahip olduğumuz ve yararlandığımız tüm nimetlerin gerçek sahibi Allah'ı çok çok ve sık sık hatırlamak, zikretmek ve ona

hamd etmek kulluğun gereğidir. İmdi, çıkışıyla âdeta yeri-göğü sarsan, ritmik ve sismik etkileri hâlâ sürmekte olan ilahinin sözleri edebî ya da sanatsal açıdan basit hatta eksik (veya fazla) bulunabilir. Ama her mısraın sonunda tekrarlanan “Allah” lafzının dillerde ve kulaklarda yankılana yankılana mümin gönüllerde uyandırdığı hissiyatı ve bıraktığı “derin iz”i herkes iyi görmeli ve iyi okumalıdır. Tuzu kuru bir şair ve derviş olmayan Yunusça bir etkidir sanki tezahür eden. Ayrıca bunlar tebliğ ve davette tutulması gereken yol bağlamında Hayreddin Karaman Hoca'mızın şu tespiti üzerinde düşünmemizi gerekli kılmaktadır: “Peygamberimiz (s.)'e iman için Hz. Ebu Bekr'in aradığı delil başkadır, parmaklarından su fışkırmadıkça iman edemeyen avamın beklediği delil başkadır.”

Unutmamak gerekir ki “Allah'a yakın olan iyi, güzel ve doğru olana da yakındır.” Bilinen bir ilahinin Celal Karatüre ve arkadaşlarınınca oldukça samimi bir eda ile yeniden terennüm edilmesinin saf yüreklerde yol açtığı fitri rezonans doğru anlaşılmalıdır. Toplumunu kadim İslâmî değerleri merkeze alarak yeniden ihya etme çabasında olanlar hakiki ve hakikatli okumalar yapmalıdırlar. Çünkü Roger Garaudy'nin *21. Yüzyılda İslâm'ın Dirilişi* kitabında isabetle hatırlattığı üzere İslâm, tüm dünya halklarını aynı hedefe kilitlenmiş olarak yayılma, kucaklama ve kurtarma gücüne sahiptir. Zira İslâm, yeryüzünde huzur, refah ve saadeti gerçekleştirebilecek yegâne ilahi ve ebedî mesajdır.

ÇOCUKLARIN “MUTLAK GERÇEĞİ” YAŞAMASI

İyi, güzel ve doğru dışında bir niyet ve eylemde bulunmayı Batı tipi yaşam biçiminin ayrılmaz parçası görerak meşru sınırlardan habire uzaklaşanlar var. Ramazan orucuyla ortalığa yayılan bereket ve letafet karşısında laikçi zihinlerdeki panik havası dikkat çekiyor. Batıl ideolojilerin yılmaz müdafileri kesilenler okunan Kur'ân'a kulak vermek yerine yıllardır semirdikleri kavramlara yaslanarak hınçlı sözlerini çoğalttılar, bunların yansdığı bildiriler yayımladılar.

Millî Eğitim Bakanı Yusuf Tekin'in imzasıyla 81 il valiliğine gönderilen 12 Şubat 2026 tarihli genelge de bu ay çok konuşuldu. Oruç günleri boyunca Türkiye genelindeki okullarda gönüllülük esaslı “Maarifin Kalbinde Ramazan” temalı etkinliklerin düzenlenmeye başlaması Allah'ın sınırlarını hafife alanları rahatsız etmiş görünür-

yor. Üstat Sezai Karakoç merhumun şu ifadesini hatırlamamak imkânsız: “Oruç ve namazdır ki kutsal bir dünyaya girer çocuk. Sözle değil; bizzat o dünyanın içinde yaşar Mutlak Gerçeği.” Yüzyıllardır İslâmiyet’le yoğrulmuş, şiirle, edebiyatla ve diğer göstergelerle “ramazan medeniyeti” inşa eden yurdumuzda ramazan ayının okullardaki çeşitli etkinliklerle kutlanması “Mutlak Gerçeği”ni yaşanması bağlamında düşünülmelidir. O sebeple mesela çocukların teravihlerde aralarda okunan İtrî’nin muhteşem bestesi salât-ı ümmiyeler başta olmak üzere ramazan medeniyetinin güzelliklerini tanınmasının birilerini niye rahatsız ettiğini anlamak güç değil.

Bakanlık genelgesi kapsamında, öğrencilerin paylaşma bilincini geliştirmeye, yardımlaşma ve dayanışma duygularını güçlendirmeye ve birlik ruhunu pekiştirmeye yönelik çalışmalar yapılması hedeflenmiş. Etkinliklerde adalet, merhamet, dayanışma ve paylaşma, diğerkâmlık gibi millî ve manevi değerlerin öğrencilere kazandırılmak ya da pekiştirilmek istendiğini anlıyoruz. Aslında bunlar insanımızın özellikle de gençliğimizin muhtaç olduğu erdemler ve değerlerin başında gelir. Hem zaten Alev Alıtlı merhumenin de altını çizdiği üzere “kadim değerlerimizin yaşatılması, toplumsal uzlaşma alanlarımızın zenginleştirilmesi, birlik ve beraberliğimizin pekiştirilmesi ise, ortak duyarlıklarımızı isabetle tespit edilmesi” lazımdır.

Bu kapsamda okul öncesi, ilkokul ve ortaokul kademelerine yönelik etkinlik rehberleri hazırlanarak yayımlanmış. Ramazan ayı süresince okullarda paylaşma ve yardımlaşma temalı sınıf içi çalışmalar, ihtiyaç sahiplerine yönelik sosyal sorumluluk faaliyetleri, ramazanın kültürel mirasını tanıtan etkinlikler ile aile katılımını destekleyen programlar düzenlenmesi ön görülmüş. Açıkçası, ruh şölenine dair farkındalığı arttıran böylesi güzel etkinlikler ve programlar sadece alkışlanır, tebrik edilir. Çocuklarımızın yüzünde beliren tebessümden, kalplerine doğan sıcaklıktan, gönüllerini zenginleştiren enginlikten niye rahatsız olunur ki?

Ramazan, bütün kültürel istilalara, siyasi ve ideolojik altüst oluşlara ve manevi erozyonlara rağmen ülkemizde oldukça belirleyici ve etkin biçimde idrak edilir. “Müessesemiz Ramazan-ı Şerif dolayısıyla kapalıdır!” yazıları her ne kadar eskilerde kalsa da hâlâ ramazan ayının

hatırı sayılmakta, toplumsal hayat “ruh kalıbı” oruç iklimine göre şekillenmektedir. Nefsani arzularımızı dizginleyebilmemiz, bizi diğer varlıklardan ayıran, insan yapan özelliğimiz. Heveslerimizi, tutkularımızı, isteklerimizi gerektiğinde gemleyebilmemiz sayesinde beşerlikten uzaklaşıyor ya da daha da insanlaşıyoruz. Bu hakikati kavramak için de sadece sokaklara ve ekranlara değil yumuşayan kalplere ve kıpırdayan yüreklere bakılmalıdır. Dünyeviliğin ve İslâm hayat tasavvurunun değerler sistemini oluşturan temel kabullerin farkını bir daha tecrübe ettik. Dünyevilik daima bedene, İslâmî hayat telakkisi ise kalbe ve ruha hitap eder. Geçici tatmin ve hazlar ise kalbin ve ruhun açlığını ve de susuzluğunu gidermeye yetmez. Rahmet gölünden nefis gölüne dalan dünyevilik hangi kılığa bürünürse bürünsün Sadettin Ökten’in deyişiyle “kalbin sesini bastırmak ister. Bunun için bireye kendi kendisi ile baş başa kalacak hiçbir vakit bırakmaz. Sözün özünü söylemek gerekirse modernitenin bu savletine karşı elindeki silahı almak gerekiyor. Bunun da yolu onun doldurduğu ve hızlandırdığı hayatta bazı zamanları boşaltmak ve bazı dönemleri yavaşlatmaktan geçer.”

Burada orucun ibadetler içindeki yerinin çok farklı olduğunu vurgulamak gerekir, çünkü oruç bir mücadele ibadetidir. Dolayısıyla ramazan ayı sadece maarifin kalbine değil bütün hayatın kalbine dönüştürülmelidir. Şüphesiz gönülleri İslâm’a açan da mümin kalpleri birbirine ısıdıran da Allah Teâlâ’dır. Hem “Kâbe’de Hacılar Hû Der Allah” ilahisi hem “Maarifin Kalbinde Ramazan” etkinlikleri kulluk bilincinin bir tezahürüdür. Ve o bilincin bir ifadesi olarak biliriz ki “Ne dem baki ne gam baki... Hüve’l-baki...” Bütün müminlerin amelleri halis, duaları makbul ve bayramı mübarek olsun.

TRUMP-NETANYAHU SALDIRISI İRANLILARI ŞARTSIZ BOYUNDURUK ALTINA ALMAYI AMAÇLIYOR

HAMİD DABASHI

Trump'ın ABD'nin İran'a büyük bir saldırı başlattığını duyurması üzerine, İsrail ordusu ABD-İsrail müşterek saldırısının İran'daki "onlarca askeri hedefi" vurduğunu açıkladı. Trump, operasyonun amacının İran ordusunu yok etmek, nükleer programını ortadan kaldırmak ve hükümetinde bir değişiklik yaratmak olduğunu söyledi.

Bu arada Tahran'da büyük patlamalar olduğu bildirilirken, bölge sakinleri İranlı üst düzey yetkililerin yaşadığına inanılan bölgelerden duman yükseldiğini gördüklerini söylediler. Dünya bu habere uyanırken ve haberleri bir şekilde çarpıtmaya çalışan çok sayıda propaganda organının hedefindeyken, 90 milyondan fazla insanın kaderi şu dört güce bağlıdır:

İlki, Trump ile birlikte ABD ordusunun serbest bırakılan gücüdür. Trump, iç politikadaki (Epstein dosyaları), bölgesel (Venezuela, Küba ve Grönland'daki maceracılık) ve küresel (Çin ve Rusya) fiyaskolarından dikkati başka yöne çekmek isteyen dengesiz bir başkomutan. İran'ı etkili bir şekilde vurmak için yeterli askerî güç birikimi sağlamak amacıyla zaman kazanmak için İranlılarla sahte müzakereler düzenlediğinde alışkanlık hâline getirdiği yalanlara başvurdu. ABD'de İran'a karşı yürütülen bu savaş, halk arasında büyük ölçüde popüler değildir. Ana akım medyanın tek görevi, bu savaşı 'önleyici' diye satmaktır.

İkincisi, Aralık ve Ocak başında İran'ın on yıllardır yaşadığı derin ekonomik krizin yol açtığı ülke çapındaki protestolarla karşı karşıya kalan İslam Cumhuriyeti'dir. Ülkedeki ekonomik sorunlar, birbirini tamamlayan iki faktöre bağlıdır: Yolsuzluklar ve yönetim yetersizliği ile ABD'nin uyguladığı ağır dış yaptırımlar. Ancak tehlikede olan, kendi vatanlarında mahsur kalan 90 milyon insanın kırılğan ve savunmasız hayatlarıdır. Ülkede iç savaş ve etnik parçalanmanın yol açacağı yıkıcı bir savaş alanı kapıda. Körfez bölgesi ve ötesinde, bu acımasız ve anlamsız saldırıların sahnesi yaşanıyor.

Üçüncüsü, bölgedeki en ölümcül ölüm makinesi İsrail'dir. Siyonist rejim, Haziran 2025'te on binlerce Filistinliyi hunharca katletmiş, Lübnan, Suriye, Yemen ve İran'a askeri saldırılar düzenlemiştir. İsrail'in bu son acımasız savaş çığırkanlığında birçok çıkarı var: Filistin'de işlediği soykırım ve insanlığa karşı suçların küresel kınamasından dikkati başka yöne çekmek ve garnizon devletini genişleterek Filistin'in tamamını, Lübnan ve Suriye'nin bazı bölgelerini ve belki de daha fazlasını yutmak.

ABD'nin İsrail Büyükelçisi Mike Huckabee, İsrail'e tüm Ortadoğu'yu işgali için yeşil ışık yaktı. İsrail'in gündeminde aynı derecede önemli bir diğer konu da İran'ın etnik bölgelere parçalanmasıdır. İsrail, İran'ın tamamen parçalanması ve yok edilmesiyle yetinmeyecektir. Türkiye ve Pakistan da hedefindedir.

Dördüncüsü, İranlıların yozlaşmış yönetimine son verdikten neredeyse yarım asır sonra yeniden iktidarı ele geçirme hayali kuran Rıza Pehlevi liderliğindeki Pehlevi hanedanının kalıntıları, onların haydutları ve komprador entelektüellerinin hayali faşizmidir. Pehlevi ailesi İran'da neredeyse hiç halk desteğine sahip değil. Faşist zorbalıkları ve İsrail'in kanlı savaş çığırkanlığıyla ittifakları, bu savaş alanında onların en belirgin özellikleri.

Bu dört güç artık haberleri domine edecek ve dünyayı kendi davalarının haklı olduğuna ikna etmeye çalışacak. Hepsini dünyaya yalan söyleyecekler. The New York Times ve BBC, ABD, İsrail ve Avrupalı müttefiklerinin sözcüsü olacak. İnternetin vahşi arazileri artık Pehlevi botlarının ve trollere savaş alanı olacak. Bu propaganda makinelerinden çıkan tek bir kelime bile güvenilir olmayacak. Dünyanın dikkati, şu anda acımasız ve amansız bir kaderin insafına kalmış devasa bir medeniyetin mirasçıları olan 90 milyon insanın hayatına ve hayatta kalmasına odaklanmalıdır.

ABD-İsrail'in İran'a karşı saldırısı, İranlıları yöneticilerinden kurtarmak için değildir. Onları tuzağa düşürmek ve tüm bölgeyi sömürgeci ve emperyalist bir şekilde ele geçirmek için koşulsuz itaat etmeye zorlamaktır. Pehlevi ailesi, bu alçakça amaca ulaşmalarına yardım etmeye hevesli kuklalardır. Saldırı, Suriye ve Libya modelinde İran'da iç savaş çıkarmayı, milyonlarca insanı ülkelerinden kaçmaya zorlamayı ve İran kültürü ve medeniyetini tümüyle yeryüzünden silmeyi amaçlamaktadır.

Trump, uzun süreli bir savaş için gerekli dayanıklılığa sahip değildir. İsrail ise, Büyük İsrail kâbusunu gerçekleştirmek için çok daha uzun bir oyun oynamak zorundadır. Soldan ve sağdan gelen propaganda gürültüsünü dikkate almayın. Dikkatinizi, aldatma, şiddet ve ölümcül kargaşanın ağına hapsolmüş 90 milyondan fazla insana verin. Dünyanın dört bir yanındaki iyi niyetli insanların iyi niyetleri İran'ı ve İranlıları korusun.

Kaynak:

<https://www.middleeasteye.net/opinion/us-israel-war-iran-aims-entrap-iranians-unconditional-submission>

Çeviren: Alperen AYRANCI

MARCO RUBIO'NUN YENİ ATLANTİKÇİLİĞİ

ALEXANDER DUGIN

ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio'nun 14 Şubat 2026 tarihinde Münih Güvenlik Konferansı'ndaki konuşması, bir sene evvel aynı konferansta Başkan Yardımcısı JD Vance tarafından yapılandırılan önemli ölçüde farklıydı. Vance'in geçen seneki konuşması, özünde Donald Trump'ın ikinci kez başkanlık seçimlerini kazanarak iktidara geldiği MAGA söyleminin zaferiydi. ABD Başkan Yardımcısı, çoğu küreselci olan Avrupalıların önünde, Washington'un çok kutuplu bir dünya bağlamında ABD'yi tam egemen bir kutup olarak güçlendirmeye yönelik yeni istikametini ve küreselcilik çağının sona erişini ortaya koydu.

Vance, Avrupalılara yönelik küçümsemesini gizlemedi ve onların sol-liberal ideolojisini sert bir biçimde eleştirdi. Konuşmasında histerik Rusofobik yakarışların ve küfürlerin bulunmaması, Avro-küreselci seçkinlerce neredeyse "Rusya yanlısı bir tutum!" şeklinde algılandı. Genel intiba, Atlantikçiliğin çöktüğü ve kolektif Batı'nın Amerikan milliyetçiliği ve AB tarafından temsil edilen başarısız küreselciliğin bir parçası olmak üzere iki bağımsız sisteme bölündüğü yönündeydi.

NEO-CON RUBIO'NUN ÖNCELİKLERİ

Bu sene Münih'te konuşan isim Dışişleri Bakanı Marco Rubio idi. Hitabı, aradan geçen dönem-

de ABD politikasının geçirdiği dönüşümleri yansıtıyordu. Önemli olan, Rubio'nun kendisinin bir Neo-con olması dolayısıyla; Atlantik dayanışmasını güçlendirmeye, Latin Amerika'da hegemonyacı siyaseti sürdürmeye hatta yoğunlaştırmaya ve Rusya ile gerilimi tırmandırmaya yönelmesidir. Malum Venezuela'nun işgalini, Maduro'nun devrilmesini, Küba'ya müdahaleyi ve rejim değişikliğini pişdarlık eden Rubio'dan başkası değildi. Aynı zamanda Rubio, Trump'ın

muhafazakâr retoriğine intibak etmeye çalışmakta ve sol-liberal gündemi yermektedir. Ancak hakkı teslim edilmelidir zira bunu MAGA'dan ve bilhassa Vance'ten çok daha mutedil bir tarzda yapmaktadır.

Her şeyden evvel Rubio, AB liderlerine Atlantikçi dayanışmanın korunacağı konusunda teminat verdi. Ona göre, "Transatlantik dönemin sonunu müjdeleyen manşetlerin atıldığı bir zamanda, bunun ne hedefimiz ne de arzumuz olduğu herkesçe bilinmeli ve açık olmalıdır; çünkü biz Amerikalıların evi Batı'da olabilir ancak biz her zaman Avrupa'nın çocuğu olacağız." Ardından şöyle sürdürdü: "ABD ile Avrupa için, biz birbirimize aitiz."

Dolayısıyla transatlantik dönem sürmektedir. Aynı zamanda, klasik Neo-con ruhu içinde Rubio, Avrupa'nın stratejik boyutunu vurguladı. Dedi ki: "Avrupa'nın güçlü olmasını istiyoruz. (...) Kaderimiz sizin kaderinizle iç içedir ve her zaman da öyle olacaktır, çünkü Avrupa'nın kaderinin asla bizimkinden ilgisiz olmayacağı-

nı biliyoruz." Dışişleri Bakanı ayrıca NATO'yu hiçbir şeyin tehdit etmediği hususunda teminat verdi: "Ayrılmayı değil, eski bir dostluğu yeniden canlandırmayı ve insanlık tarihinin en büyük medeniyetini yenilemeyi amaçlıyoruz. İstedığımız şey, yeniden güçlendirilmiş bir ittifaktır..."

Rubio, sol-liberal değerler sistemini eleştirel bir dille değerlendirdi ancak esas itibarıyla liberal demokratların yanlış umutlarının yanlıgsını; SSCB'nin çöküşünden sonra garanti altına alınmış küresel hâkimiyet konusundaki rahatvetlerini ve özgüvenlerini açıkladı. Rubio şöyle sürdürdü hitabını: "Ancak bu zaferin coşkusu bizi tehlikeli bir yanılsamaya sürükledi. 'Tarihin sonuna' girdiğimiz; 'her milletin liberal demokrat olacağı yalnızca ticaret ve ticari ilişkiler yoluyla kurulan bağların ulus devletin yerini alacağı; kurallara dayalı küresel düzenin artık millî çıkarın yerini alacağı ve herkesin dünya vatandaşı olduğu sınırsız bir dünyada yaşayacağımız...' Bu hem insan tabiatını hem de 5 bin yılı aşkın kayıtlı insanlık tarihinin derslerini görmezden gelen aptalca bir fikirdi."

Rubio hitabında Rusya'dan doğrudan söz etme- se de ziyaretinin kulislerinde "savaşın dehşetinden" yakındı; "Rusların savaşı sona erdirme konusunda ciddi olup olmadıklarını bilmiyoruz." ve "Bunu test etmeye devam edeceğiz." dedi. Aynı zamanda ABD'nin ekonomik yaptırımlar yoluyla ve nihayetinde Ukrayna'ya gidecek olan Avrupa'ya silah tedariki aracılığıyla Rusya'ya baskı yapmaya devam edeceği güvencesini verdi. Bu meselede Rubio, daha çok Eski Dünya'nın yanında yer alıyor görünüyordu; Avrupa ile birlikte ABD'nin, Rusya'yı müzakere masasına getirmek amacıyla baskı uygulamayı sürdüreceğini savundu. Ancak Rubio, forum vesilesiyle düzenlenen ve Avrupa liderlerinin Zelenski ile Ukrayna konusunda gerçekleştirdiği toplantıyı atladı ve bunun yerine Orbán ile görüşmeye gitti. Bu durum tek başına, söz konusu davranışı bir "meydan okuma" olarak değerlendiren Avro-küreselcilerin eleştirilerine yol açtı.

Rubio konferanstaki konuşmasını iyimser bir tonla tamamladı; Donald Trump şahsında "yeni şerif" in birçok kişinin düşündüğü kadar

Trump, MAGA'dan geri adım atmaya ve Neo-conlara yaklaşmaya başladı. Hâliyle Marco Rubio'nun siyasal sistem içindeki rolü büyüdü. Bu durum yalnızca Rus-Amerikan ilişkilerini etkilemekle kalmadı. ABD yönetimi, diğer tüm alanlarda da özünde Batı hegemonyasını ve tek kutuplu dünyayı kurtarma girişimi olan Neo-con stratejilere yöneldi.

ürkütücü olmadığını ve gerçekte uluslararası gündeminin, kendine has ve abartılı bir ambalaj içinde sunulsa da küreselcilerin planlarından büyük ölçüde farklı olmadığını ima etti. Neo-con ve küreselci bir figür olan Rubio'nun kendisi, bu tezi doğrulamak için âdeta bir kanıt niteliğindeydi. Hitabını řu sözlerle sonlandırdı: "Amerika, yeni bir refah yüzyılı için yol haritasını çiziyor ve bunu bir kez daha sizlerle, değerli müttefiklerimizle ve en eski dostlarımızla birlikte yapmak istiyoruz."

ABD POLİTİKASINDAKİ DEĞİŞİM

Duygular bir tarafa bırakıldığında ABD Dışışleri Bakanı Marco Rubio'nun Münih Konferansı için Avrupa'ya yaptığı ziyaret, ABD yönetiminin politikasında geçen yıla kıyasla kayda değer bir değişimin yaşandığını göstermektedir. Yeni ulusal güvenlik stratejisi, bundan böyle ABD'nin Batı Yarımküre'ye odaklanacağını ilan etmişti; bu durum "Amerika Amerikalılar içindir!" motosuna dayanan Monroe Doktrini'ne bir dönüş ve Eski Dünya ile bir kopuş şeklinde yorumlanmıştı. Rubio ise bunun böyle olmadığını ve tüm Atlantikçi yapıların yerli yerinde kaldığını açıklığa kavuşturdu. Dolayısıyla, son bir yıl içinde ABD politikasının MAGA'nın devrimci projesinden önemli ölçüde uzaklaştığı ve Neo-con ve Atlantikçi gerçekçiliğin radikal bir versiyonuna yaklaştığı sonucuna varılabilir.

Trump'ın ikinci başkanlık dönemine başladığı noktadan bakıldığında, Rusya ile ABD'nin dünya düzeni için yeni temeller üzerinde bir anlaşmaya varma ihtimali vardı. Özellikle de Vance, Trump'ın kendisi ve Rubio, eski liberal-küreselci, "kurallara dayalı" dünya düzeninin artık var olmadığı konusunda hemfikirdik. ABD'nin Batı'da güçlenmesine özellikle itiraz etmezdik

ve Vladimir Putin, Anchorage'da ABD başkanıyla küresel vizyonunu tartışma fırsatı bulmuştu. Ukrayna meselesi muhtemelen çözülmezdi, ancak Washington bu savaştan çekilebilir ve kendi sorunlarına odaklanabilirdi. ABD ile AB arasındaki ilişkilerin kötüleşmesi de bizim açımızdan hayli avantajlı olurdu; geleneksel değerlere dönüş ise kendi vatansever ve muhafazakâr ideolojimizle tamamen örtüşüyordu. MAGA ile müşterek bir zemin bulma şansımız vardı.

Ne var ki, belirli bir noktada Trump, MAGA'dan geri adım atmaya ve Neo-conlara yaklaşmaya başladı. Hâliyle Marco Rubio'nun siyasal sistem içindeki rolü büyüdü. Başlangıçtan itibaren zaten sorunlu ve hatta muğlak olan Ukrayna müzakereleri, giderek neredeyse çıkmaza girdi. En önemlisi, bu durum yalnızca Rus-Amerikan ilişkilerini etkilemekle kalmadı. ABD yönetimi, diğer tüm alanlarda da özünde Batı hegemonyasını ve tek kutuplu dünyayı kurtarma girişimi olan Neo-con stratejilere yöneldi: BRICS'e baskı, İran'a yönelik saldırılar, Maduro'nun kaçırılması ve Rusya'ya yönelik yaptırım baskısının yoğunlaştırılması.

Rubio'nun Münih Konferansı'nda, yeni bir Atlantikçilik programını dile getirmesiyle iş daha farklı bir noktaya taşındı. Daha az liberal ve daha gerçekçi, ancak yine de aynı. Bu, tek kutuplu dünya olarak kalmaktadır ve hiçbir şekilde büyük güçlerin yeni dünya düzeni değildir. Rus medeniyeti ile Batı medeniyetinin yolları giderek daha da ayrışmaktadır. Her ne kadar bu süreç yüzyıllar önce başlasa da buna hazırlıklı olmalıyız.

Kaynak:

<https://www.theoccidentalobserver.net/2026/02/16/alexander-dugin-the-new-atlanticism-of-marco-rubio/>
Çeviren: Bayram CANSEVER

BANGALEDİŞ CEMAAT-İ İSLÂMÎ'Sİ VE İSLÂMCI SEÇİM SİYASETİNİN SINIRLARI

HAMÛD RAHMAN

Bangladeş'te yapılan son genel seçimlerde Cemaat-i İslâmî'nin (JIB) aldığı oy oranını eski bir tartışmayı yeniden alevlendirdi.¹ İslâmcılar yapısal olarak genel seçimleri kazanmaktan aciz mi yoksa Cemaat-i İslâmî'nin yükselişi siyasi gerçekliğin yanlış yorumlanması mıydı? Seçim kampanyasının son birkaç ayında, birçok ulusal ve uluslararası medya kuruluşu, Cemaat-i İslâmî'yi yaklaşan genel seçimlerde önemli bir güç gösterdi. Oysa Cemaat-i İslâmî, öğrenciler arasında nüfuz kazanan, kampüs seçimlerinde olumlu sonuçlar elde eden ve devrik iktidarın seküler partisi Avami Ligi mensuplarının bıraktığı siyasi boşluğu değerlendiren öğrenci kanadı Çatra Şibir aracılığıyla gençlerin desteğini arkasına almıştı. Ancak, sandık sonuçları farklı bir resim ortaya çıkardı. Acaba daha önceki gelişmeler yersiz miydi? Yoksa İslâmcıların geleceğini hem abartan hem de şeytanlaştıran daha geniş bir siyasi anlatının parçası mıydı? Bunun cevabı "İslâmcıların başarısızlığı" ile "sekülerlerin galibiyeti" ya da bu durumda dini açıdan katı olmayan muhafazakâr tabiatlı Bangladeş Milliyetçi Partisi'nin (BNP) zaferi gibi ikili bir karşıtlıkta değil, tarih, siyaset sosyolojisi ve stratejik uyumun daha derinlikli analizinde yatmaktadır.

Kampüs zaferi ve diğer müspet ruh hâlinin yeniden yükselişine dair algının büyük bir kısmı, Cemaat-i İslâmî'nin üniversite muhitlerinde ve şehirli gençlik ağlarında görünürlük kazanmasından kaynaklanıyordu. Hiç şüphesiz siyasi çalkantıların yaşandığı dönemlerde, kampüsler genellikle daha geniş ideolojik mücadelenin laboratuvarları olarak işlev görür. Ancak öğrenci aktivizmi kendiliğinden kitlesel oylar anlamına gelmez, çevrim içi heyecan da seçmen düze-

yinde örgütlenmeye dönüşmez. Bangladeş'in seçmenleri sosyal ve iktisadi açıdan çeşitlidir. Şehirli, okuryazar, isyankâr gençler, millî mozaığın sadece bir parçasını temsil eder. Kampüs zaferlerinin ülke çapındaki ivmeyle birleştirilmesi, yoğunluğu genişlikle karıştırmanın klasik bir örneğiydi. Bu anlamda, Cemaat-i İslâmî'nin "şiddetli bir rakip" olduğu anlatısı hem yeniden canlanma isteyen destekçilerin hem de İslâmcıların yükselişinden kaygılanan huysuz muhalifliğin bir yansıması olabilir.

1971'İN GÖLGESİ VE DİNİ ALANDA REKABET

Bangladeş Cemaat-i İslâmî'sinin siyasi kaderine ilişkin hiçbir analiz 26 Mart 1971'i göz ardı edemez. Bağımsızlık mücadelesi sadece tarihi bir hadise değil, Bangladeş'in devlet kimliğinin temelidir. Şurası son derece açıktır ki Cemaat-i İslâmî, başından beri savaş zamanındaki kumunun yükünden kurtulamamıştır. Siyasi bilinci, bağımsızlık hatıralarından çok iktisadi hürsler ve müreffeh bir gelecek hayaliyle şekillenen mevcut nesil için bile 1971'in hegemonyacı kurumsal anlatısı hâlâ etkilidir. Seçim siyasetinde, algı genellikle doktrin düzeyindeki dönüşümü gölgede bırakır. Cemaat-i İslâmî siyasi söyleminin bazı yönlerini yeniden şekillendirmiş olabilir ancak imajı, stratejik bakımdan yeniden canlanan bir tarihsel tartışmayla iç içe kalmaya devam etmektedir. Bangladeş'in kurulmasından sonra ortaya çıkan diğer İslâmcı hareketlerin aksine, Cemaat-i İslâmî siyasi faaliyeti millî bağımsızlık sarsıntısının gölgesinde yürütmektedir. Bu tarihsel dezavantaj her zaman söz konusuydu elbette.

Seçimleri İslâmcılar ile sekularizmi benimseyenler arasındaki bir mücadele olarak çerçeveleme eğilimi, siyasi hayattaki etkili grupların gerçek çeşitliliğini aşırı derecede basitleştiriyor. *Mevdudi ve İslâmî İhyanın Teşekkülü*² kita-

1 Arap dünyasında İslâmcı söylemin değişen doğasını inceleyen Hamûd Rahman, Hindistan'ın Delhi şehrindeki Jamia Millia Islamia'da doktora öğrencisidir. <https://www.middleeastmonitor.com/20260215-jamaat-e-islami-bangladesh-and-the-limits-of-islamist-electoral-politics/> sitesinde yer alan bu analiz Süheyla Küçük tarafından çevrildi. (Umrân)

2 Türkçesi için bakınız. S. Vali Nasr, *Mevdudi ve İslami İhyanın Teşekkülü*, çev. Hasan Aktaş, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 2000. [çev.]

binin yazarı ve Cemaat-i İslâmî uzmanı Veli Nasr'ın da altını çizdiği gibi her ne kadar bu durum daha çok Pakistan'daki Cemaat-i İslâmî için geçerli olsa da İslâmcılar sadece seküler aktörlerle rekabet etmiyorlar. Aynı zamanda, siyasi açıdan benzer seçmen kitlelerine sahip diğer dinî ve milliyetçi güçlerle de rekabet hâlinde. Bangladeş'te Cemaat-i İslâmî, çekirdeğinde İslâmcı olmayan, ancak İslâm sembolizmini barındıran bir tür kültürel milliyetçilik kullanan Bangladeş Milliyetçi Partisi ile doğrudan rekabet hâlinindedir.

Bangladeş Milliyetçi Partisi'nin kırsal kesimler, iş dünyası seçkinleri ve pragmatik güç odaklarını kapsayan geniş koalisyon tabanı, bu partiye Cemaat-i İslâmî'nin eksik olduğu esneklik imkânı sağlamaktadır. Elbette müte-deyyin seçmenler homojen değildir. Büyük bir kısmı ideolojik saflık yerine istikrarı, ekonomik yönetimi ve milliyetçi çerçeveyi öncelikli görmektedir. Ayrıca, diğer dinî grupların Cemaat-i İslâmî ile tarihsel, ideolojik ve doktrin düzeyinde farklılıkları vardır. Cemaat-i İslâmî disiplinli kadrosuna dayanan teşkilatlı bir güç olmakla birlikte, bu durum ittifakın esnekliğini de sınırlayabilmektedir.

ALGI ENGELİ, JEOPOLİTİK VE RAHATLIK FAKTÖRÜ

Yapısal bakımdan bir başka engel de hiç kuşkusuz hareketi çerçeveleyen imajlardır. Cemaat-i İslâmî hem Bangladeş'te hem de ülke dışındaki medya düzeninde sıklıkla kadın karşıtı, azınlık düşmanı ve aşırı derecede sosyal muhafazakâr gösterilmektedir. Haberlerin ağındaki bu tasvirlerin tamamen doğru olup olmadığı tali bir konudur. Netice itibarıyla seçim siyaseti anlatılara dayalıdır ve anlatılar güvenin şekillenmesinde birinci derecede rol oynar. Bangladeş'in kalkınma yolculuğu, özellikle kadınların eğitimi istihdamda cinsiyet dinamiklerini kökten değiştirmiştir. Bu kazanımları tehdit ettiği algılanan herhangi bir parti, geniş seçmen kitlelerinin şüpheciğiyle karşı karşıya kalır. Benzer şekilde, Hindu azınlıklar da İslâmcıların yeniden yükselişini genellikle bölgesel endişelerin prizmasından görürler. Cemaat-i İslâmî'nin çoğu Hint medyasında istikrarı bozan bir güç şeklinde etiketlenmesi, oyları doğrudan etkilemeye de bu algıyı önemli ölçüde pekiştirir.

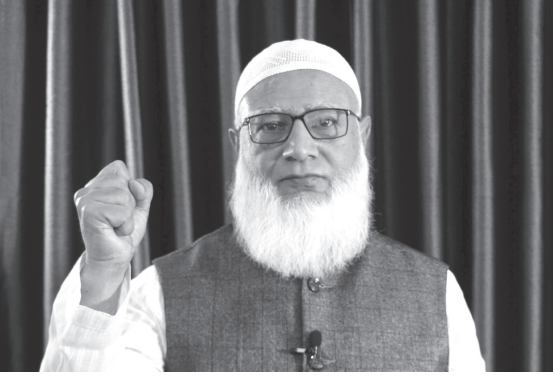

Sürgündeki Tarık Rahman liderliğindeki Bangladeş Milliyetçi Partisi (BNP) öncülüğündeki ittifak yapılan genel seçimlerde 213 milletvekili çıkararak birinci oldu.

Bölgesel ve küresel ağlar, Bangladeş'in ekonomi politliğini derinlemesine birbirine bağlamaktadır. Hindistan, Batılı güçler ve Çin, ülkenin siyasi istikrarında pay sahibidir. Dış aktörlerin Cemaat-i İslâmî'nin yeniden yükselişini "engellediğini" söylemek basit kaçabilir ancak jeopolitik rahatlığın diplomatik sinyalleri ve ekonomik güveni etkilediği göz ardı edilemez. İslâmcı partiler genellikle ek bir engelle karşı karşıya kalırlar: Uluslararası yatırımcıları ve komşu ülkeleri, ideolojik taahhütlerin makroekonomik sürekliliğin bozulmasına yol açmayacağı konusunda ikna etme ihtiyacı. Tahmin edilemezlik algısı bile elitlerin daha tanıdık aktörlere yönelmesine yol açabilir. Yine de dış aktörlerin sistematik baskısı tek başına seçim yenilgisini açıklamakta yetersiz kalır. Şu hâlde yurt içinde yankı bulmazsa, dış aktörlerin rahatsızlığı sonuçları belirleyemez.

DEVAM EDEN İSLÂMCI DÖNÜŞÜM VE YAPISAL İKİLEM

Son yirmi yılda birçok İslâmcı parti ideolojik bir dönüşüm yaşadı. Tunus'taki Nahda Hareketi, hapisteki Raşid Gannuşi'nin liderliğinde, dinî tebliğ çalışmalarını siyasi parti faaliyetlerinden bilinçli olarak ayırarak kendisini "Müslüman Demokrat" bir oluşum modeli olarak sunmaya çalıştı. Türkiye'deki AK Parti de benzer şekilde İslâmcı köklerini milliyetçi-kalkınma odaklı bir siyasetle yeniden şekillendirdi. Fas'taki Adalet ve Kalkınma Partisi de genel hatlarıyla benzer stratejik adımlar attı. Bu örneklerden çıkarılacak ders, İslâmcıların mutlaka kazanacağı değil, ideolojik seçmen kitlesinin ötesine geçerek çekiciliğini genişlettiğinde seçimlerde başarılı olacağıdır. Azınlıklar da dâhil olmak üzere belirli milliyetçi özellikleri normalleştirir, yönetişim yetkinliğini vurgular ve onları salt

Bangladeş Cemaat-i İslâmî lideri Dr. Şefik Rahman'ın öncülüğündeki ittifak yapılan seçimlerde 76 milletvekili çıkararak parlamentonun ikinci büyük siyasi bloğu hâline geldi.

retorikten ziyade genel insani gelişime bağlayan kavramsal pozisyonlar sunarlar. Cemaat-i İslâmî bu dönüşümü tam anlamıyla içselleştirmiş midir? Partinin veya hareketin örgütlenmesini ve koalisyon stratejisini yeniden yapılandırmadan dilini taktiksel düzeyde yumuşattığı söylenebilir mi? Şayet ideolojik yenilenme kurumsal bir dönüşümle eşleşmediği takdirde geçiş tamamlanmış sayılmaz.

Şurası son derece açıktır: Cemaat-i İslâmî, stratejik bir yol ayrımındadır. Tarihsel bakımdan disiplinli, ideolojik odaklı bir hareket kimliğiyle modellenen Cemaat-i İslâmî, öncü bir teşkilat özelliğini muhafaza etmektedir. Ancak seçim siyaseti, geniş tabanlı, geçirgen koalisyonları ve ideolojik esnekliği gerekli kılmaktadır ki bu da bazen pratik siyasi mecburiyetlerle mutabakata varmayı karakterize etmektedir. Sıkça örnek verilen bir model, Hinduvata³ ideolojisini benimseyen ilk örgüt Hindistan Gönüllü Organizasyon'u (RSS)⁴ ile onun siyasi kanadı milliyetçi Hindistan Halk Partisi (BJP) arasındaki ayrımdır. Burada sosyal ve dinî hareketlilik

3 *Hindu ve tatva* (huy, tavır hâl, özellikler) kelimelerinden oluşan ve "Hinduluk" anlamına gelen *Hindutva* kavramı 20. yüzyılda icat edildi. V.D. Savarkar etnik, kültürel ve siyasi açıdan "Hindu olma niteliğini" tanımlamak için *Hindutva* kavramını seçti. Müslümanlardan takıntı düzeyinde nefret eden Savarkar'a göre Hindistan, Hinduların toprağıdır çünkü etnik kökenleri Hint'tir ve Hindu inancı Hindistan'da ortaya çıkmıştır. Hindistan'da doğan Sihizm, Budizm ve Jainizm gibi diğer inançlar da Savarkar'ın kavramları ile aynı üç kasta yerine getirdikleri için Hinduizm'in varyantları şeklinde nitelendirildi ancak Hindistan dışında doğan İslâm ve Hristiyanlık bunun dışındaydı. [çev.]

4 Savarkar'dan etkilenen K.B. Hedgewar, 1925'te Rashtriya Swayamsevak Sangh'ı (RSS) kurdu. Yapıyı, beyin yıkama ve paramiliter eğitim yolu ile Hinduların karakterini dönüştürecek ve "yabancıları" yenmek için kendilerini güçlü hâle getirecek sosyokültürel bir örgüt şeklinde tasarladı. [çev.]

seçim rekabetinden ayrı bir şekilde işlev görür. Ancak bu benzetmenin sınırlarının bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Hindutva, Hindu çoğunluklu bir millî çerçeve içinde faaliyet gösterirken, Cemaat-i İslâmî, milliyetçiliğin Pakistan'a karşı bağımsızlık mücadelesine dayandığı kahir ekseriyeti Müslüman olan bir devlette faaliyet göstermektedir. Tarihsel bağlamı dikkate almadan teşkilat modelleri aktarmak, stratejik bakımdan yanılıya düşme riskini beraberinde getirir.

Daha acil şekilde cevaplanması gereken soru şudur: Cemaat-i İslâmî pratik manevralara izin vermeyen ideolojik katılık dikte etmek yerine, İslâm köklerinin ahlaki ilkeleri şekillendirdiği geniş tabanlı bir millî partiye dönüşmeyi istemekte midir? Ayrıca unutulmaması gereken bir nokta daha var. Herhangi bir partinin seçim yenilgisi, benimsediği ideolojik cereyanın sona erdiği anlamına gelmez. İslâmcı siyaset, zaman ve mekân fark etmeksizin defalarca kararlılığını göstermiştir. Ancak hareketler değişen sosyal gerçeklere uyum sağlayamadığında aldıkları neticeler onların maksimum gelişim düzeylerini ortaya koyar. 21. yüzyılda İslâmcılıkla ilgili yeni talepler arasında küresel uyum, azınlıkların katılımı, ekonomik yönetim ve kadın-erkek eşitliği bulunmaktadır. Seçmenler, partileri dinî saflık ve netliklerinden çok, yönetme kapasiteleri ve beklentilerini karşılama düzeyleri açısından değerlendirirler. Cemaat-i İslâmî'nin seçimlerde ikinci olmasından çıkarılacak bir ders varsa, o da sembolik sermayeden önce ister ahlaki konumlandırmadan ister üniversite aktivizminden kaynaklansın, her zaman daha geniş bir koalisyon oluşturmanın gerekli olduğudur.

Şeytanlaştırma ve abartmanın ötesinde Cemaat-i İslâmî, durdurulamaz bir İslâmcı hareket ya da sürekli tehdit sayıldığında, daha karmaşık olan gerçeklik gizlenmektedir. Seçimlerdeki ikinciliği din tarafından motive edilen siyasetin içsel yetersizliğinden değil, yapısal problemler, tarihsel yükler, koalisyon sınırlamaları ve stratejik zorluklardan kaynaklanmaktadır. İslâmcı gruplar yok olmak yerine uyum sağlarlar. Mesele, İslâmcıların başarılı olup olamayacağı değil, hangi şartların onlara bunu mümkün kılacağıdır. Seçim sonuçlarına göre Bangladeş'te bir değişim gerçekleşecekse, bunun retorik ötesine geçmesi gerekiyor. Millî kimlik, organizasyon ve siyasi anlatı yeniden tanımlanmalı. Ancak o zaman seçim gerçekliği ile mübalağalı beklentiler arasındaki uçurum kapatılabilir.

LİBYA: KABİLENİN SEYF'İ VE DALI

Mișari ZEYDİ

Seyfülislâm Kaddafi, Zintan şehrinde el-Hamada el-Hamra bölgesinde köşeye çekilmişken üstelik birdenbire [3 Şubat'ta] suikasta uğradı. Acaba katiller, Seyf'i yıllarca destekleyen, kendisini ve siyasi programını doğu ve batı Libya'da savaşıyan gruplara alternatif olarak sunmasına imkân tanıyan toplumsal korumayı, bilhassa da kabile muhafızlarını nasıl aştilar?

Kırılğan Senusi monarşisinin yıkılmasını müteakip ülkeyi onlarca yıl yöneten Libya liderinin ailesi, Arap Baharı'nın ardından öldürülen babalarıyla benzer bir kaderi paylaştı. Seyfülislâm, 2011 devrimi sırasında öldürülen kardeşleri Mutasım Billah, Seyfularab ve Hamis'e katıldı; ailenin geri kalanı (Muhammed, Saadi, Hannibal ve Ayşe) ise farklı ülkelere dağıldılar.

Burada Libya'nın Kuzey Afrika'daki diğer Arap-Berberî ülkelerine benzemeyen yapısını ele almak istiyorum. Libya, Arap kabilelerinin etkili olması bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu, Arap kabilelerinin güçlü varlığında, geleneklerinde, göreneklerinde, dillerinde ve giyiminde açıkça görülmektedir. Kadim Arap göçleri, özellikle de Beni Salim, Beni Riyah, Beni Hilal ve diğer kabilelerin buraya göçü yüzyıllar içinde Libya'nın kimliğini şekillendirmiştir. Arap kabile değerleri ve kültürü, Libya sanki kuzey ve orta Hicaz çölünün bir parçasıymış gibi asırlar boyunca derinlikli biçimde yerleşmiştir.

Araştırmalar, hem nüfus hem de coğrafi dağılım bakımından Libya'daki kabileler arasında en büyüğünün Verfela olduğunu gösteriyor. 7 milyondan fazla nüfusa sahip bir ülkede, bu kabilenin nüfusu yaklaşık 1 milyondur ve merkezi Beni Velid şehridir. Seyf ise Kaddadfa kabilesindedir ve Beni Velid (Verfela) kabilesi ile birlikte Libya'da birkaç on yıl boyunca iktidarı elinde tutmuştur. Kaddadfa kabilesi, Akdeniz kıyısındaki Sirte şehrinde ve Libya'nın güneyindeki Fezzan (Sebha) bölgesinde yoğunlaşmıştır. Ancak nüfusu Libya geneline yayılmış olan Beni Velid kabilesi kadar büyük değildir.

Bu iki kabile, diğerleriyle birlikte, günümüzde de çoğunlukla Kaddafi'nin destekçileridir. Haberler, Kaddafi'nin devrilmesinden 12 yıldan fazla bir süre sonra bile, özellikle Verfela, Magariha (Magarha) ve Kaddadfa kabile mensupları arasında Kaddafi dönemine duyulan özlemin hâlâ yaygın olduğunu gösteriyor. Devletin parçalanması ve özellikle Arap Baharı'ndan sonra bir devlet kurulamamasının gölgesinde kabile dayanışması güçlü bir olgu. Örneğin, bazı araştırmacıların belirttiği gibi, Libya'nın doğusundaki Ubeydat (Abeidat) kabilesi, oğulları Tümgeneral Abdulfettah Yunus'un 17 Şubat 2011 olayları sırasında öldürülmesi davasını hâlen takip ediyor. Yine gözlemlediğimiz gibi, güneydeki Sebha şehrindeki Magariha kabilesi, hâlen yargılanmasına rağmen, sağlık durumu kötüleşen oğulları, Kaddafi'nin eski istihbarat şefi

Muammer Kaddafi'nin büyük oğlu
Seyfülislâm Kaddafi

Abdullah el-Senusi'nin serbest bırakılması talebiyle beş yıldır gösteriler düzenliyor.

Bazıları, Libya'da kabilenin temelden belirleyici bir güç olduğunu savunuyor; İtalyan işgalcilerini kovan, Libya'da Senusi Krallığı'nı kuran, Cemahiriye'nin* oluşumuna katkıda bulunan ve şimdi de millî mutabakat sürecine yardım eden kabilelerdir. Ancak, birleşik bir devlet kurma girişiminin başarısızlığa uğramasıyla birlikte, kabileler şimdi kendini ve sembollerini koruyorlar ve bazıları mevcut duruma tercih ettikleri Kaddafi rejimini yeniden kurmaya çalışıyorlar. Bu ise iç ve dış güçlerin karşı çıktığı bir durum ve Seyfülislâm Kaddafi tüm bu gelişmelerin neticesinde öldürülmüş olabilir.

(Suudi Arabistanlı gazeteci yazar. *Eş-Şarku'l-Avsat*, **النشر في الأوسط** 6 Şubat 2026.

Çeviren: Mehmet Yiğit)

* Kitlelerin yönetimi. Muammer Kaddafi'nin oluşturduğu ve kaleme aldığı Yeşil Kitap'ta ayrıntılarını açıkladığı ve yalnızca Kaddafi Libya'sında görülen rejim biçimi. [çev.]

ALMAN İMPARATORLUĞU'NUN YENİDEN DİRİLİŞ DEVRİ

İmil EMİN

A lmanya, dış dünyaya her defasında nihai olarak görünen çöküşünden sonra küllerinden yeniden doğan Anka kuşu gibi bir imparatorluğa mı dönüştü? Tarihsel bakımdan, İmparator İkinci Wilhelm (1859-1941) dönemi sırasında Almanya, Birinci Dünya Savaşı'ndan Müttefikler karşısında diz çökmüş bir vaziyette çıkmıştı. Ancak yirmi yıl zarfında, yalnızca kültüre dayanan Alman ulusunun birliğini temsil eden Reich'i kurmaya çalışarak milliyetçi projesine geri döndü.

İkinci Dünya Savaşı'ndaki ezici yenilgiden sonra, Almanya, Adenauer ve Erhard'ın yönetimi altında imparatorluk projesini yeniden canlandırdı. Ardından Schmidt ve Kohl'ün çabaları geldi ve bölünmeden sonra hayal edilen birlik gerçekleşti. Soğuk Savaş'ın bitişini takip eden on yıllar boyunca Almanya, Avrupa kıtasını silah gücüyle değil, parasının kudretiyle yönetmesini sağlayan büyük bir güç konumuna ulaştı. Bu da bizi şu soruyu sormaya yönlendiriyor: Amerikan *Foreign Affairs* dergisinin öne sürdüğü gibi, Almanya bugün egemen bir güç olmasının önünü açan askerî dirilişin eşliğinde mi?*

Avrupa'nın Almanya ile münasebetlerine kısa bir bakış, Alman askerî gücünün yükselişi ve düşmanlara karşı dengeleyici bir güç olmaktan çıkıp gerektiğinde salt güç yoluyla iradesini dayatabilecek otoriter bir güce dönüşme potansiyeliyle ilgili derin endişeleri açıkça ortaya koymaktadır. 1921'de Fransa'nın askerî liderlerinden General Foch, Almanların silahlı kuvvetlerini yeniden inşa etmesinin sonuçları konusunda

da şu uyarıda bulunmuştu: "Müttefikler mevcut kayıtsızlıklarını sürdürürlerse, Almanya kaçınılmaz olarak yeniden silahlanacaktır." Bu tahmin Nazi lideri Adolf Hitler'in yükselişiyle doğru çıktı.

Berlin Duvarı'nın 1980'lerin sonunda yıkılmasının ardından, İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, tehlikeli derecede güçlü bir devlet doğurmasından korkarak, Alman birleşmesine karşı çıkmıştı. Daha büyük bir Almanya'nın "tüm uluslararası düzeni zayıflatacağı ve İngiltere'nin güvenliğini tehlikeye atabileceği" uyarısını yapmıştı.

Hâlihazırda Şansölye Friedrich Merz riyasetindeki Almanya'nın da dâhil olduğu askerî yeniden diriliş ışığında Avrupa daha endişeli görünüyor. Almanya, mutlak anlamda diğer tüm Avrupa ülkelerinden daha fazla savunma harcaması yapıyor ve savunma bütçesi Rusya'dan sonra küresel olarak dördüncü sırada yer alıyor. 2029 yılına kadar, Almanya'nın yıllık askerî harcamalarının 189 milyar dolara ulaşması bekleniyor; bu, Başkan Putin'in Ukrayna'daki askerî macerasını başlattığı 2022 yılındaki rakamın üç katından fazla. İlaveten Almanya, ordusu Bundeswehr yeterli gönüllü çekemezse askerliği yeniden zorunlu kılmayı düşünüyor.

Peki, bu Alman askerî hamleler dizisinin kaçınılmaz sonucu nedir? Cevap oldukça açık: Dünyanın en önemli ve sessiz, gizli bir şekilde faaliyet göstermeyi tercih eden dış istihbarat teşkilatlarından birine (BND) sahip olmasının yanı sıra, 2030'dan önce Almanya yeniden büyük bir askerî güç haline gelecek. Almanya'nın Avrupa'nın önde gelen askerî gücü olma yolunda ilerle-

mesiyle birlikte, yaklaşık kırk yıldır geçerli olan geleneksel dengeler değişiyor. Almanya, nükleer silahlara sahip olmasa bile, yalnızca Avrupa ekonomisinin motoru değil, aynı zamanda askerî savunmasının da kalbine dönüşecek.

Aynı zamanda Almanya ve Polonya arasında kaçınılmaz olarak organik hâle gelecek ahlaki bir birliğe dayalı yeni askerî denklemler ortaya çıkıyor. Her iki ülke de tarihsel bakımdan Rusya'nın düşmanlarıydı ve bugün de Moskova'ya karşı mücadele etme vizyonunu paylaşıyorlar. Almanya'nın askerî yükselişi, Merz'in liderliğinde Almanya'nın oynadığı jeopolitik rol hakkında soru işaretlerini gündeme getiriyor. Bu, birleşik bir Avrupa'nın temel taşı mı yoksa Berlin'e güven duymayan Fransa gibi ülkeler için bir engel midir?

Washington ve özellikle de Trump, Bundeswehr'in yükselişinin sebeplerinden biri miydi? Aralık ayı başlarında yayınlanan son ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi ile ilgili yorumunda Almanya Başbakanı Friedrich Merz, Avrupa'nın artık eskisi gibi ABD'ye güvenemeyeceği konusunda uyararak, "Amerikan barışı yılları genel olarak Avrupa ve özel olarak Almanya için büyük ölçüde sona erdi." dedi. Merz bu açıklamaları, Münih'teki Hristiyan Sosyal Birliği Partisi (CSU) konferansı sırasında yaptı ve "Burada geçmişe özlem duymanın bir faydası yok." diyerek, Washington'un artık "kendi çıkarlarını şiddetle takip ettiğini" belirtti.

9 Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasının arifesinde Amerikan barış döneminin başlangıcının duyurulduğu nokta olan Almanya'nın, şimdi o barış döneminin sonu ve yeniden Alman militarizmi sürecinin başlangıcı vizyonunun merkezi olması kaderin bir cilvesi mi?

(Mısırlı yazar. *Eş-Şarku'l-Avsat*, **الننرق** 11 Şubat 2026. *Çeviren: Volkan Akalın*)

* Liana Fix, "Europe's Next Hegemon The Perils of German Power", *Foreign Policy*, 6 Şubat 2026.[çev.]

KÜRESEL SİYASETİN KARANLIK YÜZÜ

— MUSTAFA AYDIN —

Jeffrey Epstein de kim, bahsedilenler bağlamında sadece Amerika’da değil, sıradan, dünyanın hemen pek çok yerinde mebzul miktarda bulunan bir iş insanı, hiçbir ahlaki ilke tanımayan bir şebeke sahibi. Türkiye’de Epstein’e göre sıradan sayılabilecek bazı hareketlere neredeyse aşına olduk. Yerde icra etmek tatmin etmediği için havada uçakta sürdürülen şenaaatler/çirkinlikler, ön tarafta kumarların oynanıp, kafaların çekildiği arka tarafta fuşşun sürdürüldüğü turlar, ABD’de değil Türkiye’de de yaşanıyor. Onun için, Epstein üzerinde hususen durmanın gerekmediği kanaatindeydim. Ama olayın içine girince bizimkilerde de pek göz önünde bulundurmadığımız bazı önemli noktaların olduğunu gördüm.

Peşinen belirtelim ki söylenenlerle olay arasında ciddi bir bağlantı yok. İlk dikkat çeken tarafta olayın “Gizlemek için uğraşan deşifre” hareketi olmasıdır. ABD Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanmakta olan 3 milyondan fazla belge üzerinde duruyoruz. Bu belgelerde pek çok kişi yer alıyor. Ama kurumsallaşmış ahlaksızlığın temsilcileri konumundaki bu kişiler hareketle ilgili hiçbir şey söylemiyorlar, hatta net biçimde “Ben bu işin içinde yokum!” bile demiyorlar. Ortada bir örgüt var ve ilk bakışta da belli ekonomik girişimlere sahip, ama bir farklılığı da var, meşhurlardan kimsenin (mesela Microsoft, Amazon, Morgan vb. gibi) bir örgütle bağ kurulmuyor ama Epstein’ininki ile ilişkilendiriliyor. İlk bakışta ilişkisi kurulan kişilerin yüzünü kızartacak bir neden de pedofilidir. Adam ve adamları bunun ekstrasını yaşamış ve yaşatmış olmalı, ama sıradan pek çok kuruluşun bu konuda Epstein’den daha temiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu özellik de bu ahlak-

sızlığın daha başka bir ahlaksızlıkta kullanıldığı düşüncesidir. Ama bu düşüncenin geçerliliğini ispatlayabilmek için bazı soruların cevaplandırılması gerekir.

Adam 2019 yılında çocuk cinsel istismarı suçlarından yargılanmak üzere tutuklanmış, ama henüz yargılanmadan hapisanede ölü bulunmuş. Dirisinden yararlanmanın rizikolu olduğunu gören yetkililer şimdi adamın ölüsünü güzelce kullanıyorlar. Olağanüstü düzeyde sosyal ve siyasi etkiye sahip bir figür konumundaki Epstein, hemen pek çok meşhurla bir biçimde bağlantı kurabilmiş, bunlar bizzat kendi belgelerinde yer alıyor. Buralarda Trump, bazı üst düzey yardımcıları, Musk, Gates vb. gibi meşhurlar yer alıyor. Ne var ki bu bir yığın belgenin içinden şimdiye kadar konuyu açıklayacak anlamlı ve tutarlı bir bilgi çıkmadı. Ancak adamın yargılanma sebebinden hareketle bunların da Epstein’in cinsel istismarcı müşterileri oldukları sonucu çıkarılmaya çalışılıyor. Haklı olarak herkes öfkeleniyor ve tabir caizse iyi bir ahlak zabıtası hâline geliyorlar, ama olay bir türlü çözülüyor.

Yanlış anlaşılmasın için hemen belirtelim söz konusu edilen ahlaksızlıklar yaşanmamış, diyor değiliz. Dediğimiz şey, paraya ve imkâna boğulmuş ama ahlak yoksunu sıradan insanların yaşadığı ve yaşattığı bir olay. Türkiye’nin gündemini meşgul eden, bir mevkie gelmiş, çarçur edecek kadar paraya sahip insanların kişisel olarak yaşadıkları ve ülkeye yaşattıkları kumar, uyuşturucu, bahis, böylesi bir ruhsal açlığın ürünüdür. Afedersiniz sırf kadına değil kız çocuklarına, fuşşun ve kumarın yerde değil, havada uçakta olmasına, sırf başkasını etmeye

Epstein İsrail ile ilgili faaliyetleriyle de tanınıyor. Bu çerçevede mesela İsrail'in eski Başbakanı Ehud Barak ile yakın ilişkilerinin olduğu biliniyor. Barak, Epstein'i bir casus olarak eğitip görevler vermiş. Barak, bu dindaşından İsrail'in tehlikede olan geleceği için çaba beklediğini söylemiş.

değil, edilmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Sözün kısası bu kadar varlığın içinde hayatı sınırlandırmayı abes bulmaktadırlar, üstelik böylesi bir hayatın da bir ortamı vardır. Yasalar ve daha da önemlisi ahlak aşağıdaki varlıksızlar içindir, yukarıdaki varlıklılar için değil.

EPSTEIN ŞEBEKESİ

Edindiğimiz bilgilere göre böylesi bir ortamda Epstein bu çirkin işin hem alıcısı hem satıcısı hem yaşayanı hem de yaşatıcısıdır. Ne var ki bu sıradan özellik, şebekenin belgelerde adları geçen ve ABD'nin dışına bile sarkan üst düzeydeki insanlarla ilişkisini anlatmaya yetmemektedir. Çünkü ilişkiye getirilen yüksek mevkideki ünlülerin meşruiyet dışı eylemlerini gerçekleştirmek için böylesi kapsamlı bir örgütle temasa geçmeye ihtiyaçları yoktur. Ama eğer bu örgütle bir ilişkileri olmuşsa, söz konusu ilişki bu çerçeveyi aşan bir işlemdir, "cinsel istismar" bu ilişkinin tabir caizse ancak bir yan ürünü olabilir.

Bu örgütün, ABD'de ülkelerin üst düzey yöneticileriyle bir ilişki kurmak, onları kullanılabilir hâle getirmek için faaliyet gösterecek bir kuruluş, mafya türü bir yapı şeklinde tasarlandığı anlaşılıyor. Diğer bir ifadeyle Epstein şebekesi altta siyaset için değil, üstteki iktidar için çalışan bir örgüttü ve işi içeride ve dış devletle etkili kişileri bir bağlantı ile tescilleyip gözetim altında tutmak amacını taşıyordu. Görünürdeki ekonomik nitelikteki şirketleri başta olmak üzere, hakkında şikâyetler eksik olmadı. Yukarının hesabını bilmeyen aşağı, hakkında soruşturmalar açtı ama her seferinde gelen bir talimatla korundu. 2010 yılında aldığı 18 aylık hapis cezasını hapishaneye haftada bir kere uğrayarak yani imtiyazlı bir mahkûm olarak dışarıda ta-

mamladı. Hatta bu 'ciddi mahkûmiyet', zamanın unutturucu özelliğinden yararlanılarak yani dikkat çekmeyecek şekilde 12 ayda bitirildi.

Ancak her hikâye ve proje için olduğu gibi bu hikâyenin de bir yerde bitirilmesi gerekiyordu. Ancak devlet görevlisi olmasına rağmen 2019'da en 'temiz' tasfiye yollarından öldürme yolu ile tasfiye edildi. Wikileaks¹ örneğindeki gibi. Çünkü asıl kurgucu Epstein olsa da mevcut kurguyu bozabilecek yegâne kişi de yine kendisiydi. Dolayısıyla sorunsuz çözüm Epstein'in ortadan kaldırılmasıydı.

Konuyu komplo teorileriyle açıklamayalım deniyor. Ancak bu tez bizi dedikodularla yetinip bütünü yakalamamıza engel teşkil etmemelidir. Bunun için de hikâyenin kahramanını biraz daha yakından tanıyalım: Jeffrey Edward Epstein, 1953 doğumlu bir Amerikalı. Kariyerine matematik öğretmeni olarak başladı. Sonra bankacılık ve finans sektörüne girdi. Servetinin büyük bir kısmını milyardere vergi ve miras hizmetleri sağlayarak elde etti. 2019 yılında 66 yaşında New York'ta cezaevinde öldü. Zaman zaman çocuk fuhşunu teşvik ve cinsel ticaretten soruşturmalar geçirdi. Hata 2008 yılında hüküm giydi ve 18 aylık bir hapis cezası aldı. Ama hapishanede doğru dürüst yatmadı. Cezaevine haftada bir uğramak suretiyle 12 ayını tamamladı, üstü de affedildi. 2019 yılında hapishaneye de çocuk cinsel ticareti suçlaması ile girmişti. 66 yaşında hapishaneye sağ girdi, ölü çıktı.

Epstein gözü hep yukarılarda hırslı birisiymiş. Bu, onun yükselişinin de çöküşünün de önemli bir sebebi olmuş. Önce mevcut sosyete çevrelerinde yer alan Epstein sonra bizzat kendisi bir sosyete adası oluşturmuş. Her ne hikmetse bu tür yerlerin ortak özelliği fuhuş, kumar ve uyuşturucu yerleri olmalarıdır. Epstein'in ada malikânesi de bundan uzak olmamış ve hatta iş biraz daha ileriye götürülmüş. İddiaya göre Epstein örgütü değişik yerlerden kaçırılmış, satın alınmış yaşı 14-18 arası "onlarca kız" üzerinden pedofili sapıklığını icra etmiş sonra da

1 Julian Assange önderliğindeki Wikileaks organizasyonu, ABD Dışişleri Bakanlığı ve dünya genelindeki ABD büyükelçilikleri arasındaki ayrıntılı yazışmalardan oluşan 251 bin 287 gizli belgenin bir önbelleğini elde etti ve belgeleri yayımladı.

bu mağdur çocukları dünyanın kendilerinden ne beklediği bir türlü belirtilmeyen çoğu siyasi ünlüye peşkeş çekmiş.

HERKESLE BAĞ KURMA VE GÖZETİM ALTINA ALMA

Daha da önemlisi, ön planda herkesle bağ kurmayı ve böylece gözetim altına almayı seven Epstein, bu işlemleri nerede kullanılacağı pek de bilinmeyen belgelemeye çalışmış ve kiminle ilişki kurduğunu gösteren içinde ne ararsan bulunabilecek binlerce değil, milyonlarca belge oluşturmuş. Bunlar için, devlet yetkililerinin bile hâlâ desturla girdikleri, oradaki kutulardan hangisinin açılıp açılmayacağı, ortaya çıkan sonucun kamuoyuyla paylaşılıp paylaşılmayacağı tartışılan bu belgeler için depolar kiralamış.

Bu arada ABD çapında iki büyük şirkete sahip olmuş ama asıl önemli işlerinden birisi, bu etkinliğinin de bir uzantısı olarak iktidarlara yaptığı iş birliğidir. Bunun mükâfatı sadedinde de yaptığı yolsuzlukların üstünün örtülmesiyle kalınmamış, açıkça desteklenmiştir. Tabi bu arada önemli bir kısmı ABD hükûmetiyle bağlantılı pek çok işe bulaşmıştır. Mesela anlaşıldığı kadarıyla uzun bir süredir bir ABD politik alanı olan Siyonizm'e destek veregelmiştir. En genel anlamıyla İsrail lobisine; İsrail'i daha güvenli kılma arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Siyonist devletin istihbaratının İsrail'in çıkarları doğrultusunda

çeşitli güvenlik antlaşmaları yapmasına aracılık etti. Burada dikkat çekici noktalardan biri Epstein'in Fildişi Sahili'nde İsrail eski Başbakanı Ehud Barak ile görüşmelerde bulunması ve bu tür bazı toplantıları koordine etmesidir.

Sıradan bir iş adamından farklı olarak yaptığı işlerden birisi, kayıtlarının kamuoyuna açıklanmasını istemeyecek etkili kişileri sıkıntıya sokmak amacıyla gizli kayıtlar yapmasıdır. Onun için Virgin adalarındaki özel adasını, video kayıtları vb. için özel şekilde donatmış. Uzun süreli kız arkadaşı Ghislaine Maxwell'in verdiği bilgiye göre, Epstein bunu, dünya kamuoyu ile gırgır geçerek 'ünlülerin bir sigorta poliçesi' diye nitelendirmiştir ki şimdi bu poliçeleri birileri birilerine karşı kullanmaktadır.

İddiaya göre Epstein, malikânelerinde kızlar bulunduruyor, güçlü kişilere yaranmak ve muhtemel şantaj bilgileri elde etmek için bunları ödünç veriyor, ayrıca uyuşturucu kullananların bu alışkanlıklarından yararlanıyordu. Yani istendiğinde gözden düşürebileceği bilgi ve belgelere sahipti. Bu şantaj kayıtları ihbar edildiğinde de polis harekete geçmedi, vakayı adiyeden saydı. Çünkü Epstein polis çocuklarına milyonlarca dolarlık burs sağlamıştı. Soruşturma yapıldığında da tespit edilen en önemli suçlar, malikânelere bazı kadınların girip çıkması, yasa dışı cinsel ilişkide bulunulması ve duvarların küçük kız çocuklarının resimleriyle

Harvard Üniversitesinde hukuk profesörü Alan M. Dershowitz, ABD'deki İsrail davalarının sadık bir savunucusu olarak, aynı zamanda Epstein'in ceza davalarındaki avukatlığını da yürütmüştü.

'süslenmiş' olmasıydı. Zaman zaman kendi veya mahkemelere çıkarılan adamları "18 yaşından küçük kişiyi fuhuş için temin etme" suçundan mevcut modern anlayışa göre suçmuş gibi ağır ceza talebiyle yargılandı.

Kaç çocuğun Epstein'in istismarına uğradığı bir türlü tespit edilemedi, çünkü süren araştırmalar ve soruşturmalar sıklıkla durduruldu. Mahkemeler ortada bir "rezalet" in bulunduğu ama ortada bir 'suçun olmadığı' kanaatine vardılar. 2008'de aldığı 18 aylık cezasını da hapishaneye haftada bir uğrayarak tamamladı. İddiaya göre hücrenin kapısı da kilitsizdi. Bu ayrıcalığın sebebi sistemin mutlak cezalandırma amacıyla yargılanan bazı suçlular için belgeler sunmasıydı. Tabi bu hoşgörü haklı olarak kamuoyunda tartışılacaktı.

2019'da cinsel ticaret suçlamasıyla tutuklandı. Yine iddiaya göre 50'den fazla kadını birkaç erkeğe pazarlamıştı. Bu kadınlar Güney Amerika, Rusya ve Avrupa gibi dünyanın değişik yerlerinden getiriliyorlardı. Suçlama daha çok 18 yaşından küçük kız çocukların çıplak fotoğraflarını ihtiva eden videolar üretmesiydi.

NÜFUZ PEŞİNDE KOŞAN PSİKOPAT

İlişkiye getirilen insanların nasıl birisiyle ilişki kurduklarını ifade edebilmek için Epstein dünya kamuoyuna her gün yeni bir özelliğiyle sunulmaktadır. Önceden planlandığı gibi bu belgelerde ismi geçen birilerini aşağılayabilmek

için ilişkiye getirilen adamı iyi kurgulayabilmek gerekiyordu. Bunun için pek çok argüman ileri sürüldü. Mesela bunlardan birisine göre Epstein bir satanist idi. Ama sadece kedi kanı içmiyor, önce istismar ettiği küçük çocukların kanını bile içmiş olmalıydı. Yine bu çocuklar üzerinden organ ticareti bile yapmış olabilirdi. Genelde satanizme karşı ciddi bir mücadelesi olmayan sistem şimdi burada onunla mücadele ediyor.

Dünyanın en zengin bir düzine ailesinden aslen Yahudi ama kendilerini Hıristiyanlığın Protestan mezhebine nispet etmekle kalmayıp Bapstist kilisesine devam eden Rockefeller'in başlıca isimlerinden birisi olan David Rockefeller'in, ömrünü uzatabilmek için küçük çocuklardan ölümleri pahasına kanından alıntılar yapıldığı ve hatta organları alınıp David'e eklendiği söyleniyordu. Gerçi David'in ömrü ancak 101 yaşına kadar uzadı, 2022'de evinde uyurken öldüğü açıklandı. Tabi bizim burada anlatmak istediğimiz nokta David'in doğumu-ölümü, kaç yıl yaşadığı değil, sistemin, çocuk istismarcısı Epstein'e yaptığı gibi istismarın ötesinde çocuk katilliğine karşı bir savaş açma ihtiyacını duymamasıdır.

ABD istihbarat servislerince yönlendirilip yeteri kadar bilgi ve belge elde edilen Jeffrey Epstein için pek çok projede olduğu gibi sıra ortadan kaldırılmasına gelmişti, yani hikâyeye bir nokta koymak gerekiyordu. 2019 yılında tutuklandı, 1,5 ay sonra da temizlemenin en temiz işi gerçekleşti, Epstein, hapishanede ölü bulundu.

Mutat üzere, kameralar durmuş, gardiyanlar uyumuştı, yani tutuklunun intihar ettiğini ilan etmenin önünde hiçbir engel yoktu.

Anladığım kadarıyla aslında adam sıradan bir sapık değildi, nüfuz peşinde koşan süper psikopat denebilecek bir kişiliğe sahipti. Tanınmış hemen herkesle bir bağ kurmayı sevdiği, bilinen bir özelliği idi. Buna bağlı olarak pek çok ülkede ünlü kişi ve kurumla ilişkiler kurdu. Önce kendisinin nüfuzlu olduğuna inandırdı, bağ kuranlar da bunu bir statü gerekçesi şeklinde düşünmüş olmalıydılar. Kaldı ki gerektiğinde kullanabilecekleri kendi hazır hafiyelerinden daha becerikli bir hafiyeye teşkilatı bulduklarını düşündüler. Dolayısıyla da bir 'hatıra fotoğrafı' çektirmekte sakınca görmediler. Yani buraya sokulmaları münhasıran kız çocuğu elde etmek için değildi.

Böylece Epstein, derin ABD devletinin yanında ileride farklı kişilerin, farklı amaçlarla kullanabilecekleri binlerce değil, milyonlarca belge üretiyordu. Bunların ileride kullanılmak üzere yapıldığında şüphe yoktu. Şu anda ünlülerin deşifresi sayılan ama hiçbir gerekçeye dayanmayan Epstein davaları da bunu göstermektedir. Sonunda gelinen nokta, başta ABD'nin derin devleti olmak üzere bazı çevreler "kontROLSÜZ deşifre oluvereceği" ihtimaliyle endişe etmeye başladılar. Wikileaks olayındaki gibi bu belgeleri birileri (ki burada özellikle Trump) birilerini deşifre etmede kullanmaya karar vermişti. Tabii öncelikle artık proje işlevselliğini yitirmiş olmalıydı. Bu kaygıyı duyanların başında ABD iç istihbarat ve güvenlik gücü FBI geliyordu, son 2019 tutuklaması da bu kanalla olmuştu. ABD seçimlerinde kazanan Demokratlar (Joe Biden takımı) ondan yararlanmıştı. Buna öfkelenen Cumhuriyetçi Donald Trump Epstein'i deşifre etme tehdidinde bulundu ve sonuç öyle de oldu. Ama burada önem taşıyan nokta suçlamanın pedofili ile sınırlanmasıydı. İlk elde sık tekrarlanan bir ifadeyle "Epstein onlarca rüşütüne ermiş kız çocuğunu cinsel yönden istismar etmiş, başkalarını da bu işe ortak kılmaya çalışmıştı."

Donald Trump yasayı çıkardı, milyonlarca dosya kontrollü biçimde dünya kamuoyuna açıldı. Olay, siyasi olmasına rağmen bir ahlak duyarlılığı için yapılmış gibi cinsel istismar ile mücadeleye bağlandı. Hâlbuki dosyada en çok

ABD'de mevcut iktidar, kullanımdaki projelerden birisine daha son veriyor. Ama bu tür örgütlerin temizlenmesi pek de kolay olmuyor. 15 yıl önceki Wikileaks örneğindeki gibi son bir kez daha kullanılıyor. Aslında şimdi olup bitenler tam anlamıyla bir 'bağırsak temizleme' işidir.

adı geçenlerden birisi bizzat Trump'ın kendisi idi. İşi aydınlatılacak en önemli kişinin kız arkadaşı Ghislaine Maxwell olduğu söylendi, ama o da pek konuşmak istemedi, çünkü kirli işlerin önemli bir kısmının içinden yardımcı olarak çıkacaktı.

SİYASAL PROJENİN GİZLENMESİ

Anladığımız kadarıyla Epstein şebekesi ABD'de bir siyasal proje olmasına rağmen bir pedofili derneği gibi gösterilmeye çalışılıyor. Grekçe *pedo* çocuk; *phili*, sevici kelimelerinden oluşan pedofili, sözlüklerde "ergenlik öncesi çocuklara karşı bir cinsel dürtü sapıklığı" şeklinde tanımlanıyor. En yakınlar arasında gerçekleştiği kabul edilen bu kişisel ruhi eylemin uluslararası bir örgüt işine dönüşmesi pek de mantıklı gözüküyor. Daha da önemlisi LGBT başta olmak üzere tüm ahlaksızlığa omuz verenlerin pedofiliye savaşı açtıkları düşünülemez.

Epstein ile bağlantısı bulunmak suçundan soruşturma geçiren ve hatta tutuklananlar vardır. Bu suçtan dolayı soruşturma geçiren İngiltere veliahdı mevkiinden olma ihtimali ile karşı karşıyadır. Ama ilginçtir ki Epstein belgelerinde adı geçenler peşinen suçlu kabul edilmektedirler, soruşturma ve mahkemelerinin sonunda cezalarını ödemek zorundadırlar. Ama asıl suçlarının ne olduğu belli değildir. Suç olarak, ahlaksız Epstein'e ait belgelerde adının geçmesi yetmektedir. Tabii "Onlarca çocuğun cinsel istismarı suç değil midir?" diye sorabilirsiniz.

Tabii ki suç, daha doğrusu büyük bir ahlaksızlıktır. Yalnız bizim burada altını çizmek istediğimiz nokta, bu tür suçlar dünyayı götürüyor ve hiçbir tepki görmüyorken bu ahlak

muhafızlığının nereye yerleştirilebileceğidir. İnsanların doğasını tahrip etmekle meşgul LGBT koruyucuları küresel hâle getirdikleri bu ahlaksızlık karşısında niçin kolları kıpırdamıyor ve hatta bunlara destek veriyorlar? Bugün Batı ülkelerinde pedofiliyi alenen savunan yüzlerce dernek vardır. Bunlara büyük mali destekler veren Amerikan şirketleri ve ileri gelenleri sorgulanmıyor. Mesela Uzakdoğu'da Çin'in değil ABD ahlaksızlığının etkisi altındaki ülkelerde rüşütüne ermemiş kız çocukları zenginler tarafından kapışılırken hakkında hukuki bir işlem ile karşılaşılmış şahit olmuyoruz.

İşin daha ilginç yönü organizasyonla bağlantısı keşfedilip sorguya çekilenlerin hiçbirisi diğer mahkemelik olaylarda sıkça yaşandığı gibi "Benim bu teşkilatla hiçbir ilişkim yok, bu bir iftiradır, belge de düzmedir." diye bir itiraz ileri sürmediği gibi "Varsayın ki bu adamla bir yerlerde görüşmüşüm. Ama buradaki suçum nedir, söyler misiniz?" hatta daha da ileri giderek "Yaygın şekilde yaşanan ve ahlaksızlık diye nitelediğiniz bu olay sırf bana ait bir suç mudur ki beni yargılıyorsunuz?" demiyor, bir cürmü meşhut/apaçık görülen bir suç işliyor ve bir bakıma suçu peşinen kabulleniyor.

Epstein, dünya liderlerini gözaltında tutma olarak gözüken asıl resmî görevinin yanında belirttiğimiz gibi İsrail için çalışıyordu. Epstein Yahudi'dir, gerçi kendisi Yahudi olmayan ama Siyonist inancıyla İsrail değerlerine su taşıyan pek çok kişi vardır. Siyonist rejim için, Yahudilerden fazla çalışanlar vardır. Epstein İsrail ile ilgili faaliyetleriyle de tanınıyor. Bu çerçevede mesela İsrail'in eski Başbakanı Ehud Barak ile yakın ilişkilerinin olduğu biliniyor. Barak, Epstein'i bir casus gibi eğitip görevler vermiş. Barak, bu dindaşından İsrail'in tehlike altındaki geleceği için çaba beklediğini söylemiş. Yine mesela Türkiye'de Robert Kolej Müdürü ile görüşmüş, müdür ondan, Türkiye'yi rayından çıkarmak üzere olan muhafazakâr İslâmcılığa karşı yardım dilemiş. Tabi ABD'de de ondan bu tür işleri beklediği için desteklemiş olmalıdır.

İlgi çekicidir ki Epstein; Bill Clinton, Donald Trump, Prens Andrew gibi sadece ABD ileri gelenleri değil, Rus liderinden Tibetli lider Dalai Lama'ya kadar pek çok kişiyle bir bağlantı kurmuş ki bunlar bir seks ticaretiyle açıklanamaz-

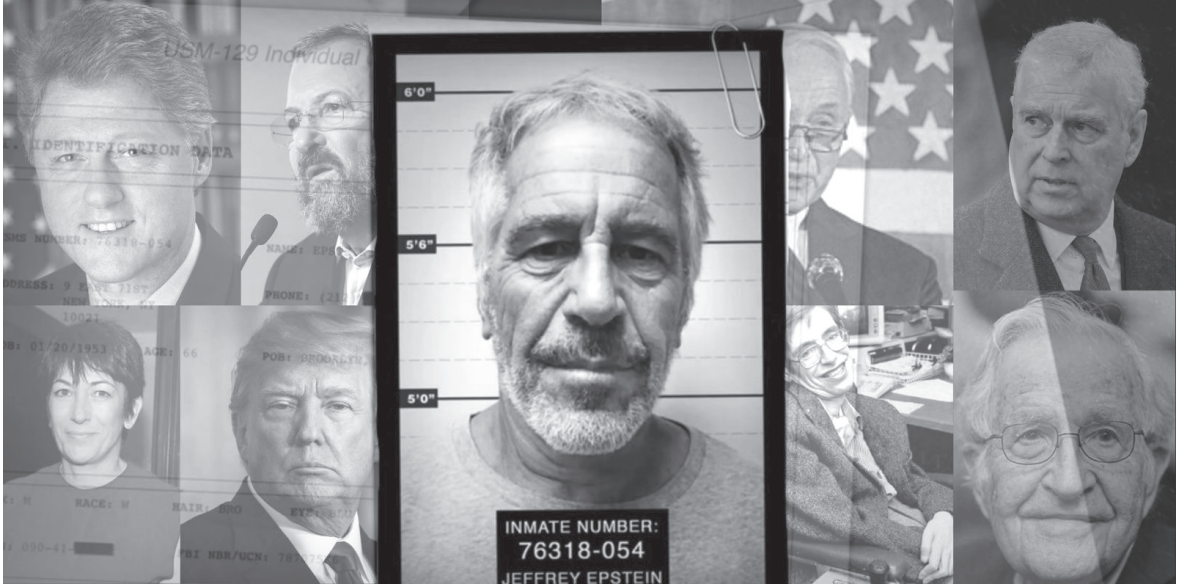
lar. Belge depoları belli sınırlamalarla açılmaya devam ediyor. Son haberlerde pek çok belge deposunun bulunduğu ve bunların zamanla kontrollü bir biçimde açılıp dünya kamuoyuyla paylaşılacağı belirtiliyor. Ne var ki medyaya verilen bilgiler tam anlamıyla kamuoyu ile gırgır geçme niteliği taşıyor. Mesela bu haberlere göre her gün yeni belge depoları bulunuyor. Epstein'in, belgelerini korumak için kiraladığı depolara yüklü paralar ödediği ortaya çıkmış. Mesela 2015 yılında bir depo için 374 dolar gibi büyük bir 'servet' ödemiş.

2019'da 140 dolar kira ödediği bir depoda da mobilya, ekipman, bilgisayarlar ve henüz açamadıkları, içinde ne olduğu bilinmeyen pek çok karton kutu gibi büyük suç belgeleri bulunmuş. Açsalar ölmüş Epstein'in ruhu onları çarpabilirdi ki, rasyonel bir kültür yaşadığı kabul edilen Batı dünyasında yapılan bazı araştırmalara göre bu tür hurafelere inananların oranı yüzde 35'leri buluyor. Sağlıklı bir inancın olmadığı bir yerde bu tür hurafelerin boy göstermesi gayet doğaldır. Sıkı durun daha önemlisi var. Kirası artık ödenmeyen Epstein'in istihbarat bağlamında çok 'önemli' bu malları açık artırmayla satışa çıkarılıyormuş, saçmalamayı şiar edinmiş bir dünyada yüksek fiyattan alıcı bulabilir. Dünya kamuoyunu nasıl ve ne ile meşgul ettiklerini görüyor musunuz? Gerçi artık ortada öyle bir kamuoyu var ki kendisine nanik yapılmasını bekliyor

Neticede ABD'de mevcut iktidar, kullanımındaki projelerden birisine daha son veriyor. Ama bu tür örgütlerin temizlenmesi pek de kolay olmuyor. 15 yıl önceki Wikileaks örneğindeki gibi son bir kez daha kullanılıyor. Aslında şimdi olup bitenler tam anlamıyla bir "bağırsak temizleme" işidir. Bu tür temizlik süreçlerinde çoğu kere projeye katkısı bulunanlar da temizlenir. Sistem bizzat kullandığı bu adamlarını çoğu kere koru(ya)maz. Wikileaks belgelerinde kendisine temizlik görevi verilen Julian Assange pek sıkıntı çekmiş ve hatta tutuklanmıştı. Anladığımız kadarıyla bu işte Epstein bizzat öldürülerek halledildi. Ne var ki paradoksal şekilde birileri olayı bize, bir ahlaksızlığı ahlak duyarlılığı şeklinde yutturmaya çalışıyor. Başka bir ifadeyle asıl örgütlü ahlaksızlık pedofili değil, dünya liderlerini şantaj ile kontrol edebilmektir.

EPSTEIN BELGELERİ, KÜRESEL KÖTÜLÜK VE ULUS DEVLETLER

— MEHMET FURKAN ÖREN —

Yayımlanan belgeler pedofil fuhuş şebekesi yöneticisi Epstein'in elitleri İsrail çıkarları doğrultusunda birer "stratejik araca" dönüştürdüğünü ortaya koyuyor.

Taha Abdurrahman, Batı tipi modernleşme sürecinin önemli sorunlarından birinin ahlak olduğunu vurgular. Modernleşmeye dayanan etik ve insan hakları söylemi; sathi ve araçsal akıl üzerine inşa edilmiştir. Ontolojik derinlikten yoksun bu yaklaşım, hümanist söylemine rağmen nihayetinde ahlaki sorunlar üretmektedir.¹ Frankfurt Okulu temsilcileri de benzer bir eleştiriyle, modernitenin dayandığı "aklın" kendi kendisine hakemlik yapamayacağı savunurlar.² Kendi referansını yalnızca bilimsel yöntemlerde arayan bir aklın, pragmatik amaçlara dayanmayan "iyilik" kavramını anlaması güçtür. Zira değer ve anlam odaklı bir tahayyülden kopan pragmatik akıl, mecburen çıkarıcı yönelimlere hapsolür. Kendisini referans alarak bilimsel yöntemlerle yola çıkan bir aklın pragmatik amaçlara dayalı olmayan iyiliği

- 1 Taha Abdurrahman, *Ahlak Sorunsalı: Batı Modernitesinin Ahlaki Eleştirisine Bir Katkı*, çev. Tahir Uluç, Pınar Yayınları, İstanbul, 2020, s. 36-40.
- 2 Max Horkheimer, *Akıl Tutulması*, çev. Orhan Koçak, Metis Yayınları, İstanbul, 1994.

anlaması zordur. Bunun sebebi, değer ve anlam odaklı bir tahayyüle işler kılınan bir akıldan farklı olarak pragmatik hedeflerle yola çıkan aklın günün sonunda çıkarıcı yönelimlere saplanıp kalmaya mahkûm olmasıdır. Nitekim Batı tipi modernleşme sürecinin ürettiği "sömürgeci akıl" amaca ulaşmak için her yolun mubah sayıldığı bir anlayışı beraberinde getirmiştir. Bu mantık, başkasını kendi hazzı ve menfaati için bir nesne olarak görme eğilimindedir. Burada sınır tanımayan hevesler ve tahakküm belirgindir. Modernleşme sürecinde pek çok kültürün yok edilmesi ya da dünyanın çeşitli bölgelerinde insanların modern köleciliğe mahkûm edilmesi bu arzunun bir sonucudur.

Bu durum araçsal akılla yola çıkan seküler insanın üretebileceği kötülüğün mevcut durumları da aşabilecek boyutlarıyla da ilgilidir. Batı şartlarında ortaya çıkan modernleşme düşüncesi, vicdanların Allah'tan azade olacağı bir süreci vazeder. Burada dikkat çeken nokta Tanrı'dan azade hukuk sistemleri ve insan hakları söylem-

Noam Chomsky (solda), eşi Valeria Wasserman ve Jeffrey Epstein (sağda)

lerinin gizlediği kötülüktür. Elbette ki dindar bir insan daha ahlaklıdır önermesi de tartışmalıdır. Ancak ontolojik bir temel, varoluşsal anlamdan yoksun ahlak tartışmalarının gücünü akıldan alması, ancak aklın da pragmatik yönlemlere sahip olması tartışma zeminini kaygan hâle getirmektedir. Din açısından ahlakilik, aklın kendisine değil, ona rehberlik edebilecek bir üst mercie bağlanılarak çözümlenir. Modernite madde ve fizikten hareket eder, oysa dinî referans hikmet ve manadan yola çıkar. Modernitenin bu kırılğan yapısı bazı Batılı düşünürlerin dikkatini de çekmiş olmalı ki Weber rasyonaliteden hareketle modernite için “demir kafes” terkiibini kullanır. Birinci ve İkinci dünya savaşları sürecinde hammadde ve kaynak elde etme uğruna meydana gelen katliamlar, modern süreçlerin ürünüdür. Modernleşme sürecinin geldiği aşama Arendt’in ‘kötülüğün sıradanlaşması’ diye tanımladığı durumu da aşarak alenileşmesidir.

BUZ DAĞININ GÖRÜNEN KISMI

Modernleşmenin ürettiği ahlaki sorunlarla ilgili yüzlerce husus bulunmaktadır. İfşalarla gündeme gelen Epstein felaketi, ahlakilikten inhıraf etmiş bir aklın saf kötülük üreten boyutlarını göstermesi açısından buz dağının görünen kısmıdır. Şimdilik üç buçuk milyon sayfayı geçen bu belgelerden de anlaşıldığı üzere olayın merkezinde çocuklar bulunuyor. Yayımlananların en azından birazını okumak kötülüğün sarsıcı derinliğini anlaşılır kılacak ve neyle karşı karşıya olduğumuzu kavratacaktır.³ Kötülük üreten şebekenin faillerinin modernitenin benimsediği tipolojiyi savunanlardan oluşması, ontolojik

3 <https://crisismagazine.com/opinion/the-epstein-cataclysm>

derinlikten yoksun ahlaki söylemlerin kırılğan ve sathi boyutlarını ortaya koymaktadır. Epstein dosyaları ya da daha doğrusu açığa çıkardıklarına bakılırsa Jeffrey Epstein; para, sosyal sermaye ve çeşitli bağlantılar kurarak herhangi bir ilke, ahlak ve vicdan muhasebesine girmeden, hukuku dikkate alma gereği duymadan belirli bir adayı, insan hafsalasının almakta zorlanacağı kötülükler üretme mekânına dönüştürmüştür. Ressam Brueghel’in cehennem tasvirini andırır biçimde, saf kötülüğün holokostu söz konusudur. Belgelerde geçen isimler faillerin zaten hukuk sistemini etkileyebilecek insanlardan oluştuğunu göstermektedir. Genel anlamda suçun mağduriyet, dışlanma, fakirlik, yoksulluk/yoksunluk veya kendini gerçekleştirememe gibi hususlarla ilgili olduğu salık verilir. Oysa Epstein ifşaları, bu dünyada sahip olunabilecek pek çok şeye sahip olan insanların ürettiği kötülüğün bir tezahürüdür. Dünyanın en güçlü ülkesinin başında bulunan Trump’ın, filozof olarak “geçinen” ve insan hakları konusunda demeçler veren Noam Chomsky’nin,⁴ İngiliz kraliyet ailesinin ve dünyanın pek çok yerinden başka isimlerin adlarının geçtiği dosya, yapılanların kötülük olarak görülmediği bir çerçeveye ortaya koymaktadır.

Toplumlarını yöneten elitlerin gerçekte ne kadar ürkütücü olduklarını, kapitalizmin ve Batı imparatorluğunun ne kadar kötü olduğunu, İsrail’in/Siyonizm’in akademik alana da tahakküm eden korkunçlukları başta olmak üzere pek çok noktayı aydınlatan belgeler âdeta bir *distopya* içinde yaşadığımızı da aşikâr kıldı.⁵ Suistimler doğuran küresel iktidar yapısıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan fakat müphemliğini koruyan durumlardan biri, bu vahşi şebekenin mağduru çocukların kim olduklarıdır. Çocukların sayısı, hangi ülkelerden nasıl götürüldükleri, hangi boyutlarda istismar edildikleri gibi konular muhtemelen bilinmeyecektir. Komplo teorileri, bilgi kirliliği,

4 Noam Chomsky’nin Epstein ile ilişkilerinin ortaya çıkması üzerine onunla birlikte iki kitap yazar Vijay Prashad “dehşet ve şok içinde” şunları yazacaktır: “Fotoğraflar ve e-postalar ortaya çıktığında, Epstein’in pedofilisi ve dolayısıyla Noam’ın onunla dostluğu beni anında tiksindirdi. Bana kalırsa bunun bir savunması yok, bu iğrençliği açıklayabilecek hiçbir bağlam yok.” <https://www.counterpunch.org/2026/02/03/on-the-emails-between-jeffrey-epstein-and-noam-chomsky/>

5 <https://caitlinjohnstone.com.au/2026/02/04/please-understand-that-nothing-will-be-done-about-the-epstein-files/>

yönlendirme ve çarpıtmanın yaygın olduğu günümüzde yargı erkini etkileyen durumlar da dikkate alındığında kamuoyu muhtemelen durumun sadece ufak bir kısmı ile ilgili bilgi sahibi olabilecektir. Ancak buz dağının görünen kısmı bile Batılı elitlerin belirli kesimleri arasında yaygın olan vahameti yeterince ortaya koymaktadır. Epstein etrafında kümelenen “elit çevrelerin, ahlaki, hukuki ya da insani sınırların ötesinde hareket ettikleri; barış ile savaş arasındaki tercihleri, en ilkel dürtülerine dayanarak yaptıkları gerçeği”⁶ çok açıktır. Epstein felaketi, 19. yüzyılda modernleşme ile birlikte ortaya çıkan vahşi sömürgeciliğin güncel boyutunun bir örneği ve devamıdır. Son tahlilde sömürgecilik, hiçbir etik kural tanımadan siyasi, askerî, iktisadi imkânların güçsüz ve savunma araçlarından yoksun olanları acımasızca kullanmak değil midir?

Bu olay, her şeyi kendisine hak olarak gören ve ekonomik/siyasi güç araçlarına sahip küresel bir çetenin ABD merkezli smokinliler kanalıyla dünyanın farklı bölgelerinden kaçırılan çocukları ucu açık bir vahşetin nesnesi hâline getirmesidir. Aslında Gazze soykırımındaki gibi çocuklar zaten dünyanın gözü önünde öldürülüyor. Günümüz dünyasının ürettiği ahlaki yoksunluk freni tutmayan bir araba gibidir. Epstein olayının dehşetengiz boyutu ise belirsizliğinde yatmaktadır. Çünkü bu olay, dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir zamanda bir şekilde sahipsiz kalan bir çocuğun ya da savunmasız bir bireyin güvende olamayacağı bir çerçeveye göndermede bulunur. Ulrich Beck’in⁷ risklerin her yerleşmesi tezini hatırlatan bu durum, kötülük şebekenin kurduğu ağ ve bu ağı oluşturan mekanizmanın sahip olduğu nüfuzun kaygı verici durumuyla ilgilidir. Epstein belgeleri, düşündürdüğü pek çok hususla birlikte ulus devlet ve küresel şirketler arasındaki ilişkinin analizini de gerekli kılmaktadır.

ULUŞÇULUK VE KÜRESEL ÇETE

Uluşçuluk modernitenin sonucudur. Modern öncesi dönemlerde sosyal ve siyasal örgütlenmenin temelinde dinsel eğilimler merkeziyken,

6 <https://strategic-culture.su/news/2026/02/09/the-slow-epstein-earthquake-the-rupture-between-the-people-and-the-elites/>

7 Ulrich Beck, *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*, çev. Kâzım Özdoğan-Bülent Doğan, İthaki Yayınları, İstanbul, 2011.

Epstein olayı, her şeyi kendisine hak olarak gören ve ekonomik/siyasi güç araçlarına sahip küresel bir çetenin ABD merkezli smokinliler kanalıyla dünyanın farklı bölgelerinden kaçırılan çocukları ucu açık bir vahşetin nesnesi hâline getirmesidir.

modernleşme ile birlikte uluşçuluk ve onunla özdeşleşen ulus devletler egemen hâle gelmiştir. Bu yeni öznenin olmazsa olmaz üç temel birleşeni bulunmaktadır. *Birincisi* sınır, *ikincisi* şiddet araçlarıyla desteklenmiş hukuk, *üçüncüsü* ise belirli düşüncelerde ortaklaşmış sosyal bir teşekkül hüviyetindeki vatandaşlardır. Bu üç unsur birbirine bağlıdır. Bu unsurlar başka bir şekilde ifade edildiğinde ulus devlet, belirli bir insan toplumunun, belirli idealler çerçevesinde bir araya gelerek sınırlar ve güvenlik bürokrasisiyle desteklenen bir varoluş merkezi oluşmasıdır. Elbette ulus devletler kendi içerisinde sorunsuz organizasyonlar değildir. Buradaki kritik nokta, bu devletlerin sahip olduğu adalet (hukuk) ve güvenlik mimarisinin ne kadar adil, eşit ve güçlü olduğu ile ilgilidir. Ulus devletlerin sahip olduğu hukuk sistemi ve güvenlik bürokrasisi her zaman için etkiye açıktır. Şiddet tekelini elinde bulunduran siyasal erkin bu tekeli hukuksuz bir şekilde kullanabilme ihtimalini de dışlamamak gerekir. Ancak sağlıklı bir vatandaşlık eğitimi, iyi işleyen bir demokrasi, kamuoyunu bilgilendirecek bir medya oluşumu ve her şeyden önce yükselen toplumsal bilinç, yanı sıra birlik ruhunu oluşturacak manevi ve kültürel unsurlar ulus devletlerini işler hâle getirebilir. Manevi ve tarihî köklerden beslenen millet bilinci küresel hegemonya karşısında şemsiye işlevi görebilir.

İnsanlığın son birkaç yüzyıllık süreci dikkate alındığında her geçen günün bir öncekini arattığı bir sürecin belirgin hâle geldiği görülmektedir. İmparatorluk bakiyeleri olan modern ulus devletler pek çok sorunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır, ancak son zamanlarda görünür olan küresel şirket mekanizmaları düşünlüğünde bu devletler, sığınabilecek önemli bir liman olma hüviyetini kazandılar. Ne var ki bir tür şemsiye görevi gören bu devletlerin sahip olduğu sınırlar, günümüz dinamikleri içe-

risinde belirginleşen bir geçişkenliğe de tanıklık etmektedir. Bu geçişkenlik şirketler mi, devlet mi tartışmasına da neden olabilmektedir. Şirket kapital bir özelliğe sahiptir ve para için dolaşım önemli bir unsurdur. Küreselleşmeyi şirketokratik düzenin her yerleşmesi olarak gören Sklair, ulus devletlerin çok uluslu şirketler karşısında kırılmalı yapılarının altını çizmekte ve ulus devletlerin etkinliklerinin azaldığını vurgulamaktadır.⁸ Küreselleşme güçlü şirketlerin sınırlara dayalı olan siyasal oluşumları zorlaması hatta anlamsızlaştırması sürecidir. Şirketlerin ulus devletlerin önüne geçmesi tarihsel açıdan önemli bir kırılma sürecine işaret etmektedir. Bu süreç, para ve onun temsilcilerinin denetim mekanizmalarından azade olmasıdır. Dünyayı sarsan kovboy siyaseti ve zorbaca dayatmalar, medeniyet ve modernleşme söylemlerine sahip sözde küresel çetelerin ortaya koydukları vahşi uygulamalar, içinde yaşadığımız kalelerin güçlendirilmesi ve tahkim edilmesi gerektiğini vazedmektedir.

EMPERYALİST HOMOJENLEŞTİRMEYE KARŞI DİN VE DEVLET

Günümüz şartları insanlığın tarihinde görülmemiş bir entegrasyon sağlamaktadır. Dünyanın farklı ülkeleri ve bölgelerinin birbiriyle etkileşimleri hızlı bir seyir izlemektedir. Ancak bu entegrasyon süreci, Batı tipi bir modernleşme ile mümeyyiz olmaktadır. Bu kültürün ürettiği tipolojideki bireyler, dünyanın her tarafında aynıdır. Sınırları, medeniyet algıları, kültürel refleksleri para ve güç tarafından şekillenen bu tipolojinin iki temel şeyi sevmediği söylenebilir. Bunlar, gücünü köklerden alan din ve millettir. Başta din olmak üzere millet söylemi, belirli ilkelere, sınırlara, estetik anlayışlara, ahlaki ilkelere ve tutarlılığa göndermede bulunur. Oysa küresel çetenin dayandığı asıl yer din, iman, değer ve etik anlayışlardan azade para ve tüketimdir. Burada dikkate değer olan durum, dil, kültür ve yaşam pratikleri bağlamında farklı özellikler taşıyan, taşınması gereken farklı millet ve toplulukların giderek benzeşmesidir. Bugün dünyanın farklı ülkelerinden, farklı kültürel havzalardan milyonlarca insan aynı modayı takip etmekte, aynı dizileri izlemekte, benzer yemekler tüketmektedirler. Ritzer'in McDonaldlaşma diye tanımladığı bu sürecin başarısı bi-

reyselleşmeyle de ilgilidir.⁹ Toplumun yapı taşı aile başta olmak üzere aidiyet ve mensubiyet sağlayıcı sosyal bağları güçlendirecek din, kültür, düşünce ve hatta dil bağlarının zayıflaması küresel hegemonya karşısında bireyin zayıflaması demektir. Parçalı bir toplum, değerlerden arınık bir sosyal yapı, yönlendirmeye açık bir alan oluşturduğu gibi kullanılmaya da uygun bir zemin teşekkül ettirmektedir.

Hâlihazırda küreselleşme dinamiklerinden kopuk izole bir yaşam sürmek mümkün değildir. Tarihsel açıdan insanlık gelişiminin küreselleşmeye doğru yol aldığı da söylenebilir. Bu süreci kavimler göçüne hatta daha öncesine kadar götürmek de mümkündür. Ancak hangi değerlerin, ahlaki ilkelerin, bilgisel formasyonun küresel etki oluşturduğu da önemli bir sorundur. Robertson'un yaklaşımıyla küreselleşme yerel bir mekanizmanın her yerleşmesidir. Burada dikkate değer durum hangi yerel değerlerin küresel etki üretilip yaygınlaştığıdır. Günümüz boyutuyla küreselleşme Batı tipi bir modernliğin her yerleşmesidir. Etkin olduğu her yerde Batı tipi elitler ve sınıflar oluşturmuştur. Epstein belgeleri, sistemi domine edebilecek bu medeniyet söyleminin korunaksız ve masum bireylere neler yapabileceğini gösteren örneklerden sadece biridir. Küresel kötülük üreten bu paradigmaya karşı ya Aldous Huxley'in *Cesur Yeni Dünya*¹⁰ romanında vurguladığı gibi akraba ilişkilerinden bile soyutlanıp tamamen bireyselliğe mahkûm bir şekilde teslim olunacak ya da safların sıkılaştırılacağı sosyal mekanizma ve alternatif paradigmaları oluşturacak zeminler inşa edeceğiz. Tüm zorluklarıyla birlikte hegemonyaya karşı alternatif bir söylemin gündemde olması önemlidir. Elbette direnç oluşturmanın yolu güçlü siyasi, askerî, iktisadi ve düşünce alt yapıya sahip belli bir insan organizasyonunun küresel etki üretecek bir ölçekte gündemleşmesinden geçmektedir. Mevcut durum ve güç konsolidasyonu ahlaki kriterleri konuşabilecek durumu aşmıştır. Çünkü temelini oluşturan modern paradigmanın başından beri ahlaki sorunları vardır. Epstein ifşalarının şeytani pedofil kütle ilgili kısımları bu durumun ufak bir yansımasıdır.

9 George Ritzer, *Toplumun McDonalddlaştırılması: Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme.*, çev. Şen Süer Kaya, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.

10 Aldous Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, çev. Ümit Tosun, İthaki Yayınları, İstanbul, 2020.

8 Leslie Sklair, *Globalizatin: Capitalism and Its Alternatives*, Oxford University Press, Oxford, 2002.

EPSTEIN ŞEBEKESİ VE BATI'DAKİ MÜESSES NİZAM

— URIEL ARAUJO —

ABD Başsavcı Yardımcısı Todd Blanche'in Jeffrey Epstein dosyalarının son bölümüyle ilgili itirafı epey çarpıcı.¹ Blanche, milyonlarca sayfanın niçin gizli tutulduğunu açıklarken yayınlanmayanların çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarına ait görüntüleri, daha da önemlisi "ölüm, fiziksel istismar ve yaralama" sahnelerine yer veren belgelerle görüntüleri içerdiğini kaydetti. Burada asıl önemlisi Blanche'in standart protokolü tekrar etmekten daha fazlasını yapmasıdır: Bu kategorileri belirterek, Epstein dosyalarında bu tür materyallerin bulunduğunu dolaylı yoldan doğruladı. Epstein arşivinin çocuklara yönelik cinsel istismar, fiziksel zarar verme hatta ölüm görüntüleri içerdiğini, bunların görsel içerikleri sebebiyle gizlendiğini kabullendi. Dolayısıyla, gizli tutulanların bir kısmının devlet sırlarını korumak değil, olağanüstü ölçüde ağır suçlara ait görüntüleri içerdiği için gizlendiği ileri sürülmektedir. Epstein'den sonra hiçbir şeyin eskisi gibi devam edemeyeceğine inanan sağduyulu bir dünyada, bu bile büyük bir haykırışa yol açmalıydı.

BATI'DAKİ KOKUŞMUŞ DÜZEN

Bu kontekst, Epstein dosyalarının tamamına yayılmış işkence ve cinayet vakalarına ışık tutmaktadır. Bunların bazıları, Epstein ve şürekası

¹ Bu metin, 3-6-9 Şubat 2026 tarihlerinde <https://infobrics.org> sitesinde yayımlanan yazıların Ali Rıza Genç tarafından çevrilip bir araya getirilmesiyle oluşturuldu. Başlık ve ara başlıklar tarafımızca konuldu. (Umran)

arasında geçen, bazen kara mizah, metafor veya abartılı ifade diye geçiştirilebilecek e-postalar ve yazışmalarda yer almaktadır. Ancak Virginia Giuffre gibi mağdurlar, Epstein'in New York'taki malikânesinde sado-mazoşistlere has cinsel istismar vakalarıyla işkencenin yaşandığını anlatmışlardır.

Epstein dosyalarındaki her şeyin doğru olmadığı varsayımı makuldür. Bazı kayıtlar, FBI'ya gönderilen ve güvenilir olup olmadığı tartışmalı kaynağı belirsiz ihbarlardan meydana gelmektedir. Bazıları ise yamyamlık veya üst düzey siyasi figürlerin bazılarının karıştığı bebek kaçakçılığı gibi inanılması güç, iğrenç iddialar içermektedir. Ayrıca birinin kendi kızını ABD Başkanı Donald Trump'a 'hediye' olarak sunduğu iddiası da cinsel istismar bağlamında defalarca dile getirilmiştir.

Sansasyon yaratma amacını bir kenara bırakırsak, her türlü korkunç iddianın tanınması gereği yanlış olduğunu varsaymak da aynı ölçüde safçadır. Uyuşturucu kartellerinin ritüeller dâhilinde şiddet uygulamakla, insan öldürmekle hatta yamyamlıkla suçlandıklarına dair ikna edici iddiaların bulunduğunu akıldan çıkarmamak gerekmektedir. Günümüzde kartel üyeleri ve bağlantılı kişiler, sadece sokak çetesi üyeleri değil, aynı zamanda iş adamları ve üst düzey politikacılarıdır.

Çürümüş ABD istihbaratının organize suç örgütleriyle, bilhassa insanlara abartılı zulümler edebilen kartellerle yaptığı iş birliği, bir komplo

Epstein dosyaları, kendimizce seçtiğimiz bir konuya ve kişiye yönelik öfkeden, ayrıca belirli bir olaya odaklanmış polis soruşturmasından daha fazlasına ihtiyaç duyuyor. Gizli biyolojik araştırmaları mümkün kılanların istihbarat teşkilatlarıyla bağlantıları uluslararası bir incelemeye tabi tutulmalı.

teorisi değil, tarihsel bir gerçektir. Dolayısıyla, Epstein dosyalarının ortaya koyduğu rüşvet, çürümüş kurumlar ve sapkınlıkların sadece yüzde 10'u bile doğru olsa, bu bile devasa boyutlarda bir skandal oluşturmak için fazlasıyla yeterlidir ki yukarıda belirtilen sebeplerle yayımlanmayan materyalleri saymıyorum bile.

Aslında “yeraltı dünyasından” bahsetmiyoruz, “üst dünya” daha doğru bir tanımlama olurdu. Ahlaki, hukuki ya da insani sınırların ötesinde hareket eden değer karşısı bir nihilizme üs olan Epstein ağında milyarderler, medya ünlüleri, eski başkanlar ve kraliyet ailesi üyeleri yer alıyor. İngiltere Başbakanı Keir Starmer, Prens Andrew’un ifade vermesi çağrısında bulundu. Prens Andrew, bir fotoğrafta yerde baygın yatan bir kadının üzerinde, tamamen giyinik hâlde dört ayaküstünde görünüyordu. Bu durumun, Kaligula ve Neron’un Roma döneminden bu yana yaşanan en büyük elit skandalı olduğu, Gilles de Rais veya Kontes Elizabeth Bathory gibi isimleri de hatırlattığı söylenebilir. Batı’da derin bir çürüme söz konusu.

Bu çerçevede, Epstein’i “KGB’nin bal tuzağı” operasyonunun bir parçası şeklinde yeniden takdim etme girişimleri, bilindik bir dikkat dağıtma taktiği gibi görünüyor. *Daily Mail*’de dile getirilen saçma iddiaya göre, Epstein’in seks ticareti operasyonu, esasen bir Rus istihbarat planıydı, Vladimir Putin ile görüşme ayarlama girişimlerine (ki bu görüşme hiçbir zaman gerçekleşmedi) denk düşüyordu. Putin’in çevresinde Rus veya Doğu Avrupalı kadınların bulunmasına işaret eden yazı saçmalyordu.

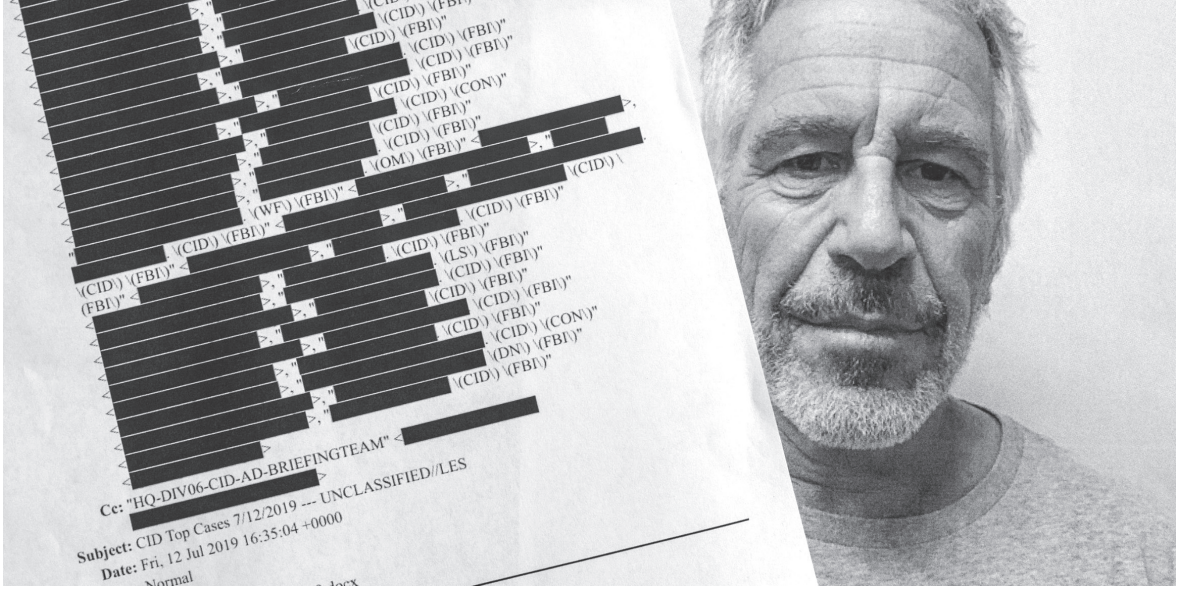
BUZDAĞININ SADECE GÖRÜNEN KISMI

Epstein, daima fikirler ortaya atıyor, toplantılar arıyor, kendisini dünya çapındaki elit ağlara dâhil ediyordu. Bu adam, her ne kadar bu şantaj ve nüfuz ağının bir parçası olsa da sadece bir pezevenk ve insan kaçakçısı değildi; aynı zamanda bir aracı, siyaset simsarı ve ilişki düzeltici, danışman, lobici ve finans, siyaset ve istihbarat alanlarında çıkarları “dile döken kişi” yönüyle de iş görüyordu. Ortaya saçılanlarda, büyük Avrupalı bankacılarla iş fırsatları hakkında rahatça tavsiyelerde bulunduğunu ve tartıştığını, aynı zamanda risk analizi ve algoritma ile ilgili çalışmalara ilişkin anlaşmalara imza attığını görebiliyoruz.

Mart 2014’te önde gelen bir İsviçre bankasının yöneticisi Ariane de Rothschild ile yaptığı bir mail yazışmasında Epstein, Ukrayna’yı görüşme konusundaki sözlerine, ABD destekli Mайдan darbesinin “birçok fırsat” sunacağını söyleyerek cevap veriyordu. Karşımızda duran, bir “Rus ajanı” değil, jeopolitik gerilim noktalarında fırsat kollayan Batılı bir ajandı. Bu arada, dosyalarda Libya’nın dondurulmuş devlet varlıklarına el koyma girişimleriyle ilgili görüşmelere de yer veriliyor.

Hatta *Daily Mail*’deki yazıda öne sürülen Ghislaine Maxwell’in babasının “Rus” bağlantısı bile aslında büyük ölçüde Sovyetler Birliği’nden gelen Yahudi göçmen ağlarıyla ilgiliydi, bu bağlamda, söz konusu ağlar, esas olarak İsrail ve Batı istihbaratı ile kesişiyordu. Ki Robert Maxwell tanınmış bir İsrail casusuydu. Epstein operasyonu, Batı’daki müesses nizamın kılcal damarlarında işleyen bir operasyondur. Suçu dışarıya atma çabaları, dil ve söylem üzerinden, oluşan hasarı kontrol altına alma girişimiymiş gibi görünüyor. Epstein skandalı, ABD istihbaratının şantaj, cinsel taciz ve çocuk istismarı skandallarına karıştığı olaylarla örülü uzun geçmişinin parçası. Şimdiye dek ifşa olanlar, buzdağının sadece görünen kısmı.

Bu skandal, aslında Davos’ta açıktan kabul gören, Batı merkezli küresel düzenin yaklaşan sonu ile ilgili genel tartışmalarla hayli güncel bir şekilde örtüşüyor. Jeopolitikte ahlaki meşruiyet hâlâ önemli. Basitçe ifade etmek gerekirse, Batılı elitler, istismar, şantaj ve cezasızlık bataklığının tepesinde otururken, bir yandan da

dünyaya “değerler” hakkında ders veriyorlarsa, otoriteleri çöker. Epstein dosyaları, bu sebeple, sadece ceza hukukuyla değil, sistemdeki çürümeyle ilgili bir mesele.

Elbette hâlâ ihtiyatlı olmak gerekiyor, inceleme titizlikle yürütülmeli, sansasyon yaratmaktan kaçınılmalıdır. Ancak ABD Başsavcı Yardımcısı'nın bilfiil itiraf ettiği şeyi küçümsemek, artık mümkün değil: Epstein dosyaları, çocuklara yönelik sistematik, örgütlü ve ritüelleştirilmiş cinsel istismar, vahşet içeren şiddet ve cinayet sahneleri içeriyor. Batı'daki müesses nizam, “kurallara dayalı bir düzen”den bahsetmek istiyorsa, önce Epstein'in dünyasını yöneten kurallardan bahsetmelidir. Bu dünya, aynı zamanda Batı siyaseti ve finansının en seçkin isimlerinin dünyasıdır.

BEBEK KLONLAMA, UKRAYNA LABORATUVARLARI VE EPSTEİN

Yayımlanan Epstein dosyalarının ifşaatlarından biri gözden kaçırıldı. Birçok iğrenç seks ticareti mesajının arasında, Ukrayna'daki biyolojik laboratuvarlara birkaç yerde atıfta bulunuluyor. Bunlar, Epstein'in uzun zamandır belgelenmiş olan, öjeni, genetik ve insan mühendisliğine yönelik takıntılarıyla alakalı, ahlak dışı araştırmalara denk düşüyor. Batı basınının neredeyse tamamı bu konuda sessiz kaldı. Bu, en hafif tabirle akıl almaz bir ihmal!

İlgili materyal, ABD Adalet Bakanlığı'nın ifşa ettiği belgelerde yer alıyor. 30 Ağustos 2018 tarihli bir mesajda, Epstein'in muhabiri Bryan Bishop, “Ukrayna'daki laboratuvarımda fareler üzerinde yeni testler yapmaya devam ediyorum.” diyor. 5 Ağustos 2018 tarihli bir başka mesajda, aynı kişi iddialı bir projeyi özetliyor: “Bu, kendi kendini finanse eden ‘gayri resmî biyolojisi’ aşamasından, 5 yıl içinde ilk canlı insan tasarım bebeğinin ve muhtemelen bir insan klonunun doğumuna ulaşmamızı sağlayacak. İlk doğumu gerçekleştirdiğimizde her şey değişecek ve dünya, bir daha asla aynı olmayacak, insan türünün geleceği de değişecek.” Aynı yazışmada, “genetik mühendisliği ürünü bebek ve insan klonlama şirketi” için kullanılan fonların listesinden de bahsediyor.

Bu mesajların yazarı Bryan Bishop, bitcoin geliştiricisi, kendini transhümanist diye tanımlayan, kripto para birimi ve radikal yaşam uzatma çevrelerinde tanınan bir biyohacker. Klonlama araştırmalarını finanse etmeye yönelik ilgisi uzun zamandır bilinen bir husustu, ancak Epstein bağlantısı şimdi gün yüzüne çıkıyor. Aslında, *MIT Technology Review*'da biyotıptan sorumlu kıdemli yayın yönetmeni Antonio Regalado'nun 2019 tarihli unutulmuş bir yazısı, Bishop'ın “genetik mühendisliği ürünü bebek” projesiyle bağlantılı olarak, fareler üzerinde

deneyler yapmak için “Ukrayna’daki bir laboratuvarı” nasıl desteklediğini ayrıntılarıyla anlatıyor.

Burada Bishop, önemsiz birine e-posta gönderen marjinal ve tuhaf biri değil. Hakkında giderek daha fazla bilgiye sahip olduğumuz bu adam, Epstein’den para koparmaya çalışıyordu. Siyasal iç görüleri dünyanın dört bir yanındaki üst düzey isimler tarafından takdir gören Epstein’in gücü, etkisi ve mali erişimi muazzamdı. Yazışmalarda, Ukrayna’nın laboratuvar çalışmaları için kullanılan bir yer olduğundan bahsediliyor. Bu, boş bir spekülasyondan ziyade, lojistiğe dair planlama konusunda önemli veriler sunan bir gerçeklik. Herkes bu mesajları Epstein ifşaatlarında arayıp bulabilir.

Bryan Bishop’ı, Ukrayna’yı ve laboratuvara yönelik atfı açıktan belirten *Sputnik* sitesi, bu yazışmaları haberleştirdi. Buna karşılık, *The Telegraph*, aynı e-posta zincirine ilişkin haber yaptı ama tuhaf bir biçimde, Ukrayna’ya yönelik her türden atfı dikkatle ayıklayıp attı, hikâyeyi Epstein’in öjeni ve “genetik mühendisliği ürünü bebekler”e yönelik genel ilgisiyle alakalı şekilde kurguladı. Hatırlanacağı üzere, Epstein’in

genetiğe ve seçici çiftleştirmeye dönük alakası yıllar önce belgelenmişti. 2019’da, bu e-postalar kamuoyuna açıklanmadan evvel, *The Guardian* gazetesi, Epstein’in kendi DNA’sıyla “insan ırkını tohumlamayı” umduğu, New Mexico’daki ünlü Zorro çiftliğinde kadınları hamile bırakmayı planladığı haberini paylaşmıştı. Bu çiftlikte reşit olmayanlara yönelik cinsel istismar vakaları ve insan ticareti eleştirilerin konusu olmuştu. *The New York Times* da bu meseleyi haber yapmış, Epstein’in genetik mühendisliğine takıntılı merakından bahsetmiş, 2008’deki mahkûmiyetinden sonra bile önde gelen bilim insanlarının onun toplantılarına katıldığını dile getirmişti. Bu habere şaşırılmamak gerek, zira bu isimlerin önemli bir kısmını Epstein finanse ediyordu.

Yeni yayınlanan e-postaların önemi hikâyeyi hayal mahsulü olmaktan çıkarıp, uygulamaya konulmuş rahatsız edici bir fikriyatla karşı karşıya olduğumuz gerçeğini ortaya dökmektedir. Her ne olursa olsun, Ukrayna’nın bu tür çalışmalar için kullanılan yerler arasında anılması, kaçınılmaz olarak, çok daha eski bir tartışmayı akla getirmektedir. Yıllardır Ukrayna’daki biyoloji laboratuvarlarıyla ilgili iddiaları duyuyoruz. Batı medyasında bu türden iddialar sıklıkla “Rus propagandası” diye etiketlenip çöpe atılıyorlar. Oysa artık elde epey sağlam deliller var.

Dışişleri Bakan Yardımcısı Victoria Nuland, 8 Mart 2022’de ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi’ndeki konuşmasında, ABD’nin Ukrayna’daki biyolojik araştırma laboratuvarlarıyla çalıştığını doğruladı. 2012 yılına ait belgeler, ABD Savunma Tehditlerini Azaltma Kurumu’nun Ukrayna’da biyolojik araştırmaları desteklediğini ortaya koyarken, Mart 2022’den itibaren sızdırılan materyaller, Obama yönetimi dönemindeki bir antlaşmanın “özellikle tehlikeli patojenler”i işleyen laboratuvarların inşasına yol açtığını ortaya koydu. Ukrayna’nın uzun zamandır CIA faaliyetlerinin merkezi olduğunu da unutmamak gerekiyor. *The New York Times* bile ABD’nin on yılı aşkın süredir Ukrayna’da yürüttüğü gizli operasyonların kapsamının genişlemesini haberleştirirken bu gerçeği kabul etmişti. Epstein’in kendisi de silah ticareti ve CIA bağlantılarına, hatta İran-Kontra bağlantılarına yabancı değildi.

Ukrayna'da biyolojik ve kimyasal silah kullanımı iddialarının ciddi bir şekilde incelenmeyi hak ettiğini hep söyleyip durdum. Yasaklanmış silahlarla ilgili suçlamalar yeni değil ve yıllar boyunca şüpheli biyolojik araştırma tesisleriyle alakalı iddialar defalarca gündeme geldi. Batı medyası, bunları büyük ölçüde görmezden geldi, ancak zaman zaman ana akım medyada da yer aldı. Örneğin, ABD Başkanı eski Joe Biden'ın oğlu Hunter Biden'ın Metabiota veri şirketinin Ukrayna'ya girmesinde oynadığı rolü ve patojen araştırmalarıyla olan bağlantılarını gösteren belgeler hakkında kimi haberler yapıldı. Aslında, Uluslararası Af Örgütü ile İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün bildirdiği ihlaller de dâhil olmak üzere, Ukrayna'nın insan hakları ihlallerine dair iyi belgelenmiş sicili, tüm bunları daha inandırıcı kılıyor.

Açıkça belirtmek gerekirse, Epstein-Bishop arasındaki mesaj trafiği, tek başına Ukrayna'da bir klonlama programının bulunduğunu kanıtlamaz. Kuşkusuz bu, daha fazla delil gerektiren bir iddiadır. Ancak, Ukrayna'nın ahlaki açıdan şüpheli araştırmalara izin veren bir ortam olarak kullanıldığı, denetimlere karşı korunduğu, potansiyel bakımdan Batılı istihbarat ağlarıyla iç içe geçtiği fikrini sınırlı ancak rahatsız edici bir şekilde doğrulamaktadır. Bu tür materyallerin, insan kaçakçılığı ve diğer türde vahşetlerle zaten bağlantılı olan Epstein dünyasından ortaya çıkması bile yeterince rahatsız edici.

Epstein dosyaları, kendimizce seçtiğimiz bir konuya ve kişiye yönelik öfkeden, ayrıca belirli bir olaya odaklanmış polis soruşturmasından daha fazlasına ihtiyaç duyuyor. Gizli biyolojik araştırmalar ve bunları mümkün kılan kurum ve kişiler, istihbarat teşkilatlarıyla bağlantıları bulunan karanlık Amerikalı aktörlerle birlikte, uluslararası bir soruşturmaya tabi tutulmalı.

MODELLİK AJANSLARI, İNSAN TİCARETİ, ELİTLERLE İLİŞKİLER

Epstein dosyaları, Batı ve Avrupa'daki elitleri hâlâ sarsmaya devam ediyor. Batı basını, Rus kadın kurbanlar hakkında çok şey yazarken, Ukrayna'ya da bir bakmalı: Dosyalar, birçok ülkeden kadına ait belgeler içeriyor, ancak Ukrayna'dan epey bahsediliyor. Bu haberler arasındaki dengesizlik başlı başına manidar.

Epstein operasyonu, Batı'daki müesses nizamın kılcal damarlarında işleyen bir operasyondur. Epstein skandalı, ABD istihbaratının şantaj, cinsel taciz ve çocuk istismarı skandallarına karıştığı olaylarla örülü uzun geçmişinin parçası. Şimdiye dek ifşa olanlar, buzdağının sadece görünen kısmı.

Epstein dosyalarının, Jeffrey Epstein'in uzun zamandır belgelenmiş öjeni, genetik ve insan mühendisliği takıntılarıyla bağlantılı, ahlaki açıdan haddi aşan deneysel araştırmalara nasıl işaret ettiğini belirtmişim. Ukrayna'nın Epstein'in dünyasıyla bağlantıları, gizli laboratuvarlar ve insan klonlamasıyla ilgili fütüristik planlarla sınırlı kalmıyor. İnsan ticareti boyutu da aynı derecede güçlüdür. Dosyalar, Epstein'in mal varlığından ele geçirilen İtalya, Fas, Güney Afrika, Ukrayna, Rusya, Litvanya ve Çekya'dan kadınlara ait pasaport, vize ve kişisel belgelerin kopyalarını içeriyor. Ukrayna, tekrar tekrar öne çıkıyor. Yazışmalar, Epstein'in bizzat "en iyisi" olarak nitelendirdiği en az iki Kiev merkezli mankenlik ajansını, Linea 12 Models ve L-Models'i öne çıkarıyor.

Epstein dosyalarında defalarca adı geçen Linea 12 Models ajansı, Epstein ile uzun süredir ilişkili olan sahibi olduğu Karin Models isimli mankenlik ajansı ile bilinen ve cinsel istismardan hüküm giymiş Fransız Jean-Luc Brunel ile bağlantılı yazışmalarda da geçiyor. Brunel, 2022'de Paris'teki hücrelerinde ölü bulundu, tıpkı 2019'da ölen Epstein gibi. Bu bağlamda, dosyalarda gelinlik ajansları hatta Hyatt Regency Kiev'in adı da geçiyor. Yazışmalarda Epstein'e, "Kiev'de mankenlik ve gelinlik ajansları için yaklaşık 400 kızı olan" biri diye tarif edilen Yulya Kiselova'nın iletişim bilgileri iletiliyor.

2012 yılında milyarderin uzun süredir asistanlığını yapan Lesley Groff, iddiaya göre, mankenlik sektörüyle bağlantılı kişiler için Hyatt'ın sahibi

Thomas Pritzker aracılığıyla oda rezervasyonları ayarladı. Bir diğer ilginç konuşma ise Ukrayna'nın Lviv şehrindeki 24 Borys Romaniuk Caddesi'ndeki eski bir evin satın alınmasıyla ilgili. Bu evin "pilatés stüdyosu" olarak kullanılacağı söyleniyor.

Ukrayna, sürekli olarak yolsuzluğun kol gezdiği Avrupa ülkeleri içerisinde yer alıyor ve işlenen suçlara bu özelliği önemli bir zemin teşkil ediyor. Ayrıca, insan ticareti için önemli bir kaynak ve geçiş merkezi: Uluslararası Göç Örgütü tarafından hazırlanan bir rapor, 1991'den beri 120 binden fazla Ukraynalının insan ticaretine maruz kaldığını tahmin ediyor, bu da Ukrayna'yı Avrupa'daki en büyük insan ticareti kaynaklarından biri hâline getiriyor. Daha önceki rakamlar ise yüz binlerce kadının cinsel sömürü amacıyla yurt dışına kaçırıldığını ortaya koyuyor.

ABD Dışişleri Bakanlığı'na ait raporlar, aralarında yetimhane personelinin olaya karışması veya ihmalkârlıkla suçlanması (2015-2016), polis ve yargı yetkililerinin rüşvet karşılığında genelevleri örtbas etmesi (2020-2021) gibi resmî suç ortaklığı iddialarını tekrar tekrar dile getiriyor. Nispeten daha yeni olan değerlendirmelerde, soruşturmanın yürütüldüğünden, ancak az sayıda kişinin mahkûmiyetle yüzleştikten, bunun da sürekli bir cezasızlık durumunu ortaya koyduğundan bahsediliyor. Buna bir de Ukrayna'nın CIA için oynadığı merkezi rolü ekleyelim. Bu, *New York Times* gazetesinin bile belgelediği bir gerçek. ABD'deki istihbarat teşkilatlarının gizli yürüttükleri faaliyetlerde, insan kaçakçılığı da dâhil olmak üzere, çeşitli alanlarda organize suçla iç içe geçtiklerini hatırlamakta fayda var.

Jeffrey Epstein'in kendisinin de CIA bağlantılı olduğunu artık biliyoruz. Böyle bir düzende yasa dışı mankenlik hatları, insan kaçakçılığı ağları, hatta yasadışı insan klonlaması gibi alanlarda Epstein'in Ukrayna'ya ilgi duyması, hiç de şaşırtıcı değil. Bu tabloda siyasi bağlantıların da göz ardı edilmemesi gerekiyor. Dosyalar, Davos'taki "ağ kurma" faaliyetlerinin yürütüldüğünü, Ukrayna'nın elit isimleriyle "özel görüşmeler" in gerçekleştirildiğini ortaya koyu-

yor. 10 Haziran 2019 tarihli bir yazışmada, adı gizlenmiş bir gönderici, "Bu perşembe Zelenski ile birlikte olacağım." deniliyor. Aynı dönemde Epstein'in, eski ABD Hazine Bakanı Larry Summers ile Ukrayna hakkında görüştüğünü, "Zelenski yardım arıyor!" dediğini biliyoruz. Diğer daha kapsamlı yazışmalarda eski Ukrayna Cumhurbaşkanı Petr Porosenko'nun da adı geçiyor. Bunlar, öylesine anılmıyorlar. Epstein'i Ukrayna'nın Maidan sonrası gidişatında belirleyici bir anda elit siyasi çevrelere dâhil ediyorlar.

Bunlar, kimseyi şaşırtmamalı. Mart 2014'te, Maidan ayaklanmasının yol açtığı kargaşa esnasında Epstein, İsviçreli bankacılık yöneticisi Ariane de Rothschild'e, Ukrayna'daki ABD destekli darbenin "birçok fırsat" sunduğunu yazıyordu. Peki, tam anlamıyla kimler için fırsatlar sunuyordu? Daha sonraki yazışmalar bu konuya ışık tutuyor. Mayıs 2019'da Epstein, muhtemelen Ukraynalı bir kadın olan ve kimliği gizli tutulan bir muhabirine, Zelenski, parlamento ve yolsuzluk da dâhil olmak üzere, Ukrayna siyasetini izlemeye başlamasını tavsiye ediyor, bunun gelecekteki "başarısına" katkı sunacağı imasında bulunuyordu. Kadın da "Ukrayna'daki siyaseti izlemek çok ilginç olacak: tüm siyaset komediden farksız." diyor, Epstein bunun üzerine şunu söylüyordu: "Evet, komik ama dört başı mamur bir yolsuzluk. Çok büyük paralar kazanılacak. Çok büyük. Sizi kadın bir oligark olarak görmek isterdim."

Özetlemek gerekirse, Ukrayna, Epstein ağında mali ve siyasi açıdan, ayrıca, insani "ekonomik varlıklar" (potansiyel olarak işe alınabilir ve sömürülebilir kadınlar ve kızlar) kaynağı olarak önemli bir merkezdi. Epstein'in yalnız çalışmadığı, şebekesinin tek kişiden oluşmadığı gerçeği göz önüne alındığında, bu faaliyetlerin devam etmediğini varsaymak için hiçbir sebep yok.

Dil ve söylem düzleminde bir savaş yaşanıyor. Bugün üzerinde durulması gereken sorular şunlardır: Batılı gazeteciler, kanıtların götürdükleri yere gitmeye istekli mi değil mi? Yoksa Yeni Soğuk Savaş'ta neyin görüleceğine, neyin uygun bir şekilde görünmez kalacağına bundan sonra da jeopolitik sadakatler mi karar verecek?

TEHLİKELİ BİR DÜNYADA OLMAK CESARETİ

— RICHARD FALK —

İnsanlık ailesinin mensupları olarak geleceği tahmin edip önceden haber verme yönünde derin duygusal arzular paylaşıyoruz.¹ Ya geleceğin ne getireceğine dair korkuya dayanarak eylemleri ön görmek isteriz. Ya da geleceğin bizi uğursuz bir felaketten kurtaracağına veyahut en çok arzuladığımız hayat armağanlarını bize sunacağına dair kendimize ve başkalarına güvence vermeye çalışırız. Çok eski zamanlardan beri insanlar bu güvenceyi aramış, gerektiğinde sihirbazlara ya da din adamlarına ve kutsal metinlere başvurmuştur.

GELECEĞİ BİLMEYE ÇALIŞMA TUTKUSU

Tarih boyunca çeşitli medeniyetler, bireyler olarak ya da kabilelerin, milletlerin, devletlerin, dinlerin, etnik kimliklerin üyeleri ya da kadın veya erkek olarak ve daha yakın dönemde bir tür olarak, gelecekleri hakkında bilgiye susamıştır. Falcılık, astroloji ve kehanet okları, geleceğin kendiliğinden açığa çıkmasını beklemeden onu önceden bildirmeye çalışmıştır. Bu tür bir epistemolojik inkârcılık, modern duyarlılıklar içinde, verileri politika tercihleri ve tahminlere dönüştüren ve sanki “bilgi”ymiş gibi saygı

1 Richard Falk'un <https://richardfalk.org/2026/02/17/the-courage-to-be-adapting-to-unknown-ability-in-a-dangerous-world/> sitesinde yayımlanan metnin bazı kısımları dünyanın içinde bulunduğu vaziyetten endişelenen bir kamusal entelektüelin düşüncelerini yansıttığı için dergimizde yer vermeyi uygun bulduk. Sami Akçay'ın çevirdiği metnin ara başlıkları tarafımızca konmuştur. (*Umrân*)

gören uzmanlara, fütüristlere ve ön görücülere başvurularak bir ölçüde gizlenmiştir. Aynı zamanda bu eğilim, sanki geleceği bulandıran sisi dağıtabilir ve geleceği arzularımıza boyun eğdirebilirmişiz gibi, kumar ve ekstrem sporlarla da iç içe geçmiştir.

Bu geleceği bilmeye çalışma tutkusu, ayrıntılı çalışma iddiasındaki bilim çevrelerine bile nüfuz etmiştir. Bunun çarpıcı bir örneği, 1947'den beri Bulletin of the Atomic Scientists tarafından yönetilen Kıyamet Saati'dir; bu kuruluş, dünyanın nükleer savaşın gece yarısı omega noktasına ne kadar yakın olduğunu değerlendirmek üzere bilim adamları, silah uzmanları, nükleer mühendisler ve kamuya mal olmuş kişilerden müteşekkil bir grup seçmektedir. Bu yıl, saatin gece yarısına dört saniye daha yaklaştırılarak 89 saniyeden 85 saniyeye çekilmesi, insanlık için kıyameti andıran bir geleceğin risklerini sözde kesinlik taşıyan bir biçimde ön görmenin bir yolu olarak önemli bir haber konusu olmuştur.

Siyonist ideoloji, apartheid, soykırım ve çevre kırımı için ileri sürdüğü gerekçeleri, 'vaat edilmiş topraklar'a ilişkin Kitab-ı Mukaddes vaadine dayandırmaktadır. Modern Filistin'deki çoğunluk nüfusun refahını ve tarihsel-toplumsal bağlarını hiç hesaba katmamaktadır.

Savunduğum çizginin insanlık için izlenecek en iyi yol olduğuna yüzde yüz kesinlikle teminat verebileceğimi ileri sürmek aşırıya kaçmak olurdu. Geleceği bildiğini iddia etmek, dogmatizm ile kibrin bir karışımıdır ve en kötü senaryolarda yıkıcı türden bir aşırılığa yol açar.

Bu durum, hayatın temel belirsizliklerinin korkulan ya da arzulanan ihtimallerle bağlantılı olarak doğurduğu kaygı ve sabırsızlıktan kişileri ve toplulukları kurtarmaya yönelik kadim yöntemlerle benzerlik taşımaktadır. Modernlikte gelecek hakkında mümkün mertebe belirli bir şey talep etme eğilimi, istatistiklere, grafiklere ve verilere dayanarak kendini daha rahat hissetmektedir. Ancak bu da hâlâ geleceğin bilinemezliğini örtbas etmenin yolları şeklinde fonksiyon görmekte ve nihayetinde bir yandan kaderciliği, pasifliği ya da uyuşmayı, diğer yandan ise sinizmi ve rehaveti teşvik ederek insanlığa zarar vermektedir.

Önümüzde ne olduğunu biliyorsak neden gelecek için harekete geçelim ya da mücadele edelim? Böylece “yanlış bilinç” mi ortaya çıkar? Filozof Alfred North Whitehead’in uyardığı şey tam anlamıyla budur; o buna “yanlış yerleştirilmiş somutluk yanılığı” demiştir. Whitehead, bu yaygın yanılığın gerçeklik hakkında yanlış bilinç ürettiğini düşünmüştür. Benim amacım daha mütevazıdır. Johan Galtung geleneğinde, çözüm odaklı barış eylemcileri arasında dahi serpiyen olumsuzluğun etkisini eleştirmek ve yanlış bilincin yatıştırıcı etkisine başvurmadan ilerici aktivizmi canlandırmaktır.

SAVUNDUĞUM ÇİZGİ

Geleceğin bilinemezliği, kendi ölümlülüğümüzün kırılabilirliğinden başlayarak, asla rahatlatıcı değildir ancak gerçektir. Bu durum, tehlikeleri ya da riskleri azaltma çabalarını zayıflatmamalı; aksine mevcut bilgi temelinde davranışlarımızı ayarlamamız için bizi motive etmelidir. Titanik,

Kuzey Kutbu sularına bu kadar yaklaşmasaydı bir buzdağına çarpmazdı. Nükleer silaha sahip devletler, nükleer silahsızlanma girişimlerini benimseyip bunu işler kılma kararlılığıyla bir nükleer silahsızlanma antlaşması sürecine girselerdi, kendimi daha güvende ve emniyette hissederdim. Yine de savunduğum çizginin insanlık için izlenecek en iyi yol olduğuna yüzde yüz kesinlikle teminat verebileceğimi ileri sürmek aşırıya kaçmak olurdu. Geleceği bildiğini iddia etmek, dogmatizm ile kibrin bir karışımıdır ve en kötü senaryolarda yıkıcı türden bir aşırılığa yol açar.

Bu tehlikeler, davranışları potansiyel olarak yıkıcı şekillerde çarpıtır. Siyonist ideoloji, apartheid, soykırım ve çevre kırımı için ileri sürdüğü gerekçeleri, “vaat edilmiş topraklar”a ilişkin Kitab-ı Mukaddes vaadine dayandırmaktadır.² Modern Filistin’deki çoğunluk nüfusun refahını ve tarihsel-toplumsal bağlarını hiç hesaba katmamaktadır. İsrail’in ilk Başbakanı David Ben Gurion, kendini açıkça seküler diye tanımlamasına rağmen, bu kutsallaştırılmış geleceği önceden bildirme yöntemini fırsatçı bir biçimde devreye sokmuştur. “İncil silahımız olsun!” demiş ve her tercihi “Yahudiler için iyi mi?” şeklindeki basit soruyla değerlendirmiştir. Oysa bu yaklaşımda yalnızca gelecek teminat altına alınmış ve dolayısıyla bilinebilir sayılmakla kalmaz. Aynı zamanda onun kaçınılmazlığı, bu şekilde yanlış bir aydınlanmaya kapılanları tüm ahlaki sınırlamalardan azade kılma eğilimi gösterir. Bu tür manipülasyona dayalı gelecekçilik, Yeni Ahit’in sonundaki Vahiy Kitabı’nı İsrail’e kayıtsız şartsız desteği meşrulaştıran bir metin gibi okuyan ve İsa Mesih’in İkinci Gelişi’nin zorunlu ön şartı olarak Yahudileri İsrail’e göç etmeye teşvik etmeyi misyon edinen Hıristiyan Siyonistler örneğinde görüldüğü üzere yozlaştı-

2 Roger Garaudy, Eski Ahit’in vaatlerini, İsrail devletinin şimdiki toprak isteklerinin yasal bir kabulü olarak gören bazı Hıristiyanların bu görüşlerine katılmak hiçbir surette mümkün olamayacağını ortaya koymuştu. Ona göre peygamberlerin vaadi, kutsal bir niteliğe sahip olan bizzat toprağın kendisi değildi. Peygamberlerce gerçekleştirilecek kurtuluş anlayışının mutlak ve tartışılmaz ölçüsü, Allah ile olan ahdin yeniden kurulması idi. Çünkü bu ahit, kral ve halkı tarafından bozulmuştu. Daha geniş bir değerlendirme için bk. Roger Garaudy, *İsrail, Mütler ve Terör*, çev. C. Aydın, Pınar Yayınları, İstanbul, 1996. [çev.]

ricıdır. Ardından, ilk kehanet gerçekleştiğinde, Yahudilere din değiştirme ya da ebedi lanetlenme arasında bir seçim sunulacaktır.

Gelecek söz konusu olduğunda bilginin yerine umudun geçirilmesinin en dikkat çekici örneği, 18. yüzyılın sonlarında yaşamış büyük Alman filozofu Immanuel Kant'tan güçlü bir doğrulama bulur. O, iki yüzyılı aşkın süredir en iyi eylemcilere moral vermiş, ciddi ve ilham verici bir dille şunu yazmıştı: “Evrenin ahlaki yayı uzundur, fakat adalete doğru eğilir.” Martin Luther King bu hissiyatı yinelemiş, ancak onu geleceğe dair şaşmaz bir kehanet değil, mücadeleyle bağlantılı bir yönelim şeklinde kullanmıştır. Günümüzün bir okuması, Kant'ın insanlığın geleceğine duyduğu güveni, *Ebedî Barış Üzerine Felsefi Bir Tasarı* (1795)³ isimli denemesinde görüldüğü gibi doğrulanmış sayabilir. Ya da bunu erken bir iyimserliğin ifadesi, hatta insanlık durumunun şu anda sergilediği hâle karşı seçici bir körlük diye yorumlayabilir. Kanutlar en iyi ihtimalle muğlak ve erkendir ve bu konuda bir hüküm vermem gerekirse, böyle bir eğilimi insanlığın geleceğine ilişkin yanlış bilincin aşırı hümanist bir göstergesi şeklinde saymayı tercih ederim.

Bu perspektiflerden hareketle, her tür barış aktivizmini teşvik etmek istiyorum: “Bilinebilir gelecekler”e dair yanılısalmalara kapılmayı reddetmenin beraberinde getirdiği zorlukları kabullenmelerini bekliyorum. İnançlarını geleceğin bilinmezliğine kök salarak temellendirmelerini ve aktivizmlerini, savaş, iklim değişikliği, yoksulluk, ırkçılık ve emperyalizm gibi insanlığa yönelen saldırılar karşısında gösterdikleri adanmış tepkilerin insanlık durumundaki bu tür eksiklikleri kesinlikle aşacağına inanmalarını. Ya da yaklaşan bir kıyametin kaçınılmaz olduğuna dair sahte kesinlik iddialarına dayandırmaksızın, arzu edilen gelecek tasavvurlarına dayalı insani bir mücadeleyi ahlaki bir temel üzerine inşa etmelerini.

Bir tür olarak, parçalar yerine bütün üzerine kurulu bir dünya görüşünü benimsemeliyiz. Yalnızca ya da öncelikle milliyet, cinsiyet, etnisite gibi mevcut tikel özelliklerden konuştuğumuz sürece, bunun barışçıl, adil ve dirençli

3 Immanuel Kant, *Ebedî Barış Üzerine Felsefi Bir Tasarı* çev. Celal Yeşilçayır, Fol Kitap, Ankara, 2022. [çev.]

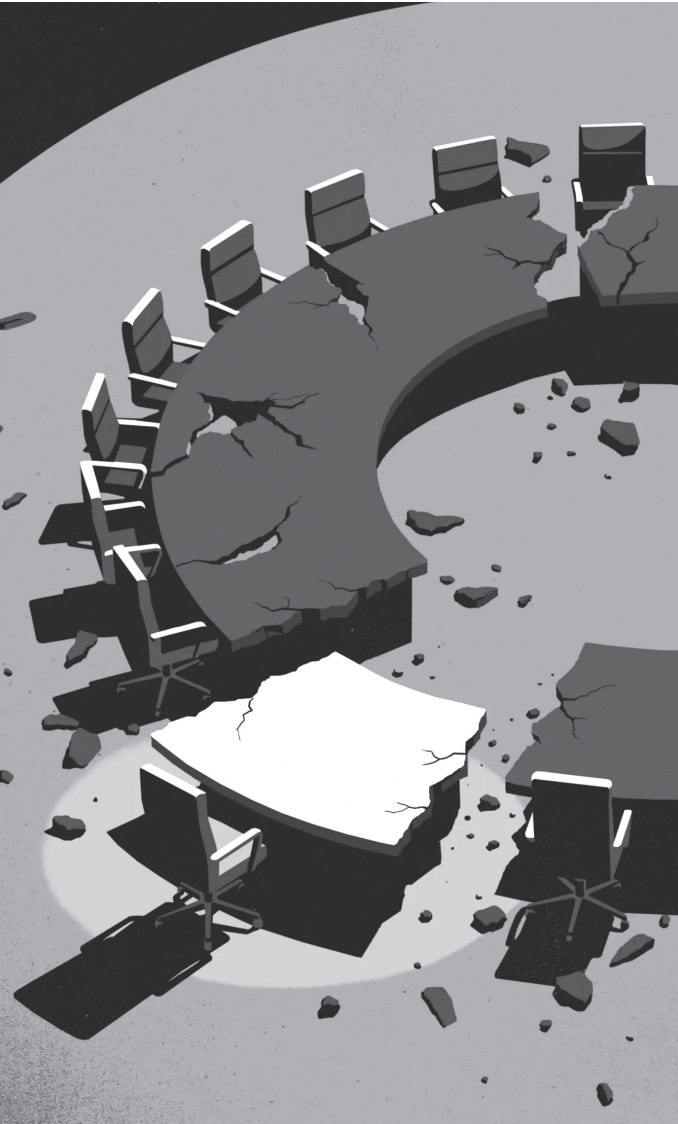
bir geleceğe giden bir yol olmadığını şimdi ve burada kavramalıyız. Acilen, dünyanın bütününe bağlılık taahhüdünde bulunanlar olarak ve daha geniş bir anlamda hayatın ve maneviyatın kaçınılmaz müşterek temeli kozmosun parçası olarak düşünmeyi ve eylemeyi öğrenmeliyiz.

Genel hatlarıyla bu, gelecek söz konusu olduğunda bilinemezliği kabul etmeyi ve algılanan tehlikelere ve yanlışlara karşı ihtiyatlı bir duruşla, şimdiki zamanda inançlarımız için mücadele etmeyi içerir. Şurası açıktır ki bu tür bir bakış açısı ve taahhüt, eğitimde, yurttaşlık anlayışında ve kamusal yarar kavrayışında derin değişiklikler gerektirir. Eski akıl hocam Paul Tillich'in ve özellikle de *Olmak Cesareti* (1952)⁴ adlı derya niteliğindeki kitabının yardımıyla bu tutumu sürdürmeye çalışıyorum; bu eser şimdiki gerçekliğin derin toprağına kök salmayı tavsiye eder.

4 Paul Tillich, *Olmak Cesareti*, çev. F. Cihan Dansuk, Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 2014. Seküler ve teolojik etik arasındaki zıtlaşmayı ortadan kaldırmak isteyen Tillich'in bu kitabı hayatın anlamına dair ciddi bir tartışmaya onsuz girilmeyen, vazgeçilmez bir klasiğe dönüştü. Az sayıda teolog Tillich kadar modern dünyanın hayal gücünü yakalayabildi. Din adamları tarafından olduğu kadar içinde bulunduğu kültür tarafından da çok ciddiye alınan Tillich, bir ilahiyat ve felsefe klasiği olan *Olmak Cesareti* eserinde metinde modern insanın ikilemini tasvir eder ve kaygı sorununu yenmenin yoluna işaret eder. [çev.]

YEDİ NOMOS YENİ VE BAŞKA BİR DÜNYAYA DOĞRU

— TEMEL HAZIROĞLU —

Hakikatten ve ahlaktan hareketle yeni ve başka bir dünyanın gerekli ve mümkün olduğunu ısrarla ve inatla savunduk.¹ Peki, bu nasıl ve hangi süreçlerle olacaktır? Bunun entelektüel temelleri nelerdir? Yeni bir insanileşmenin, toplumsallaşmanın ve medenileşmenin zemini ve şartları nasıl oluşturulabilir? Sürekli barışı sağlayacak, dünyayı barış yurduna dönüştürecek ve insanları ebedi barış yurduna taşıyacak bir toplumsal sistem hangi temel yasalar üzerine ve nasıl inşa edilecektir?

İşte bütün bunlara cevap verecek bir çabanın içine girmek gerekmektedir. Bu dünyadan varacağımız öbür dünyaya yolculuk yaparken birlik, eşitlik, kardeşlik, beraberlik ve sulh içinde “barış yurduna hareket” etmenin imkânlarını ortaya koymak anın önemli bir görevidir. Zira bu dünyada bir barış yurdunu tesis etmeden ebedi barış yurduna varmamız mümkün görünmemektedir. İşte bu gerçekliğin ışığında barış yurduna hareket; sistematik düşünce ve eylem bütünlüğü içinde yaşayarak ve yürüyerek yolculuk yaparken aynı zamanda tevhidin gereği birtakım temel yasaları zorunlu kılmaktadır. İnsana, değerine, birlikte yaşamaya, mülke ve insanlığın geleceğine dair bütünlük ve süreklilik içeren bir düşünce ve eylem sistemi

1 Bu metin, 1-2 Kasım 2025'te Ankara'da *Sebilürreşad* dergisinde düzenlenen Modern İslâm Düşüncesi Sempozyumu'nda sunulan tebliğin gözden geçirilmesiyle oluşturulmuştur. (*Umran*)

kurmadan bunu yapamayız. Ancak bu şekilde barışın ve birlikte yaşamının yolunu hep beraber buluruz.

İnsanlığın ve dünyanın içinde bulunduğu şartlar bir çağ değişimini arifesinde olduğumuzu gösteriyor. İnsanlığın yeni bir dirilişe ve yeni bir sıçrayışa kısaca yeni bir arınış ve yücelişe ihtiyacı var. Ve bu yüceliş de ancak ahlaki temelde oluşturulan hukuk ilkeleri ve iktisadi tekliflerle hayat bulabilir. Bu noktada aydınlar, akademisyenler ve sanatkarlar özellikle muktedirlerin ve sermayedarların dışında kalarak fikirler üretmek durumundadırlar. Belki o zaman umut doğabilir ve tüm dünyada yaşanan düşünce ve fikir kısırlığı aşılabılır. Bu anlamda dünya, değişmekte olan çağın düşünce altyapısını üretecek entelektüelleri, gerçek aydınları, kurucu önderleri bekliyor.

EN DEĞERLİ VARLIK İNSAN VE AHLAKİLİK

Yeryüzünün en değerli varlığı insandır. Yeryüzünde, gökyüzünde ve ikisinin arasında olan ve Tanrı'nın bir armağanı olan nimetler herkesin hakkıdır ve bunların hakkaniyete uygun olarak eşitlik içinde ayırimsız tüm insanlara dağıtılması gerekmektedir. Bu doğrultuda insana, onun en genel vafına, birlikte yaşamaya, başka bir deyişle topluma, hukuka, siyasete, iktisada, aileye ve yeniden ihyaya dair temel yasalara ihtiyaç var. Dünyayı yeniden kuracak, namus addedilecek ve toplumsal yapıyı temellendirecek genel ilkelere ihtiyaç var.

Bu çerçevede önce insan ve değerini, sonra ahlak değerini teminat altına alacak ve insanın diğer insanlarla ilişkisinin zemini olacak birlik, eşitlik ve ileri cumhuriyet ortaya konmalı ve bunlar yasalaştırılmalıdır. Ardından insanın temel hak ve özgürlüklerini güvenceye alıp yeterli yaşama seviyesini koruyan, insanın emeğinin karşılığını tam olarak gözetken ve nihayetinde toplumun ve insanlığın nüvesi olan aile ve kadını güçlendiren yasalar ilan edilmelidir. Nihayetinde bütün bu yasaların uygulanmasını sağlayan ve devre dışı kalmaları durumunda ise bunları insanca ve hakça bir mücadele ile yeniden ihya edecek koruyucu yasaya ihtiyaç var. Ancak böylece mevcut bozulma, yabancılaşma ve ifsat aşılabılır, yeni bir çağır açılabilir, yeni bir çağa geçilebilir.

Büyük anlatıların, beyanların ve çağrılarının mutlaka insana, topluma, eşyaya, dünyaya ve geleceğe ilişkin sistematik bütünlük içinde bir yaklaşımının, insanlığa yön veren bir tezinin, toplumsal, siyasi ve ekonomik iddiasının ve herkesi bağlayıcı genel yasalarının bulunması gerekir. İşte *yedi nomos* adlı bu inkılapçı manifesto, “tevhidi ekseninde insan hür ve bağımsızdır, birlik eşitlik esastır ve dünya emanettir” doğrultusunda bütün bunları kapsayan, mevcut felsefi, hukuki, sosyal, siyasi ve iktisadi anlayışları düzenleyen ve nihayetinde ilahi kökenleri bulunan temel yasalar vazetmektedir. Haktan kaynaklanan bu “toplumcu, ekonomi politik yasalar” insan olmanın ve medenileşmenin asgari ölçütüdür. Hakkın doğal, evrensel ve kuşatıcı niteliğinden doğan bu temel yasalarının uygulamaya geçmesi kendi dinamikliğinin tabii bir sonucuyla oluşur ve kimsenin iznine tabi olmaz. Onları durdurmaya çalışmak gelişini hızlandırmaktır.

Temel yasalar, doğal/fitri ahlak yasasının en tabii ve en genel sonucudur. Bütün akıl sahiplerinin anlayabileceği gibi “iyi olan bir isteme,” “iyi niyet” sonucu doğan bu yasalar tüm insanlığın lehine ileri devrimci yasalardır. Bu yasalar, yaşatamayan yaşayamaz ilkesince, olabilecek bütün yasaların ruhu olup insanlığın birliği, bütünlüğü ve geleceği için, ebedi sulh için yegâne umut ve teminat yasalarıdır. İnsanlığın ve dünyanın içinde bulunduğu şartlardan sıyrılıp “yeni ve başka bir dünya” kurulması için, yeni bir “insanlık sıçraması” yapılması için gerekli olan ve çıkabilecek bütün kanunların/nizamların ve kurulabilecek bütün sistemlerin özünü, ruhunu ve dayanak noktasını oluşturan hayata giriş yasalarıdır.

YENİ BİR KURTULUŞ PARADİGMASI

Tarihî ve sosyolojik dinamikler insanlığın kendi değerleri üzerinden yeni bir “kurtuluş paradigması” oluşturması gerektiği konusunda açık işaretler vermektedir. Bu paradigmanın da bugün için yüceliş felsefesi ile katılım felsefesi üzerinden gelişen katılım sosyolojisi, katılım siyaseti ile katılım ekonomisi anlayışı ile neşet edebileceği açıktır. İnsanlığın ihtiyaç duyduğu “katılım ve ortaklık temelli bir dünya” kendisini göstermeye başlamıştır.

Bu temel paradigmanın çerçevesi bugün için şudur: Muhakkak ki gökyüzünde, yeryüzünde ve hemen her yerde insanlar için ayetler ve göstergeler vardır. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ın bir armağanı olarak insanların emrine amade (*musahhar*) kılınmıştır. Bu emrine amade kılmada, şüphesiz ki düşünen insanlar ve toplumlar için büyük işaretler vardır. Bu gerçekliği kavrayan her kim iyi bir iş yaparsa kendi lehine, her kim de kötülük yaparsa kendi aleyhine yapmış olur. Kaldı ki sonuçta herkes Rabbine döndürülecektir. Bütün bunlar göklerin, yerin ve onlardaki tüm nimetlerinin insanlığın ortaklığında olduğunun bir işaretidir. “İnsanlar ve toplumlar kendilerini arındırıp geliştirerek ve sürece katılarak arzdaki bu ortaklık haklarını kullanmalı, ebedi barış yurduna doğru yol almalıdırlar.”

İnsanlığın bir ve bütün yaşamasını önceleyen, “yeryüzü/dünya ortaklığı” olgusu üzerine bina edilen ve onun olağan bir sonucu olarak toplumsallaşan temel yasaları ortaya koymadan bugüne kadar gelen ve bütün acımasızlığıyla devam eden iktidarların ve mülkiyet anlayışlarının bir amaca dönüşüp insanlara bir zulüm hâlini almasını önlemenin başka yolu yoktur. Temel toplumsal yasaların esas hedefi ayırımızsız bütün insanların değerinin, hür ve bağımsızlığının korunması, birlik ve eşitliğinin sağlanması, yeryüzünün imar ve ıslah edilmesi olduğuna göre tam da bu yüzden dünyadaki bütün iktidarların bu temel yasaları uygulamaları zorunlu ve elzem bir şarttır; aksi insanlık suçudur, yıkılışı ve cezaı gerektirir.

Bu temel yasaların yeryüzünün her yerinde ayırımızsız uygulanması ve takip edilmesi için hakkaniyete uygun yeni bir Birleşmiş Milletler (BM) kurulmalı. Genel kurulu ülke nüfuslarına göre daha adil ve eşit olarak yeniden yapılandırılmalıdır. (Örneğin genel kurul; ülke nüfusu %0,1'in altında olanlar oy hakkı olmayan bir gözlemci, %0,1'den %1'e kadar olanlar bir oy hakkı olan bir temsilci, %1'den büyük olanlar ise yüzde oranları kadar oy hakkı olan birer temsilciden oluşabilir. BM, söz konusu bu temel yasaların yeryüzünde yaşayan herkesi kuşatacak bir şekilde hayata geçmesi için gerekli düzenleme ve denetleme kurumları oluşturmalıdır.

Kadim öğretiye göre her insan beş temel hak olan “can, din, akıl, nesil ve mal hakkı” ile yaşamak durumundadır. Zaten dinin ana maksadı bu temel hakları teminat altına almak ve insanlığa ebediyetin yolunu göstermektir. O yüzden yukarıda ortaya koyduğumuz insan ve toplum tasarımı ile esenlik yurdu çerçevesi daha somut bir eylem çağrısını gerekli kılıyor. İşte bu somut çağrı bugüne ve bugünün insanına dokunacak bir “büyük insanîyet devrimi” için yol açıcı temel yasalara ihtiyaç duyar; insan değer yasası, ahlak değer yasası, birlik eşitlik yasası, dünya ortaklığı yasası, emek ortaklığı yasası, aileyi güçlendirme yasası ve yeniden ihya yasası. Toplumsallaşmanın ve medenileşmenin en büyük ölçütü olan ve dünyanın her yerinde geçerli olacak ve devletin temellerini oluşturacak olan bu evrensel genel geçer temel yasaların açıkça duyurulması ve hayata geçmesi insanlığın önündeki acil görevdir. Bunun için harekete geçmenin tam vaktidir. Hemen şimdi yol almalıyız.

Bu yolda önümüze birçok engel çıkabilir. Örneğin söz konusu bu yedi *nomos* bazılarında hama set ya da ütöpik gelebilir. Dilini ve kelimelerini yabancı bulabilir. Hatta bazıları bizleri hâlâ lise ya da üniversitede okuyan ateşli öğrenci görebilirler. Yine diğer bazı kimseler modern dünyanın hâkim kelimeleriyle niye konuşuyorsunuz, kendi kelimelerinizi kullanın, diyebilir. Bütün bunları anlıyoruz ve bunlara rağmen böyle düşündüğümüzü ve tezimizi bu doğrultuda oluşturduğumuzu ifade etmek istiyoruz.

İslâm dünyasında sistematik düşünce yerine eklektik düşüncenin daha yaygın olduğunun farkındayız ve entelektüel dünyada da bunun pek uygun olmadığını da görüyoruz. Bunun yanında modern ve Batılı kavramları kullanmanın taşıdığı olumsuzlukların da farkındayız. Hele hele insan hakları, özgürlük, barış, eşitlik vb. kavramların Batı'nın dilinde hem maske hem de pelesenk olduğunun da bilincindeyiz. Oysa biz diyoruz ki, yaşayan, canlı çağdaş kavramları kullanalım ve onları kadim değerlerimizle yeniden anlamlandırılalım. Bu kavramların zaten çoğu bizden aşırılmış. Mesela insan, hak, hürriyet (*özgürlük*), sulh (*silim, barış*), müsavat

(eşitlik) vb. kavramları hem anlam hem de uygulama olarak bize yabancı sayılabilir mi? Kaldı ki, fitrattan kopan insanların yaşadığı gerçeği arayış sürecinde bulduğu kavramlara olan bu insani değerler bir bakıma fitratın sesi olan değerler değil midir? Bütün bunları gözden kaçırarak mıyız? Gelecek gençlikteyse nasıl olur da onların konuştuğu dilden uzaklaşıp yaşlılar yurdunun dilini kullanabiliriz? Bu kendi ellerimizle kendi geleceğimizi ipotek altına almak olmaz mı?

Bu noktada her zaman, her yerde ve her şartta ve dahi herkes için insani değerlere ilkece sahip çıkmak ve fitrattan kopan insanların tekrar fitratı arama çabalarının ürünü olan demokrasi, insan hakları, özgürlük, barış, hukuk vb. insanlığın kazanımı olan evrensel insani değerleri “yetmezlik bilinci” ile savunmak ve daha ötesini aramak ve talep etmek için gayret etmek, başka bir deyişle büyük insanlık ekseninde yeni bir insanlık tasavvur etmek ve onun hayat bulması için çalışmak insanca bir görev değil midir?

O yüzden biz diyoruz ki, bütün bunlar bizi yıldırılmamalı, durdurmamalı ve çağın üstüne çıkmamızı engellememelidir. Aksine bizi bilemeli, sabrımızı daha da kavi hâle getirmeli ve daha da ötesi büyük devrimci ve inşacı ateşimizi daha da harlamalıdır. Gerçek sabır erine ve devrimciye de yakışan budur. Evet, toplumcu devrimciler yol açık ve yola çıkmaları zarurettir.

NEREDEN BAŞLAYACAĞIZ?

Peki, nereden başlayacağız? Kendimizden ve bulunduğumuz yerden başlayacağız. Üstelik Türkiye bazı nitelikleri ile dünyanın merkezi konumunda olarak bütün temel yasaların uygulanmaya başlamasında, bir örneklik oluşturmasında önemli bir yere sahiptir. Jeopolitik, sosyoekonomik, ekonomi politik özellikleri, pek çok medeniyetin yaşandığı ve insanlığın yeniden mayalandığı bir ülke olması açısından bu devrimci temel yasaların hayata geçmesine öncülük etmesi ona yakışan bir haslet olur.

Aşağıda sıraladığımız temel yasalar hukuki olmaktan önce ve ziyade ahlaki yasalardır. Bu “ahlakilik” sonucu, söz konusu yasalar toplumların her türlü hukuki, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel işleyişinde hayat bulmalı ve ete kemiğe bürünmelidir. Bu temel yasalar birine karşı ya da birinden yana olmak anlamında değil hakikatten hareketle bizatihi insandan ve haklarından yana olmaktan kaynaklanan “doğa ahlaki yasaları” hatta toplumsal “doğa yasaları” hükmündedir. O yüzden de her insan sırf insan olması nedeniyle bu temel yasalardan, kendiliğinden eşit haklara sahip olarak istifade etmeli, herkes buna katkı sağlamalıdır. Bu yasalara uymayanlar utanç duymalı ve insanlıktan istifa etmelidirler.

“Bir zaman Allah, kendilerine kitap verilenlerden, onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz, diye söz almıştı. Onlar ise bunu kulak ardı ettiler ve onu az bir dünya-

İnsanlığın ve dünyanın içinde bulunduğu şartlar bir çağ değişimi arifesinde olduğumuzu gösteriyor. İnsanlığın yeni bir dirilişe ve yeni bir sıçrayışa kısaca yeni bir arınış ve yüceliş ihtiyacı var. Ve bu yüceliş de ancak ahlaki temelde oluşturulan hukuk ilkeleri ve iktisadi tekliflerle hayat bulabilir.

lığa değiştiler. Yaptıkları bu alışveriş ne kadar kötüdür.” (Âl-i İmrân, 3/187). “Bu böyledir, bir topluluk kendisini değiştirmedikçe, Allah onlara verdiği nimeti değiştirmeyecektir. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.” (Enfâl, 8/53).

YEDİ YASA; YENİ ÇAĞ VE MEŞRUIYET KAYNAĞI

İnsanlığın üzerinde kara bulutların dolandığı bu modern zamanda yeni bir insanlık sıçraması yapmanın, büyük bir çıkışa geçmenin zamanı geldi de geçmektedir. Bu yüzden insanlığın yeniden şahlanıp ayağa kalkması ve yücelişe geçmesi şarttır. İnsandan topluma, toplumdan insanlığa yücelişe geçmek artık kaçınılmaz bir kader olarak karşımızdadır.

Bu noktada ilk yapılacak iş, insanın yaşadığı bunca düşüşten sonra kendine gelerek arınması ve yücelişe geçmesidir. İşte bu düşüşten sonra, insanın kendi içinde derinleşerek arınmasına ve dışarıya açılarak arınışı yaygınlaştırıp yüceltmesine “yüceliş davası” diyoruz. Yüceliş; insanın aslına dönmesi, kendine doğru yolculuk yapması, arınarak yücelmesi, kısaca yeniden fitratına sadık kalma, yaratılış gayesine uygun bir “insan olma” çabasıdır. Söz konusu yüceliş bilincini taşıyan ve “arınış” ile gelişen ruha “yüceliş ruhu,” her biri kendi içinde yüceliş yaşayan insanların oluşturduğu topluluğa da “yüceliş toplumu” diyoruz.

Unutmayalım insanlığın yücelişi; tekilden çoğula ve çoğuldan tekile, insandan topluma ve toplumdan insanlığa doğru kurulan karşılıklı dinamik bir ilişkinin yaşanıp geliştiği kesintisiz, enerjisi hiçbir zaman heba olmayan bir süreçtir. Bir yeryüzü cenneti ütopyasının yanıtıcı ve

riskli olduğu ancak karşılığında cennetin vaat edildiği bir ahlak ve hukukla kendisini terbiye etmiş insanlık düzeninin hakikate dayalı ve geçerli bir ideal olarak yaşandığı bir dünyayı oluşturma yolculuğudur. Barış hukukunun evrenselleşerek tüm insanlığı kuşatmasıdır. Bütün insanların eşit ve ortak kelimesi tevhidin, birliğin kurulması, barış, adalet ve eşitliğin kabul edilip yaşanmasıdır. Yeryüzünün her yerinde insanlık bayrağının dalgalanmasıdır. İnsanlığın yücelişi, onun tekrar kendine gelmesi, kendinde olanın fıskırması, kendisini fitrat üzere yeniden fethetmesi, imar ve inşa etmesi ve büyük insaniyet devrimini hayata geçirmesidir.

Görünen o ki, yeryüzündeki bütün bir insanlık artık ortak bir kelimedede, eşit bir sözde bulunmak durumundadır. “*De ki: Ey kitap ehli! Sizinle bizim aramızda ortak (eşit) olan bir kelimeye geliniz: Allah’tan başkasına kulluk etmeyelim. Ona hiçbir şeyi eş koşmayalım. Ve Allah’ı bırakıp da kimimiz kimimizi Rab edinmesin. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki şahit olun biz Müslümanlarız.*” (Âl-i İmrân, 3/64) diyen kadim emir bunu bize zorunlu kılmaktadır. Üstelik bu eylemi hakkıyla yaparsak başka bir kadim emir de bizi bu konuda muştulamaktadır. “*İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten alıkoyan bir topluluk bulunsun. İşte onlar, kurtuluşa erenlerdir.*” (Âl-i İmrân, 3/104).

İşte bu doğrultuda biz diyoruz ki, insanlık bazında harekete geçmenin, gelecek üç yüz yılın temellerini atmanın zamanı gelmiştir. Dolayısıyla yaşanan bu çağın “ortak kelimesi” ve “ortak sözü” bizce en azından taslak olarak söz konusu bu *yedi nomos* olarak ortaya çıkmıştır. Artık onu tartışıp geliştirmeli, daha da detaylandırıp derinleştirmeli ve tüm insanlığa sunmalıyız. Modern çağın üstüne çıkıp meşruiyet temelinde yeni çağı ve çerçevesini ortaya koyup çatısını kurmalıyız. Bundan başka bir çare ve kurtuluş görünmemektedir.

Üzerinde yıllardır çalıştığımız, sistematik bütünlük içinde derleyip toparladığımız, evrensel, genel geçer temel yasalar olarak vazettiğimiz, insanca ve hakça bir düzenin yegâne kaynağı ve eşiğinde olduğumuz yeni çağın ve yeni dünyanın meşruiyet dayanağı olan “yedi yasa”, başka bir deyişle *yedi nomos* şunlardır:

1. İNSAN DEĞER YASASI

“İnsan değer yasası:” Özünde bir değer olan insan nihayetinde tektir, âdemdir, bir diğerine eşittir. Bu değer ve âdem olma hâli ve eşitlik durumu her hâlükârda titizlikle korunup beslenmelidir. Bu korunup beslenme hep birlikte olacak ve hep beraberce yapılacak bir eyleyıştır. Hiçbir insan kendisini bu görevden azade tutamaz, tutmamalıdır. İnsana değer vermek, onun yaratılış üzere yaşamasını temin etmekle ve doğuştan kazandığı temel hak ve özgürlükleri gözetmekle mümkün olabilir. Bu hakların dayanağı; temel ihtiyaçlarının giderilmesini temin edecek ve dünya imtihanını/yolculuğunu hakkaniyetle geçireceği bir vasatın oluşturulmasıdır. Bu noktada “yeterli yaşama standardı” oluşturmak ve bunu eşitlik üzerinden toplumsallaştırmak acil ve elzem bir tutumdur. İnsanın en temel ihtiyaçlarının giderilmesi sadece onun sorunu değil aynı zamanda tüm insanlığın problemidir. O yüzden insan, temel varlık ve değerleri ile insanlık adına mutlaka savunulmalı ve hak ettiği konumda olması için mücadele edilmelidir.

Yol; eşitlik yoludur, devrim; insaniyet devrimidir. İnsanların eşitliği ile insanın onur ve haysiyetinin korunması en temel ilkedir. İnsanın onur ve haysiyeti dokunulmaz olup yeryüzündeki tüm devlet erkleri ona saygı göstermek ve onu korumakla yükümlüdürler. Bütün insanlık, bu nedenle dokunulmaz ve devredilmez insan haklarını, yeryüzünde her insan topluluğunun, barışın ve adaletin temeli kabul eder. O yüzden de aşağıda belirlenen temel haklar; yasama, yürütme ve yargı organlarını doğrudan doğruya bağlar. Herkes başkalarının haklarını ihlal etmemek, anayasal düzene veya ahlak kurallarına aykırı düşmemek koşuluyla, kişiliğini serbestçe geliştirme hakkına sahiptir. Her insan, yaşam ve beden bütünlüğünü koruyacak bir nizamı somut olarak hak eder. Düşünce özgürlüğünün çok daha ötesinde aklı korumayı da kapsayan beş temel hakla donatılan kişinin özgürlüğüne ve inancı doğrultusunda hareket serbestliğine dokunulamaz. Bu haklar, ancak bir yasaya dayanılarak sınırlandırılabilir. Bütün insanlar yasa önünde eşittir ve ayırım yasaktır, ihlali suçtur. Erkek ve kadınlar eşit haklara sahiptirler. Devlet, kadın ve erkeklerin eşitliğinin gerçekten sağlanmasını özendirir ve var olan dezavantaj-

ların giderilmesi için çaba gösterir. Cinsiyeti, soyu, ırkı, dili, yurdu ve kökeni, inancı, dini veya siyasi görüşleri dolayısıyla hiç kimse mağdur edilemez ve hiç kimseye imtiyaz tanınmaz. Hiç kimse engelliliğinden dolayı haksızlığa uğratılamaz.

“Yeterli yaşama standardı:” Her insan onur ve haysiyetini koruyacak ve doğasına uygun bir şekilde yaşayacak temel hak ve özgürlüklere sahiptir. Hiçbir ayırım yapmaksızın herkes için temel ihtiyaçlar (*havâic-i asliye*) sağlanmalıdır. Bu meyanda kendisinin ve ailesinin her tür maddi ve manevi ihtiyaçlarının insani bir seviyede somut şekilde karşılanması esastır. Bu hak ayırimsız ve mazeretsiz olarak eşit bir şekilde bütün insanlar için hayata geçirilmelidir. Bu hakka kavuşamayan bir kimsenin olması dahi diğerlerini insanlıktan çıkarır. Bu bilinçle bakınca, insanlığın ve toplumun ilk görevi, özgür iradesiyle hayatını sürdüreceği maddi ve manevi hak ve yetkinliklerle donatılması gereken insana bu vasatı hazırlamaktır. İnsana, niteliklerine uygun iş bulunması ve kendi emeğiyle, kendi çalışmasıyla kendisini ve ailesini geçindirmesini temin edecek ortamın oluşturulması, emeğinin gözetilmesi ve karşılığının geciktirilmeden hakkaniyetle ödenmesi insanlığın en temel görevlerindedir.

2. AHLAK DEĞER YASASI

“Ahlak değer yasası:” Bir insanı insan yapan en büyük değer ahlaktır. Ona değerini ve gücünü ahlak verir. Ahlak hareketle hayatı tanzim etmek ve yaşamak insanın en temel misyonudur. Ahlak, nefsi de dâhil her türlü bağımlılıklara ve ilahlık taslamalara karşı insanı özgür, mutlu ve kutlu kılar. İnsanın değeri doğasından, bu değeri koruması da ahlakından gelir. İnsan, ahlaki değerlerle hareket ettiği ölçüde insanlıktan nasiplenir, aksi durumda insanlığından soyutlanır, kendisine ve doğasına yabancılaşır. İnsan ahlaktan, ahlak da insandan soyutlanamaz. Velhasıl insan ahlaktan ibarettir.

Ahlak değer yasası, insanı gerçek anlamda kendisi olarak hür ve bağımsız kılarken aynı zamanda yekpare bir bütün olan insanı kendi doğasına ve hakikate bağlayarak güç ve asalet sahibi yapar ve aynı zamanda onu kendi tabii sınırlarına yani hudûdullâh dairesine çeker.

Böylelikle insan hem kendi kısıtlarının ve acizliğinin farkına varır hem de dünyanın gelip geçiciliğini ve boşluğunu görür. İnsanın ulvililiğinin, kendi acizliğini bilmesinden geçtiğini kavrar. İnançsız insanın gerçek iyiyi ve adaleti bilemeyeceğini anlar. Hakikatin sadece akıl sayesinde değil kalp sayesinde de bilinebileceğini fark eder. Kuvvetsiz hakkın aciz, haksız kuvvetin ise zorbalık olduğunu görür ve kuvvetin hakka boyun eğmesini sağlamak için çalışır. Adalet; kuvvetli ve hâkim kılınmadıkça kuvvetin haklı ve adaletli görünmeye çalışacağını, bir hukuka tabi olmaksızın hükmetme arzusunun içinde zorbalığı barındırdığını bilir. Haddi aşmanın insanı ve çevresini nerelere sürükleyebileceğini anlar. Sınırlarını aşan insanın, nefsinin ilah edinmesinin, ilahlık taslamasının ne kadar saçma bir şey olduğunu ve böyle bir insanın nasıl gülünç bir kahramana dönüştüğünü görür. İnsan, ruhunun gerçek niteliklerinin bilgelik, yiğitlik ve iffet olduğunu fark edip ölçülülüğün ve adaletin bu kavgadan çıkacağını bilir. Böylelikle vicdanen ve ahlaken yapılması gerekenleri cesaretle yapma kahramanlığını gösterir. Bu suretle insanın arınarak olgunlaşmasının öne açılmış, külli (bütünlüklü, evrensel ve arınmış) insanın oluşumunun zemini kurulmuş olur.

Bütün bilimlerin ve disiplinlerin temeli ahlaklıdır. Ahlaklıktan neşet etmeyen bir şey meşru olmaz, olamaz. Üstelik kendisine yabancılaşıp uzaklaşmaktan da kurtulamaz. Ahlaklıktan doğmayan bir hukuk artık hukuk olma özelliğini, siyaset artık siyaset olma özelliğini, iktisat artık iktisat olma özelliğini koruyamaz. Hatta ahlaklıtan bağını koparan hukuk, siyaset ve iktisat da asli özelliklerini kaybetmekle kalmaz; zalimlerin zulüm aracına, egemenlerin maskesine döner.

İnsan; fıtratına, doğasına bağlı kalarak, kâlû belâ'da verdiği ilk söze, yaptığı ilahi sözleşmeye yani "mîsâk"a sadık kalarak, başka bir deyişle kendisiyle ve özüyle imzaladığı ilk ve son akde uyarak ahlakını ve kendisini her türlü risklerden koruyabilir. Buradan aldığı güçle kendisini, toplumunu ve tüm insanlığı iyilikle, güzellikle ve doğrulukla buluşturabilir. Başkalarından bir şey beklemeden ve hiç kimseden bir şey istemeden kendisi olabilir, insan kalabilir ve yücelişe geçebilir. Ancak ahlak, insanı kâmil bir insan yapabilir ve sadece ahlak, insana, her türlü zorbalığa, zulme, haksızlığa ve arsızlığa karşı

direnme, dayanma, mücadele etme ve sabretme gücü verir. Ahlak öyle bir güç ve değerdir ki canlanan ve ayaklanan ahlak hakkı alıp yukarılara taşır, insanlığı kendisine getirir ve insanı kanatlandırır.

3. BİRLİK EŞİTLİK YASASI

"Birlik eşitlik yasası:" Tevhid; Tanrı'nın birliğini ve tekliğini açıklarken aynı zamanda vahdeti gerekli ve zorunlu kılar. O da yeryüzünde insanların birliğini işaretler. Bunun bugün için anlamı doğrudan doğruya "birlik eşitlik", daha da açık ve seçik söyleyecek olursak barış yurduna götüren "eşitlik yolu" demektir. Bunun karşıtı eşitsizlik ve azgınlıktır. İşte o yüzden birlik, tevhide varma potansiyeline sahip, ilahi istikametten şaşmayan bir birliktir. Başka bir deyişle birlik için eşitlik şarttır, elzemdir. İnsanların eşitliği birliği besler, tahkim eder ve güçlendirir. Sonsuzluğa doğru yol alan bir hareketin yaşaması, çeşitliliği ve farklılığı birlik için elzem görmesi, insanda, toplumda ve insanlıkta birliği ve eşitliği sağlamasıyla mümkündür.

Birlik, bütün farklılıkları koruyarak eşitlik içinde beraberce yaşamakla mümkündür. Birlikte yaşamanın ilk adımı ahlaktan hareketle hukuk oluşturmaktır. Hukukun nihai amacı ahlaki temelde adaleti tesis etmektir. Adaletin nihai amacı kardeşliği ve onu koruyacak eşitliği sağlamaktır. Eşitliğin nihai amacı insanların birliğini yani vahdeti gerçekleştirmektir. Vahdetin nihai amacı da hayatı tüm boyutları kuşatacak tevhidi açığa çıkarmaktır. İşte böylece yukarıdan aşağıya doğru oluşan ve tevhid-vahdet-birlik-eşitlik-kardeşlik-adalet-hukuk-ahlak-insan silsilesi tekrar ve yeniden aşağıdan yukarıya doğru gelişen insan-ahlak-hukuk-adalet-kardeşlik-eşitlik-birlik-vahdet-tevhid ekseninde hayat bulmuş olur. Bu hayat döngüsünün eksik halkası ve kayıp hazinesi bugün için eşitliktir. İşte bu halka olmadığı için hiçbir şey yerli yerine oturmuyor, insanlık durulmuyor. O yüzden birlik için, vahdet için, tevhid için eşitlik olgusu ne kadar tartışılıp geliştirilir ve derinliğine kavranırsa yeridir.

İnsanların birlikte, dayanışarak ve yardımlaşarak yaşamaları, özgür iradeleri ile "insani birliktelik" içinde yer almaları, beklenen ve olağan olduğu kadar varoluşsal bir durumdur.

Bu noktada insanların özgür iradeleri ile bizzat kendileri üzerinde egemen olmaları ne kadar önemli ve hayati ise toplumların özgür iradeleri ile yönetime katılmaları ve iktidarları belirlemeleri de o kadar önemli ve hayatidir. Bu, tüm insanlar için olduğu gibi aydınlar için de hak olmanın ötesinde bir görevdir.

Toplumların iç barışı, dayanışması ve yardımlaşması insanların yönetime ve sürece katılmaları ile sağlanabilir. Bunu ancak toplumsal çoğunluğun iradesi ve rızası ile oluşmuş bir iktidar sağlayabileceğine göre meşru olan da odur. Buna “cumhuriyet” diyoruz. O yüzden de yönetime ve iktidara gelişi halkın genel iradesine dayanmayan idareler tüm tutum ve davranışlarından bağımsız olarak, gelişleri itibarıyla gayrimeşrudur.

Burada “maruf olma” ve “hukuk” konusuna bir açıklık getirmekte fayda var: İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak olarak anlam bulan “emri bil maruf nehyi anil münker” aynı zamanda marufu emretmeyi, başka bir ifadeyle tarif edilmiş, açık, net, bilinen ve beyan edilmiş olanın üzerinde yaşamayı yani hukuku emrediyor, aksini ise yasaklıyor. Bu yüzden, daha önce de söylediğimiz gibi Müslümanların geçmiş tecrübelerinin hepsini meşru görmek ve bunlardan esinlenip arkalarına sığınmak doğru bir tutum olmaz. Çünkü her yönetim zamanının ruhunu taşır ve o yüzden de her çağa uygun standart bir yönetim arayışı beyhude bir çaba olur. O yüzden bugün insanlığın bütün geçmiş tecrübelerinden de istifade ederek muğlak ve aşırı belirsiz (*garar*) olmayan, fitne ve fesada fırsat vermeyen açık, net ve berrak kurallar ortaya koymalı, net bir hukuk oluşturmalı ve onun üstünlüğü için çaba sarf etmelidir. Yönetimin meşruiyeti ve dayanağı da bu hukuk olmalıdır.

İşte tam da bu doğrultuda birlik eşitlik yasasının iki ana ilkesinden bahsetmek gerekmektedir. Bunlar hukukun üstünlüğü ilkesi ve ileri cumhuriyet ilkesi. “Hukukun üstünlüğü ilkesi:” Birlik eşitlik ekseninde ahlakın asgari düzeyi olan hukuk bir yaşam düzeyinde tüm toplumlarda egemen olması temel bir ilkedir. Zira hukuk olmadan insan da ahlak da korunmaz, korunamaz. Çünkü fıkıh/hukuk söz konusu bu ahlaki seviyenin asgari düzeyi, en alt seviyesidir ve ona uymayanın ahlakından söz edilemez. İşte

bu doğrultuda yönetim ve devlet fıkıh/hukuk ile bağlıdır. Yönetimin ve devletin meşruiyeti ancak hukuk ile sağlanır. Hukukun üstünlüğünü tesis edip ortak akılla her şey çözülebilir. Bu doğrultuda ahlaktan hareketle oluşturulan ve adaleti hedefleyen kurallar bütünü olan hukuk, her şeye hakkını vererek onu yerli yerine oturtur ve her şeyi kendi doğasına taşır ve onu ait olduğu yere konumlandırır. Hukuk adalete âşık, düşmanına kılıçtır. Öyle ki kendi karşıtını bile adalet terazisinde eritir.

Hukuk ahlakın asgari şartlarını taşıdığı için fıkıh/hukuk olmayınca ahlak hiç olmaz, olamaz. O yüzden “ahlak-hukuk diyalektiği” çift yönlü çalışır. Toplumsal yapının inşa sürecinde ahlak hukuku besler ve korur, ancak çözümlü ve bozulmuş süreçte ise hukuk ahlakı korur ve besler. O yüzden fetret dönemlerinde konuşulunca değeri düşen ahlak, hukukun uygulanmadığı dönemlerde iyice dip yapar. Bunun çaresi hakikate sadık olmak, fıkıh/hukuku egemen kılmak, ananız babanız aleyhinde bile olsa doğruluktan ayrılmamak ve adalet timsali insan olmaktır. İşin doğrusu fıkıh/hukukun/şeriatın dostu insanlıktır, merhamettir, doğruluktur.

Açıkça ifade etmek gerekir ki, her ne olursa olsun, her ne yapılsa yapılsın, hukuk bir şekilde egemenliğini kurar, adalet kılıcını sallar. Tam da bu yüzden hukuk yenilmez, yenilemez. İşte bu noktada her türlü darbelere karşı ister yasalık kisvesi altında olsun ister hukuk maskesi altında olsun hukuka yapılan bütün müdahaleler boşa düşecektir. Unutulmamalıdır ki, fıkıh/hukuk, kendi öz gücünü göstererek “fıkıh (şeriatın) kestiği parmak acımaz” temel ilkesini yaşama dayatacak ve insanlığın önünü açacaktır. Kimsenin fıkıh/hukuka meydan okumaya, onu devre dışı bırakmaya hakkı yoktur. Var olduğunu sananlar bu gaflet ve hıyanetlerinin bedelini zamanı gelince misliyle ödeyeceklerdir. O yüzden birlik eşitlik yasasının müttemmim cüzü olan hukukun üstünlüğü hayat bulmalı ve her türlü haksızlık karşısında fıkıh/hukukun çelik gibi iradesi kendini göstermelidir.

“İleri cumhuriyet ilkesi:” Birlik eşitlik ekseninde halkın iradesinin seçimle yönetime yansıtıldığı, çoğunluğun yani cumhurun görüşünün iktidarı belirlediği, temel insan hak ve hürriyetlerin teminat altına alındığı, az olanların haklarının

korunduğu, iktidarın belirli dönemlerle sınırlı ve hukukla bağlı olduğu, iktidar değişiminin seçimle olduğu ve iktidarın meşruiyetini buradan aldığı, adaletin/hakkaniyetin ve eşitliğin esas alındığı bir yönetim biçimi istisnasız bütün toplumlar için temel ilkedir. İşte seçilmiş meşru iktidar düşüncesinin esas görüldüğü, iktidarın bir mülk değil emanet olduğu ve serbest seçimle değiştiği, ilkelerin ve hukukun baskın olduğu, hiçbir ayırım yapmadan bütün insanların yaşamlarını garanti altına alan bir tür özgürlükçü laikliğin bulunduğu, içeriden eleştiri kültürünün baskın olduğu, lidercilik ve kutsal devlet anlayışı yerine hukukun, sistemin ve kurumsallaşmanın toplumsallaştığı, şûranın ve katılımın esas alındığı idare şekli cumhuriyettir. Bunun derinleşerek geliştirilmesi, bütün insanları ve toplumları kuşatarak hakkaniyetle barış yurduna taşınması ileri cumhuriyettir, şûra cumhuriyetidir.

4. DÜNYA ORTAKLIĞI YASASI

“Dünya ortaklığı yasası:” Yeryüzünde yaşayan herkesin, aslında Allah’a ait olan ve onun bütün insanlara armağan ettiği göklerde, yerde, ikisinin arasında ve toprağın altında olanlarda hakkı vardır ve bu hak derhâl sahibine verilmelidir. Doğa kâr payı yasası da denilebilecek işte bu hak, genel toprağın bir tür gelire göre kiralanmasından doğan “kira hakkı” olup ödenmesi gelire ve ihtiyaç durumuna bağlanmıştır. Başka bir deyişle doğa kâr payı bir açıdan insanın dünyadaki doğuştan var olan ortaklık hissesinin gelire orantılı hakkaniyetli kirası olup ihtiyacı olanların aldığı, ihtiyacı olmayanların ise ihtiyaç sahiplerine bağışladığı “doğa ortaklığı kira bedeli”dir. Bu hak bir tür yeterli yaşama seviyesi üzerinde olan kişi ve kuruluşların dünyada üretilen mal ve hizmetlerden elde ettikleri net gelirlerinin asgari bir oranını yeterli ve insani yaşama seviyesi yani “insani yaşama standardı” altında kalanlara, yoksullara/muhtaçlara doğaya ortaklıklarının tabii bir sonucu olarak vermekle mükellef oldukları dünya ortaklığı gelir payıdır. Bu doğa kâr payı herhangi bir ücret ya da yardım değil onun üstünde ve ötesinde, bir taraf için doğrudan bir borç iken diğer taraf için de biziatihi doğrudan bir alacaktır, bir haktır.

Dünya ortaklığı yasasının emrettiği “dünya ortaklık hissesi kira oranı” insanlığın ve dünyanın içinde bulunduğu şartlara göre belirlenmeli ve ihtiyaca göre yeniden güncellenmelidir. Dünyadaki yaşama standartları seviyesi ülkelerin içinde bulunduğu şartlar, satın alma gücü, hakkaniyetli ortak para birimi (altın vb.) faktörler ışığında belirlenmelidir. Bu temel yasa demokratik ve etkin bir kamuculuk anlayışıyla hiçbir ayırım yapılmaksızın yeryüzündeki tüm insanları ve toplumları kapsayacak şekilde adil ve eşit bir biçimde uygulanmalı ve denetlenmelidir. Sonuçlarından tüm yönetimler ve insanlık sorumludur.

“Tabiatı ve toprağı koruma ilkesi:” Yeryüzüne ortak olan insanların hak ve hukuklarını teminat altına alan dünya ortaklığı yasasının mütemim bir cüzüdür. Bu ilke, yaşamın sürekliliğini sağlamak ve insanoğlunun geleceğini garanti altına almak için içinde yaşanılan tabiatı ve toprağı kendi nitelikleri ile teminat altına alan bir ilkedir. Bu dünyada yaşayan herkes tabiatı ve toprağı büyük bir titizlikle korumalı, ondan hangi boyutuyla istifade ederse etsin onu aslına uygun olarak bırakmalıdır. Bu meyanda ondan kâr elde ederek yararlananlar da bunun bedelini hak sahiplerine verirken aynı zamanda bu dünyada bir kiracı olduğunu unutmadan işini yapmalı ve gerekli tedbirleri almalıdırlar. Tabiat ve toprağı; istilacı, yok edici ve sahip olmak için her değeri kaybedecek kadar gözü dönmüş bir şekilde değil istifade edilip geri verilecek bir emanet gözüyle bakmalı ve aldığı gibi hatta daha da güzelleştirerek teslim etmesini sağlamalıdır. Diğer bir deyişle bu ilke; “dünyada olan herkes kendisini bir misafir görmeli, bir emanet bilinciyle yaşamalı, kendi yuvasında yaşıyor gibi tutum ve davranış geliştirmelidir,” der.

5. EMEK ORTAKLIĞI YASASI

“Emek ortaklığı yasası:” İnsanlar; çalıştıkları, emek verdikleri yerin kâr ortağıdırlar. Her işletmede çalışanlar/emekçiler, orada üretilen hasılaya ortak olup ondan ve süreçlerden asli olarak sorumludurlar. Dolayısıyla ürettiklerinde hak sahibidirler. Emek ortaklığı yasasına göre, ilk etapta öngörülen işin niteliği baz alınarak çalışanlar alın teri haklarını almalı ve ardından da oluşan net kâr, daha önce kararlaştırılan oranda paylaşılmalıdır. Ancak burada altı hususa dikkat

Ancak ahlak, insanı kâmil bir insan yapabilir ve sadece ahlak, insana, her türlü zorbalığa, zulme, haksızlığa ve arsızlığa karşı direnme, dayanma, mücadele etme ve sabretme gücü verir. Ahlak öyle bir güç ve değerdir ki canlanan ve ayaklanan ahlak hakkı alıp yukarılara taşır, insanlığı kendisine getirir.

edilmelidir: Birinci husus, bir işletmede çalışan emek sahipleri alın teri hakkı olarak ücret gelirlerini almalıdır. İkinci husus, sermaye sahibinin bizzatı çalışarak ortaya koyduğu alın teri hakkı varsa o da bunun karşılığı olan ücret gelirini almalıdır. Üçüncü husus, faaliyet sonucunda elden edilen net kârdan dünya ortaklığı hisse payı tutarı ayrılmış yeryüzündeki tüm yoksullara/muhtaçlara verilmelidir. Dördüncü husus, nihayetinde kalan net kâr, eğer bütün çalışanların ücret gelirlerinin toplamına eşit ya da altı ise baştan belli bir oranla üstü ise daha yüksek bir oranla emek sahipleri ile sermaye sahibi arasında kâr ortaklığı geliri olarak paylaşılmalıdır. Beşinci husus, eğer bu aşamada kâr değil de zarar oluşmuş ise sermaye sahibi bu zararı üstlenmeli ve emek sahipleri de aldıkları ücret gelirleri ile yetinmelidir. Altıncı husus ise her işletmede emek sahiplerinin seçtiği bir temsilci yönetimde muhakkak olmalı ve alınan kararlara ve yapılan bütün işlere çalışanlar adına müdahil olup nezaret etmelidir.

Emek ortaklığı yasası ilk anda ağır gelebilir. Ancak bunun insanlığın büyük barışı için elzem olduğu açıktır. O yüzden bu yasa her ülkenin, toplumun ve iş yerinin durumuna göre nihayetinde yasayı tümüyle uygulayabilecek noktaya taşımak üzere aşamalı bir plan ile muhakkak hayata geçmelidir. Başlangıç olarak bu yasa özellikle işletmelerde ve kurumsal şirketlerde titizlikle uygulanmalı ve denetlenmelidir. Bu işletmelerde emek sahiplerinin yönetime seçtiği temsilci bütün faaliyetleri ve alınan kararları emek sahipleri adına yakından izlemelidir. Böylece birlikte yönetme, ortak risk üstlenme anlayışı ile hem şeffaflık sağlanmış olacak hem de güçlü bir iletişimle şirketin amaçları tüm çalışanlarca paylaşılmış olacaktır. Her ülkenin ve ekonomisinin içinde bulunduğu koşullara ve yaşanan gelişmelere göre bu emek ortaklığı

yasası öncelikle emek sahibinin hakkını korumak kaydıyla yeniden düzenlenebilir. Bu temel yasa, ilk etapta bir yıl ve üzeri çalışanlar ile süresiz çalışanlar için devreye alınabilir, bazı özel nitelikli işlerde ise sonraya bırakılabilir (günlük, mevsimlik ve geçici çalışanlar ile küçük esnaf ve farklı nitelikteki işler vb.). Fakat bütün bu düzenlemeler ve uygulamalar demokratik ve etkin bir kamucu politikalarla desteklenmelidir.

6. AİLEYİ GÜÇLENDİRME YASASI

“Aileyi güçlendirme yasası.” Kadın; çalıştığı, emek verdiği ailenin ana ortağıdır. Her evde çalışan/emekçi kadın, orada üretilen ve oraya gelen hasılaya ortaktır. Dolayısıyla bu hak yerini bulmalıdır. Buna göre, ilk etapta öngörülen ev işlerinin niteliği baz alınarak kadınların hak ettiklerinin gerçek karşılığı alın teri kurumadan verilmelidir. Aile kurulurken ve devam ederken kadın bu hakkını iki kademede almalıdır: Birincisi daha evlenirken bunun bir karşılığı olarak özgür irade ile isteyip razı olduğu ve erkeğin verdiği “evlenme güvence bedeli” (*mehir*), ikincisi ise evde ve/veya dışarda çalışırken hak edip aldığı “emeğin ücreti”. Özellikle ev kadını için çalışan erkeğin gelirinin belli bir oranı ve devletin buna ilave ettiği “teşvik payı” ile birlikte oluşan tutar doğrudan ev kadınının hesabına yatırılmalıdır. Kadın isterse anasının ak sütü, el emeği göz nuru ve adaletin bir gereği olarak aldığı bu payı eşi ile paylaşabilir. Yine kadının çalıştığı durumlarda adalet ve hakkaniyetin sağlanması ve aile bütünlüğünün korunması açısından hem kadının hem de erkeğin hakları aynı hassasiyetle korunmalıdır. Aileyi güçlendirme yasasının emrettiği haklar ailelerin ve toplumların içinde bulunduğu şartlara göre belirlenip düzenlenir.

Bu temel yasanın bir gereği olarak dışarıda çalışan kadının iş koşulları yeniden yapılandırılıp kolaylaştırılmalıdır. Dışarda çalışan kadın, her ne kadar iş bölümü yapılırsa yapılsın ev, çocuk vb. ilave yükler de taşıdığı için maddi manevi kaybı olmadan daha az çalışma saati ve evden çalışma sistemi gibi bazı imkânlarla desteklenmelidir.

Tabii ki burada yeni bir anlayış devreye sokulurken çok maddeci, alışveriş kokan, aşırı bireysel, aile birlikteliğini şirkete dönüştürecek bir atmosfer oluşmasına imkân verilmemelidir. Başka bir deyişle salih insanlardan müteşekkil bir aile içerisinde para konusunda bireysel bir yaklaşım olmayacak, senin benim kavgası yapılmayacak, ihtiyaçlar objektif şekilde karşılanıyor olacak şekilde manevi boyutu da kuvvetlenmiş bir birliktelik ve beraberlik zemini kurulmalıdır. Bir yuvayı sarıp sarmalayan iç dinamiklerin her hâlükârda taze ve diri tutulmasına devam edilmelidir. Bireysel değil ailesel yaklaşımların esas alındığı tutum ve davranışlarla yuva beslenip korunmalıdır. Kadının erkeğe patron gibi erkeğin da kadına hizmetli gibi yaklaşmasına fırsat vermeden aile sıcaklığı içinde rahmete vesile olacak küçük ya da büyük yardımlaşmalarla yol alınmalıdır.

7. YENİDEN İHYA YASASI

“Yeniden ihya yasası:” İnsan değer, ahlak değer, birlik eşitlik, dünya ortaklığı, emek ortaklığı ve aileyi güçlendirme yasalarından herhangi biri dahi ihlal edilirse ahlaki temelde isyan etmek, kaybolan adaleti tekrar ortaya çıkarmak ve tesis etmek için mücadele etmek sadece ondan etkilenenler değil tüm herkesin görev ve sorumluluğudur. Zira insanın eşref-i mahlûkat olması onu sadece şerefli yapmaz aynı zamanda ahlaki sınırlar içinde büyük bir sorumlulukla da başa bırakır. O yüzden dünyanın her yerindeki insanlar ve toplumlar harekete geçmeli, mağdur edilenler için, yoksullar için, mazlumlar için savaşım vermelidirler. Bu noktada evrensel mücadele ilkesi “birimiz hepimiz ve hepimiz birimiz içindir,” mücadele zemini “tüm yeryüzü coğrafyasıdır” ve mücadele şekli de “ihvan” iledir yani en güzeli en güzel tarzda ve merhametlice yapmaktır.

Temel yasaların çiğnendiği, mizanda haddin aşıldığı, tartının doğru yapılmadığı, ölçünün eksik olduğu, adalet ve eşitliğin kalktığı, kul hakkının yendiği, toplumsallaşmanın ve medenileşmenin yolunun kapandığı bir dünyada yeniden ihya yasasını harekete geçirmek insanca ve hakça bir sorumluluk ve hatta kendiliğinden bir ödevdir. Ancak bu yeniden inşa mücadelesi şiddete ve teröre bulaşmadan, insanları bölüp parçalamadan, titizlikle ve her ne olursa olsun adaletten ayrılmadan, mağfret yüklü, en medeni ve insanca şekliyle yapılmalıdır. Tabii ki doğal hak ve adalet için yapılan bu onurlu direniş mücadelesi yılmadan, usanmadan, ısrarla ve sabırla sürdürülmelidir. Bu arada birilerinin icadı olarak piyasaya sunulan ve moral bozup umutsuzluk yayan ve çoğu zaman egemenlerin işine yarayan komplocu görüşlerden etkilenmeden hareket edilmelidir. Çünkü bu komplocu görüşlerin hiçbir anlamı ve ciddiyeti olmadığı gibi harekete zarar verme riski de söz konusudur. Üstelik yasalar doğru ve açık olarak ortada olduğu gibi inançla, azimle mücadelenin sonuçları da tarihin meydanındadır. O yüzden umudu taze ve diri tutarak küçük ve azgın azınlıkların temel yasaları çiğnemelerine, baskı ve zulümlerine sessiz kalmadan sabırla direnmeli ve tuzaklara düşmeden “yeniden devrim, yeniden ve tekraren barış” incelikte başarılmalıdır.

Yeniden ihya yasası; hakikatten ve ahlaktan hareketle yeni ve başka bir dünya kurmak için çıkılan yolda karşılaşılan sorunları aşmak için öncelikle evrimci ve gerektiğinde devrimci süreci teminat altına alır ve bunu bir dinamik geleneğe dönüştürür. Bir geleneğin, onu inkâr etmeden ve olduğu gibi onaylamadan aksine onunla hesaplaşarak gelişebileceği bilinciyle sürekli iyileştirme peşinde koşar. Bozulan dengeleri yeniden mizana getirir. Bu suretle sürekli barışı garanti altına alacak insanileşme, toplumsallaşma ve medenileşme yolculuğunun kesintisiz devamı sağlanmış olur.

Tanrı buyruğu olan, insanın ve insanlığın namusu olarak telakki edilmesi gereken bu *yedi nomosa*, bu yedi temel yasaya uymak ve onun için mücadele etmek, insan olmanın ve insan kalmanın asgari bir gereğidir. İnsan onur ve haysiyeti buna bağlıdır.

KRİZ VE BUNALIM DÖNEMİ MÜELLİFİ OLARAK KÂTİP ÇELEBİ

MUSTAFA AKMAN

Yaşadığı 17. yüzyılın ilim ve kültür hayatına, çeşitli konulara dair yazdıklarıyla âdeta damgasını vuran Kâtip Çelebi (Mustafa b. Abdullah), faydalandığı kimi eserleri eleştirmekten de çekinmemiştir. Coğrafya, tarih ve ilm-i felek onun yoğunlaştığı ilim dallarıdır. Farklı konuların dışında Osmanlı içtimai ve siyasi düzeninde ortaya çıkan aksaklıkları tahlilde İbn Haldun'un etkisinde kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı kaynaklarına başvuranların ilklerinden olan Kâtip Çelebi, rahip iken ihtidadan sonra şeyhliğe başlayan Fransız asıllı Mehmed İhlasi'nin yardımıyla Latince kaynaklardan Türkçeye çeşitli tercüme yapımıştır. Batı dünyasında da büyük şöhret kazanan âlimi Alman şarkiyatçısı Franz Babinger, Osmanlıların Süyûtî'si olarak nitelemiştir.

HAYATI VE ESERLERİ

Kâtip Çelebi 1017/1609'da İstanbul'da doğdu. Hacı Halife/Kalfa diye de tanınan müellif, bir dönem Kadızâde Mehmed Efendi'nin derslerine devam etti. Bir zamanlar sufilik inanç ve yaşantısını benimseyip bir şeyhe intisap ettiyse de daha sonra Birgivi Mehmed Efendi ve Kadızâde Mehmed Efendi gibi mizaç, meşrep ve anlayışına uygun bulmadığından bu yolun takibini bırakarak kürsülerde nasihat yolunu seçti. Yakalandığı bir hastalığı sırasında tedavi yollarını

öğrenmek amacıyla bir yandan tıp kitaplarını okurken bir yandan da manevi çareler aramak için esma ve havas kitaplarını inceleyen¹ Kâtip Çelebi, 1067/1657'de vefat etti.

Kâtip Çelebi'nin belli başlı eserleri şöyle sıralanabilir: *Fezleketü't-tevârih*: Târîh-i Kebîr adıyla da bilinen kitap, kâinatın yaratılışından 1051/1641 yılına kadarki genel tarihi kapsamaktadır. *Tuhfetü'l-kibâr fi esfâri'l-bihâr*: Girit seferi münasebetiyle kaleme alınan bu eser 1066/1656 yılına kadarki Osmanlı deniz savaşlarını kapsamaktadır. *Takvîmü't-tevârih*: Hz. Âdem'den başlayıp 1057/1648'e kadarki vakaların kronolojisini vermektedir. *Târîh-i Kostantîniyye ve Kayâsire*: *Revnâku's-saltana* adıyla da bilinen kitap, Batılılarca hazırlanan bir çalışmanın İstanbul'la ilgili kısımlarının çevirisidir. *Süllemü'l-vüsûl ilâ tabakati'l-fühûl*: Alfabetik sıraya göre hazırlanmış Arapça bir tabakattır. *Cihannümâ*: Coğrafyaya dair bir eserdir.

1 Cinleri ve şeytanları itaat altına almayı öğrettiği ileri sürülen Azâim ilmini bilenler bu yolla bazı cinlere ve şeytanlara tesir ederek onları itaatleri altına aldıklarını, kendi hizmetlerine soktuklarını ve bunlar sayesinde birtakım hastalıkları tedavi ettiklerini iddia etmektedirler. Taşköprizâde Ahmed Efendi ve Kâtip Çelebi dâhil Osmanlı âlimleri bu iddiaya kapılmışlardır. Bk. Mustafa Akman, *Astroloji ve Müslüman Astrologlar*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2025, s. 141, 221, 238.

Kâtip Çelebi, yaşadığı dönemde veya daha önce ortaya çıkararak Osmanlı devlet ve toplum düzenini sıkıntıya sokan meselelerle uğraşmış, bunları çözmek için yoğun çaba sarf etmiştir. Bundan dolayı hakkında yazı yazdığı hemen her konu o gün yaşanan bir sıkıntıya cevap niteliği taşımaktadır.

Keşfü’z-zünûn ‘an esâmî’l-kütüb ve’l-fünûn: Büyük bir bibliyografik çalışma olan bu eserin Taşköprizâde Ahmed Efendi’nin *Miftâhu’s-sa ‘âde*’sinden epeyce istifade ederek hazırlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca müellif eserin mukaddimesinde İbn Haldun’dan faydalandığını belirtir. *Düstûru’l-amel li-islâhi’l-halel:* Osmanlı içtimai ve siyasi düzeninde ortaya çıkan aksaklıkları tahlil eden, devlet bütçesindeki açığın sebeplerini ve çarelerini araştıran bir rapordur. Eserde İbn Haldun’un görüşlerinden faydalanılmıştır. *Mizânü’l-hak fi ihtiyâri’l-ehak:* Çelebi bu metni, kendi döneminde artık kısır çekişmelere dönüşmüş dinî ve ilmî tartışmaları belli bir yöntem çerçevesinde yeniden ele almak ve bu vesileyle Osmanlı ilim hayatında gözlemlediği olumsuzlukların sebeplerine inerek mevcut durumu kendince doğru bulduğu tarzda ıslah etmek üzere kaleme almıştır.²

DÜŞÜNCELERİ VE TARTIŞMALAR

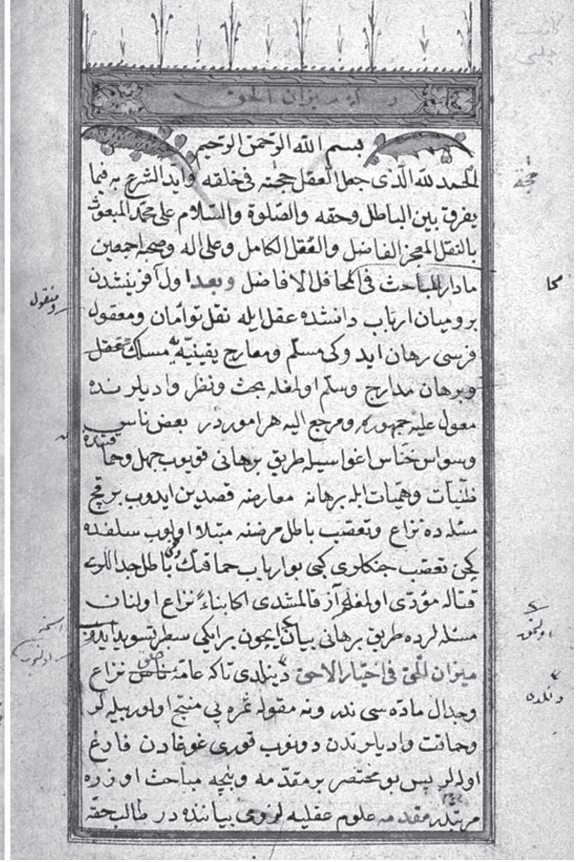
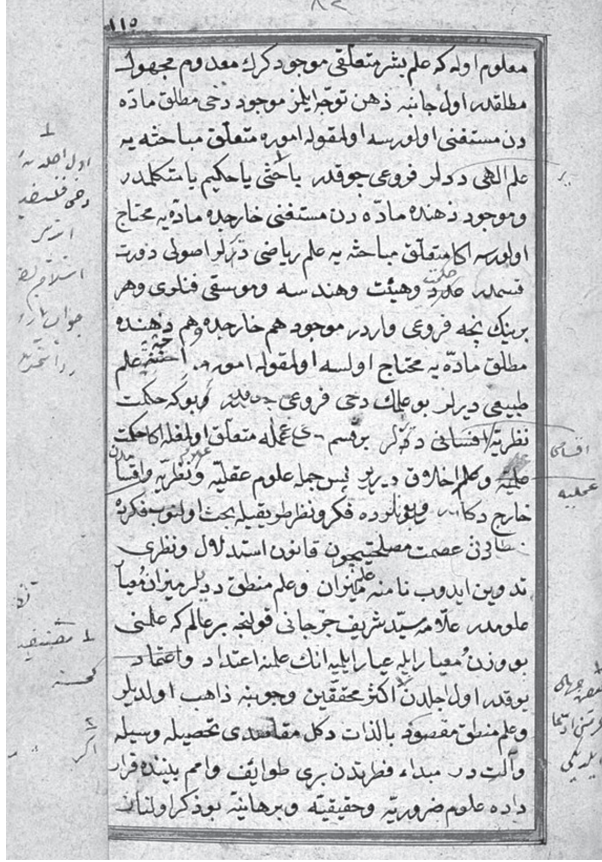
İlme ve akla önem vermesiyle bilinen Kâtip Çelebi, taklitçiliğe karşı olduğunu ifade etse de Hanefi mezhebinden ve İsrâki meşrebinden olduğunu da beyan etmiştir. Sezgici bir felsefe olan İsrakiliğin, İslâmî ilimler içerisinde tasavvuf menzilesinde felsefi ilimlerden biri sayıldığına işaret eden Kâtip Çelebi’ye göre tasavvuf kurallarının büyük kısmı İsrakilik üzerine bina edilmiş ve tabirlerini de İsrakilik’ten almıştır.

2 Mustafa Akman, “Kâtip Çelebi (ö.1657)”, *Mâtürîdi Öncüler: Mâtürîdi Kelam Düşüncesinin Kurucuları ve Meşhur Âlimleri*, Kitâbi Yayınları, İstanbul, 2023, s. 234-238.

Kâtip Çelebi, *nefs-i nâtika* için en yüksek mertebenin Allah’ı tanımak olduğunu, bunun için de iki yol bulunduğunu belirtmiştir. Bunlardan biri kelimcilerin takip ettiği “nazar ve istidlâl yolu”, diğeri ise “tasfiye yolu”dur. Ne var ki tasnifini ve tesmiyesini Kâtip Çelebi’nin yaparak alan açtığı “tasfiye yolu” bütün kelami mezheplerin esas aldığı “nazar ve istidlâl yolu”ndan tamamen farklı, sübjektif ve spekülâtif bir temellendirme yöntemidir. Keşf, ilham, riyazet ve rüya gibi tasavvuf ehli ve tarikat saliklerinin benimseyip uyguladığı bu bilgi kaynaklarının temel özelliği, öznel ve dolayısıyla kişiden kişiye değişen ve genelde mevhum özellikler arz eden sonuçlarının bulunmasıdır. Elbette bunlar neticede içtihadî tespitlerdir. Lakin sufiler bunu böyle görmemekte ve bu bağlamda değerlendirilmesini de zinhar istememekteler. Bundan olacak ki *Mizânü’l-hak*’ta Hz. Muhammed’i rüyasında görüp ondan ders aldığını ve böylece aydınlandığını ifade eden Kâtip Çelebi, sufi filozoflar İbn Arabî ve Şihabuddin es-Sühreverdî gibi keşif ve ilham üzerinden hakikat arayan/dayatan mutasavvıfları savunabilmektedir.

Seçmeci/eklektik bir fikir dünyasına sahip olduğu anlaşılan Kâtip Çelebi’nin diğer birçok eserinin yanında özellikle son eseri *Mizânü’l-hak fi ihtiyâri’l-ehak*, yaşadığı devrin tartışmalı konularının kendince doğru bulduğu tarzda açıklanmasından oluşmaktadır.³ Kâtip Çelebi bu eserinde, aralarında geçen dinî ve toplumsal tartışmalardan dolayı Kadızâdelî ile Sivasî zümrelerini eleştirmiş ve polemik konularını değerlendirmiştir. Eserini Kadızâde Mehmed Efendi ile Halvetî Şeyhi Abdülmecid Sivasî arasında süregelen çoğu ilmî ve pratik yönden hiçbir değer taşımayan konulardaki fikir ayrılıklarını orta yol çizgisine çekmek amacıyla kaleme almıştır. Bu kitapta ele alınan Firavun’un imanı, Hızır’ın hayatı, tasliye ve tarziye, Hz. Peygamber’in ebeveyni, Yezid’e lanet, Regaip-Beraat ve Kadir namazları, musafaha, inhina (baş eğme) ve millet gibi yirmi bir mesele, Kadızâdelîler ve Sivasîler olarak anılan fikir gruplarının tartışma gündemiyle tam bir paralellik arz etmektedir.

3 Kâtip Çelebi, *Mizânü’l-hak fi ihtiyâri’l-ehak/İslâm’da Tenkid ve Tartışma Usûlü*, 2. baskı, sđlştr: Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, Marifet Yayınları, İstanbul, 1990.

Mizānu'l-hak'ın ilk iki sayfası. Bu eserde ele alınan yirmi bir mesele, aslında Kadızâdeliler ve Sivasîler olarak anılan fikir gruplarının gündemiyle tam bir paralellik arz eder.

Kriz ve bunalım dönemi müellifi olduğu anlaşılan Kâtip Çelebi, tartışma konularından “Firavun’un imanı” konusundaki polemikte bu yöndeki iddiası çerçevesinde İbn Arabî’ye destek vermektedir. Bu iddiaya göre Firavun “tâhir ve mutahhar bir mümin” olarak ölmüştür. Söz konusu iddia hakkında sonraki dönemlerde geniş bir edebiyat oluşmuştur. Bu teoriye göre ölmek üzere olan insanın ye’s/be’s hâlindeki imanı geçerlidir. Kimilerinin İbn Arabî’nin bu konuda iftiraya uğradığı savına karşın Kâtip Çelebi, İbn Arabî’nin böyle bir görüşünün bulunduğu, fakat bu görüşlerinden dolayı mazur sayılması gerektiğini belirtmiştir. Kâtip Çelebi, İbn Arabî’ye yöneltilen bu iddianın gizli bir oyun olduğu veya onun eserlerine bir Yahudi’nin sokuşturmuş olması ihtimali bulunduğu şeklindeki iddiaların da gerçeği yansıtmadığını ve İbn Arabî’nin bu konudaki görüşünün açık olduğunu ifade etmiştir.⁴

4 Mustafa Akman, *İbn-i Arabî: Kelâmî Tartışmalar Sorular Şüpheler*, Ekin Yayınları, İstanbul, 2017, s. 85, 347.

Öte yandan Hurufî anlayış ve yorumlar, başta bazı mutasavvıflar olmak üzere çeşitli çevrelerde ilgi görmüş, özellikle İbn Arabî’nin katkılarıyla bu ilgi daha da artmış, Kâtip Çelebi de bu anlayışın etkisinde kalmıştır. Bunlar, keşfi akıldan daha üstün bir bilgi yöntemi olarak görme eğilimiyle cifır/cefr hesap sistemini de yüceltmıştır. Kâtip Çelebi, harflerin gerek tek gerekse terkip hâlinde sayı oranlarıyla ilgili belli özellikler taşıdığını ve yeni oranlar elde ederek bir hadisenin istenilen şekilde gerçekleşmesinin mümkün olduğunu belirtmiş, bu konuda gök cisimleriyle onların ruhaniyetlerinin etkisinden bahsetmiştir. Bu alanda *Rûhu’l-hurûf* adlı bir kitap yazdığını söyleyen Kâtip Çelebi, kaynak olarak geniş ölçüde İbn Haldun’un *Mukaddime*’sine dayanmış ve ayrıca içlerinde Hermetik eserlerin de bulunduğu 216 çalışmanın listesini vermiştir. Hâlbuki bilindiği üzere *havas ilmi* de denilen cifr, İslâm kültürüne dışarıdan girmiş

ve önceleri gulat-ı Şia tarafından kullanılmış; daha sonra bazı mutasavvıflar da onlardan alarak Ehl-i Sünnet arasında yaymışlardır.⁵

Kâtip Çelebi, özellikle tasavvufun kurumsal yapı ve kuramsal itikadi mezhebe dönüşme sürecinden itibaren her dönem münekkittlerinin farklı açılardan kıyasıya eleştirdiği tarikat icra mekânları olan tekkeleri, kendi zamanında meczupların ve değersiz kişilerin ziyaretgâhı hâline geldiği gerekçesiyle eleştirir. Keza Kâtip Çelebi, ölümlerden yardım dilemenin anlamsızlığını, mezarlara konan mumların ve yakılan kandil yağlarının mumculara ve mezar bekçilerine yarayacağını belirterek bu tür boş inançları eleştirmekten de çekinmemiştir. O, taassuba karşı çıkmış ve onu, bir iç savaşa yol açacak kadar şiddetlendiği bir devirde hem şeriata hem de akla dayanarak önlemeye çalışmış ve dönemindeki iki şeyhin (Kadızâdeli-Sivasî) karşılıklı kavgalarını taassuba iyi bir örnek olarak aktarmıştır. Kâtip Çelebi, Kadızâde ile Sivasî'nin ifrat ve tefrit yoluna girerek kendi taraflarını tutanları da ayrıştırdığını ve toplulukları bölmüş olduklarını belirtir.

Kâtip Çelebi'ye tespit ve yaklaşımlarından dolayı, çağdaşları arasında Halvetiyye şeyhi Muhammed Nazmi Efendi, takip ettiği tasavvuf mezhebini ve bağlandığı şeyhini müdafaa sadedinde insafsızca eleştirilerde bulunmuştur. Zira Kâtip Çelebi, o günkü sufilerin (özellikle Halvetilerin) yaşam tarzları ve tekkelerin işleyiş sistemleri hakkında durum tespiti ve değerlendirmelerde bulunarak müspet eleştirilerde bulunmaktadır. O günkü Halvetiyye tarikatı mensuplarının çoğunun aptal, yalancı, düzenbaz, riyakâr, ikiyüzlü ve menfaatperest olduklarını; bunların ayin usulünün çoğunlukla mürit toplama üzerine bina edildiğini, bunların tekke kurma ve sesli olarak zikir çekmelerindeki esas maksatlarının cemiyet oluşturmak, maişet temin etmek ve müreffeh bir hayat yaşamak olduğunu belirterek akıllı kişinin ne sufileri eleştiren ne de onların hile ve tuzakları ile amel eden taraf olacağını tavsiye eder. Kâtip Çelebi'nin; günümüzde, nazar ve istidlâl yöntemini, akli ve makuliyeti âdeta murdarlık şeklinde kodlayan

5 Mustafa Akman, "Kâtip Çelebi'nin Firavun'un İmanı ve Hurûfilik Hakkındaki Yaklaşımı", *İslam Medeniyetinin Keşfi Kâtip Çelebi'yi Anlamak*, Hiperayın Yayınları, İstanbul, 2021, s. 327-365.

tarikat ve dinî veya seküler cemaatlerin yapı ve faaliyet trafiğinden dolayı kaotik durum sergileyen sosyolojik yapımızı da canlı biçimde tasvir eden bu tavsiyelerine dünden daha fazla muhtaç durumdayız.

MEZHEPLER TARİHİNDEKİ YERİ

Kâtip Çelebi'nin Ebu'l-Hasan el-Eşari'yi, Ehl-i Sünnet'in imamı şeklinde nitelemesine rağmen başta -Osmanlı medreselerinde çokça tanınan- *Makâlât* ve diğer eserlerini zikretmemesine mukabil Maturidi'ye ait *Beyânu vehmi'l-Mu'tezile*, *Te'vilâtu Ehli's-Sünne*, *Kitâbu't-Tevhid*, *ed-Dürer fi Usûlu'd-Dîn*, *Kitâbu'l-Cedel* ve *Me'hazu's-Şerâi'* adlı eserlerin tümünü zikretmesi onun diğer imamlara nazaran Maturidi'ye yaslanması, ona yönelik tercihi olarak değerlendirilmektedir. Onun, itikadi manada Maturidiliği daha şeri bir veçhede görerek Mutezile'ye tercih ettiği düşünülmektedir. Zira Maturidilik özellikle semîyat konularında akli devre dışı tutmamakla birlikte naslarla kayıtlı olmayı daha öncelikli bulmaktadır. Kâtip Çelebi'nin böylesi konulardaki tercihleriyle Maturidi ve Maturidiliği görünür kılarak ona katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Mamafih Çelebi'nin İşraki meşrebinden olduğunu söylemesi ve İşrakiliğin ise diğer itikadi mezhepler gibi ontolojik, epistemolojik, teolojik ve değerler sistemi ile kendisine özel bir kavram korelasyonunun bulunması onun eklektik biçimde farklı tercihlerinin de olabileceğini göstermektedir.

Tarih yazarken duyguları bir yana bırakıp tarafsız kalmayı gerekli gören Kâtip Çelebi, toplumun düzen ve devamı için ilmi bir vasıta kabul etse de yeni fikirler veya yenilikler peşinde bir düşünür değildir. O daha ziyade, yaşadığı dönemde veya daha önce ortaya çıkarak Osmanlı devlet ve toplum düzenini sıkıntıya sokan meselelerle uğraşmış, bunları çözmek için yoğun çaba sarf etmiştir. Bundan dolayı hakkında yazı yazdığı hemen her konu o gün yaşanan bir sıkıntıya cevap niteliği taşımaktadır. Bu açıdan Kâtip Çelebi, aynı zamanda yaşadığı döneme şahitlik yapmıştır. Muhtelif alanlarda dine rağmen toplumda yaygınlaşmış bazı örf ve âdetlerle din adına mücadele edilmesine karşı çıkışı da onun bu yönüyle alakalı olsa gerektir.

İSLÂM TARİHÇİSİ MUSTAFA FAYDA'YA ARMAĞAN KİTABI ÜZERİNE

KÂMİL YEŞİL

Arapçadan Türkçeye geçmiş fakat yüzyıllardır halk dilinde özel isim olarak kullanılan hediye; “sevgi ve dostluğun bir sembolü olarak karşılıksız verilen nesne” anlamına gelir. Hediye vermenin bir edebi ve usulü vardır. Bunun için *kitâbü'l-hedâyâ* hüviyetinde eserler yazılmıştır. Modern zamanlar bu kavramın anlamını genişletmiş ve armağan kitap adıyla birçok yazarı bir araya getirerek, bir kişiye, bir döneme, olaya, kuruma veya şehre ithafen müşterek eserler neşredilmiştir.

Armağan kitapların hazırlanıp basılmasında yaşanmışlık önemlidir. Kitaba konu olan hayat ve tecrübeler bundan çıkar. Eserlerin neşri; yaş gününe, doğum, ölüm yıl dönümüne, hizmet yılına denk getirilerek önem daha iyi hissettirilir. Bu tür çalışmalarda “aziz hatırasına”, “anısına”, “hizmet yılına” “50. yılı” gibi nitelemeler bulunur. Armağan kitaplar kişiye verilecekse, ona ait hayat hikâyesini, hatıraları, çalışmaları, eserlerinden örnekleri, şahitlikleri, fotoğraf, mektup, söyleşi gibi destekleyici materyalleri içerir. Eserler bu muhteva ile yetinmez; umumiyetle kendisine armağan kitabı hazırlanan kişinin alanına uzak veya yakın bazı telif-tercüme çalışmalarının yer alması gelenek hâline gelmiştir. Böylece çalışmanın literatürde, kaynaklarda, yani araştırmalarda geçmesi sağlanır. Vefa duygusunu gösteren armağan kitaplar, seminer, sempozyum vb. düzenlenerek orada sunulan bildirilerin kisve-i taba bürünmesi olabilir. Süreli yayınların özel sayısı şeklinde çıkarılabileceği gibi müstakil kitap biçiminde kurgulanıp neşredilebilir. Nasıl hazırlanırsa hazırlansın böylesi eserler ilim âleminde kalıcı iz bırakmış şahsiyetlerin ilmî birikimlerini, düşüncelerini ve ilme adanmışlıklarını geniş kitlelere ulaştırarak hem geçmişin anlaşılmasına hem de geleceğin inşasına yardımcı olur.

Türkiye’de İslâm tarihi çalışmalarına hem metot hem içerik açısından öncülük eden Prof. Dr. Mustafa Fayda için neşredilen armağan kitap böyle bir özellik taşıyor. Üç cilt hâlinde neşredilen eser 507 sayfadan oluşuyor.¹ Hakikaten Fayda dikkatli ve titiz araştırmaları, tavsiyeleri, yönlendirmeleri ile çığır açmış, ilim deryasında attığı kulaçları ahlak-ı hamide ile taçlandırmış, Resûl, Ehl-i Beyt, vatan, millet ve ecdat sevgisini hayatının mihrini yapmış mümtaz bir şahsiyettir.

Şayet kitabın cesameti bir ciddiyeti gösteriyorsa bu eserin gerçekten ciddi bir emek mahsulü olduğunu söyleyebiliriz. Eserin birinci cildi hatıralardan, iki ve üçüncü ciltleri akademik makalelerden meydana geliyor. Bir armağan kitabını aşan, İslâm tarihi ve İslâmî ilimler için gayet özgün ve katkı sağlayıcı makaleler bunlar. Buradan da anlaşılacağı gibi Mustafa Fayda kitaplarından başka, yetiştirdiği onlarca akademisyen yoluyla da hizmet etmiştir. Zira bu makaleler çoğunlukla onun talebeleri ve dostları tarafından yazılmıştır. Kişinin isminin ilim adamları ve ilmî eserlerle anılması sadakayı cariyeye olması bakımından önemlidir.

HOCA İLE TANIŞMADAN BİTEN MACERA

Mustafa Fayda ile hiç yüz yüze görüşmedim, telefonda konuşmuşluğumuz var. 1996-97 yılında Marmara İlahiyat Fakültesi’nde bir dönem İslâm Tarihi ve Sanatları (Türk-İslâm Edebiyatı) Bölümü’nde yüksek lisans programına devam ettim. Manisa’da öğretildim. Trenle Bandırma’ya, vapurla Sarayburnu’na oradan Bağlarbaşı’na gidip gelmek hem sağlık

1 Hazırlayanlar: M. Özdemir, M. S. Küçükbaşçı, G. Uyar, N. Arslantaş, G. Yıldız, M. Tuğrul Fayda, *İslâm Tarihçiliğinde Bir Ulu Çınar*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları-İFAV, 2025.

Konya’da ilmiye sınıfına mensup Hacıveyszâde ailesinden gelen Prof. Dr. Mustafa Fayda adına hazırlanan üç ciltlik armağan kitap, onun ilmî birikimini, düşüncelerini ve ilme adanmışlığını geniş kitlelere ulaştırarak hem geçmişin anlaşılmasına hem de geleceğin inşasına yardımcı olan bir kaynak eser niteliğinde.

hem ekonomik durumumu sarstı. Bize konulan derslerden bazılarını 9 yıllık edebiyat öğretmeni olarak okutuyordum. Edebi Bilgiler, Tanzimat’tan Cumhuriyete Türk İslâm Edebiyatı, Araştırma Yöntemleri vs. Araştırma Yöntemleri dersine Mustafa Fayda geliyordu. Derse de girdim birkaç kez.

Benim gibi İstanbul dışından gelen birkaç öğretmen arkadaş, biz devamdan muaf olsak, onun yerine yazılı ödev versek, zaten fakültede okuduk bu dersleri diye düşündü. Bunun adresi Mustafa Fayda idi çünkü program danışmanıydı. Bir arkadaş cesaretini toplayıp odasına girdi. Hiç de iyi bir çehre ile çıkmadı. Anlamıştık. Biz de aynı şeyler duymamak için odaya girmedik. Yüksek lisansa giriş imtihanında görmüştüm Mustafa Fayda’yı. Amfide, sınav komisyon başkanı olarak sigara içerek dolaşıyordu. Derslerde de söz almadığım için Hoca’muz ile hiç konuşmadan yüksek lisanstan ayrıldık. Bu dönemde Emin Işık, Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun, Orhan Okay, Necla Pekolcay, Nurettin Bayburtlugil, Hasan Aksoy gibi hocalardan faydalandık biraz. Yüksek lisans tezi olarak düşündüğüm *Anlatılarda Hoca Tipleri* çalışmamı da müstakil kitap olarak neşrettim.

Demek istiyorum ki bu yazıyı Mustafa Fayda’dan tam faydalanamamış, onu kitaptan hocası sayan bir talebe hüviyetiyle yazıyorum. İsmail Kara’nın da ifade ettiği üzere “Elbette gerçek ve büyük hocanın yerini kitap bütünüyle tutmaz. Çünkü büyük hoca sadece öğretme kapasitesi, bilgi genişliği ve yorum enginliği değil aynı zamanda kitapta bulunmayan bir eda ve sadadır, bir duruştur, bir üsluptur, ete kemiğe bürünmüş bir ahlaktır, bir insandır...”² İlahiyat öğrenimi görmedim. Ama bizim öncülerimiz olduğu “Kimler varmış biz burada yoğ iken” sorusuna cevap ararken bulduğum cevaplar-

dan olduğu için hatıralarını okudum. Çok şey öğrendim. Öğrendiklerimi kendime saklamak istemediğim için bu makaleyi yazdım.

Hiç şüphesiz bir akademisyenin İslâm tarihine ve araştırmalarına katkısını hakkıyla takdir etmek için ondan önce ne idi ondan sonra neler oldu, hangi ilmî eserler ve bakış açısı kazandık, hangi boşluklar doldu gibi sorulara cevap bulmak gerekir. Bu hususu ilgililere havale ediyoruz. Fakat kitaptaki metinler gösteriyor ki Mustafa Fayda yetiştirdiği akademisyenler vasıtasıyla da hizmete devam etmektedir. Hakkında yapılan şahitlikler de bilgi genişliği ve yorum zenginliği bakımından çok önemlidir.

MUHİT VE KİŞİLER

Detaylı hayat hikâyesine girmeden bir başlangıç yapalım. Mustafa Fayda, Konyalı, Hacıveyszâde Mustafa Kurucu Efendi’nin torunu, Türkiye’nin ilk imam hatip mezunlarından. Hacıveyszâde hem imam hatipten önce hem imam hatipte hocası. Bilindiği gibi Hacıveyszâde sadece imam hatiplerin açılışında değil; talebelerin barınmasında (iaşe ve ibate), yurt yapımında, ihtiyaç sahibi talebelerin ihtiyaçları için burs bulmakta öncü bir hocadır. Aynı zamanda imam hatip okulunda derslere girmektedir. Mustafa Hoca’nın Hacıveyszâde’den aldığı edep ve terbiyenin üzerine, imam hatip talebesi iken tanıdığı Samiha Ayverdi’nin kültür birikimi ve hassasiyetleri de eklenir. Mustafa Fayda’nın ilmî ve ahlaki kişiliğini Ayverdi’nin belirlediğini görüyoruz. Bu “kanal değişimi”ni Hacıveyszâde’nin 1960’ta yani Mustafa Fayda’nın tam yetişme devresinde vefat etmesine bağlamak yerinde olur. Bu dönemde imam hatibe dışarıdan derslere giren Agâh Oktay Güner vasıtasıyla Samiha Ayverdi’nin eserlerinden haberdar olur. Okulun diğer öğretmenlerinden Semiha Fiğlalı vasıtasıyla bu ilgi daha da sağlamlaşır ve fakülte, yurt dışı eğitimi ve sonrasında da

2 İsmail Kara, “Kitapları Hoca Edinmek”, *Derin Tarih*, 2026, sayı: 167, s. 31.

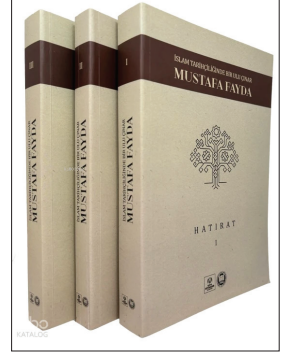
devam eder. Mektuplarında “Anneciğim” diye hitabından anlıyoruz ki Fayda ile Ayverdi’nin arasındaki bağ, manevi bir bağdır, Rıfai neşveye dayanmaktadır. Fakat hatıralarda hiçbir talebesi bu ayrıntıya değinmemektedir. Öyle anlaşılıyor ki Mustafa Fayda, Ayverdi’den sadece eserleri, fikirleri bağlamında söz etmektedir, daha ileri bir bilgi vermemektedir.

İmam Hatip talebelerinin mezun olduktan sonra girebilecekleri en uygun fakülte Ankara İlahiyat Fakültesi’dir. Talebelik yıllarında imam hatiplik görevi de yapar. O dönemde İlahiyat Fakültesi’nde dinî ilimler tam ehli hocalar tarafından okutulmamaktadır. Neşet Çağatay en meşhur hocalardan biridir ve İslâm tarihi derslerine girmektedir. Hatıralarda başka hiçbir yerde görmediğim bir ayrıntıya rastladım. Türkiye’de üstelik ilahiyat fakültesinde başını örttüğü için dersten Hatice Babacan’ı atan kişinin Neşet Çağatay olduğunu öğrendim. O gün derste Mustafa Fayda da vardır çünkü. Daha sonra öğrenciler ve bazı hocalar Hatice Babacan’a destek verecek, gösteriler yapacaktır ve yobazlıkla suçlanacaktır. Mezun olduktan sonra kaderin bir cilvesi olarak Mustafa Fayda, Neşet Çağatay’ın danışmanlığında doktora tezi hazırlar. Hatıralara üst başlık olan “İslâm Tarihçiliğinde Bir Ulu Çınar” olma süreci böylece başlar.

FAYDASIZ KONULardan UZAK DURMA TUTUMU

Hasbelkader fakülteden biliyorum. Hocalar genellikle konular, kişiler ve olaylar hakkında genel bilgileri verirler ve yorum yapmazlar, kanaat belirtmezler. Dersin selameti için bu tavır doğrudur. Çünkü doğacak tartışmalar dersten elde edilecek hedefi gerçekleştirmez. Konu din, mezhep, meşrep olunca daha büyük sorunlar doğar. Konu İslâm tarihi olunca da benzer tartışmalı hadiseler vardır. Hatıralardan öğreniyorum ki Mustafa Fayda, yüksek lisans ve doktora öğrencilerini İslâm tarihinde fitne, kargaşa gibi kavramlarla ifade edilen konuları tez konusu olarak çalıştırmamıştır.

Bir eda ve seda, bir duruş, bir üslup ve ete kemiğe bürünmüş bir ahlak olan bu tavrın altını çiziyorum. Talebeler diyor ki: Mustafa Fayda bize Hz. Osman’ın (r.a.) ikinci dönemi, Hz. Ali Efendimiz’le ilgili tartışılan konular bağlamında Cemel, Siffin, Kerbela gibi hadiselerden hiçbi-

rini tez konusu vermedi, bizi bu konulardan uzak tuttu.³ Müspet konular dururken faydası dokunmayacak veya çok az dokunacak konuları bilmek, tartışmak bugün için Müslümanlara fayda sağlamaz, diyerek bizi müspet alanlara yönlendirdi.

Gelgelelim bir kısım akademisyen bu tavrı ilmi bulmayacak, tarafsız bilgiye, akademik duruşa aykırı görecektir. Nitekim bu anlayışla üzerine tül örtülmüş, hesabı Allah’a bırakılmış birçok konu tekrar bilim adına ısıtılıp piyasaya sürülmektedir. Sahabe hakkında karalayıcı, kaba saba beyanlarda bulunan, kavrayamadığı konularda ahkâm kesen böylesi yayınların hiçbiri insanlara Hz. Peygamber (s.) sevgisi, sünnete bağlılık doğurmadı. Çünkü kullanılan dil ve üslup sahil bir yerden neşet etmiyor. Bu tür yayınlarda “Sizin sahabe dediğiniz kişilerin iç yüzü işte bu!” üslubu hâkim. O kadar ki “Namazların kadelerinde Ehl-i Beyt’e yapılan Allahümme Salli ve Allahümme Barik dualarını okurken bir kez daha düşünün!” diye yazılabilir.

Şundan eminim ki böylesi akademisyenler, eğer Cenab-ı Hak Hz. Ayşe annemizi ifk hadisesinde temize çıkarmasaydı, “Bazı sahabiler bu olayın doğru olduğu kanaatinde!” deyip Hz. Ayşe annemizi iffetsizlikle itham etmekten çekinmeyecekler ve bunu tarafsızlık ve bilim adına yapacaklardı. Dolayısıyla Mustafa Fayda’nın fitne konularından uzak durmasını takdirle karşılıyorum.

Hatıraların satır aralarında çok bilgi de var çok tekrar da. Üstü kapalı eleştiriler de yok değil.

3 Mustafa Fayda *Hulefâ-yı Râşidîn Devri Dört Halife Dönemi* (Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2014) “her Müslüman’ı dilhûn eden menfi gelişmelere de yer vermeye çalışmış”tır.

Ama bu eserleri okuma imkânı bulamayacak olanlar için Fayda'nın ayetler ve hadislerle siyere getirdiği yeni açılımları paylaşmak istiyorum.

TASAVVUFUN KAYNAĞINA DAİR

Bin yıldan fazla hayatın içinde olmasına rağmen Hz. Peygamber devrinde tasavvufun olup olmadığının hâlâ tartışıldığını biliyoruz. “Kesin inançlılar” için verilen hiçbir cevap ikna edici kabul edilmedi. Fayda, onların “İslâm’da tasavvuf olsa da olur olmasa da. Olmasa daha iyi olur.” anlayışında olduğunu ironik bir şekilde anlatıyor. Tartışmaya girmeden, kendi kanaatini ayetlerle açıklamayı tercih ediyor. Bunun için Bakara Suresi 129 ve 151, Âl-i İmrân 164 ve Cuma 2. ayetlerini delil babında zikrederek diyor ki “Bu ayetler, Peygamber (s.a.v.)’in görevleri arasında Kur’ân’ı okumak, açıklamak (hikmeti öğretmek) ve müminleri günahlardan arındırıp tertemiz yapmak da sayılmaktadır. Fakat gerek birçok ilahiyatçı, Diyanet mensubu vaiz ve müftüler sadece Kur’ân’ı okumak ve açıklamak üzerinde duruyor; son görev Müminleri günahlardan temizlemek (tezkiye) üzerinde hiç durmuyorlar.” Fayda, kendini de tenkit ederek bu hususu hep atlamışız, demektedir.

“Nitekim size içinizden bir peygamber gönderdik. O, size ayetlerimizi okuyor, sizi günahlardan temizliyor, size kitap ve hikmeti öğretiyor; yine size daha önce bilmediklerinizi öğretiyor. O hâlde siz beni anın, ben de sizi anayım.

Bana şükredin ve sakın nimetlerime nankörlük etmeyin.” (Bakara 151). Mustafa Fayda, peygamberlerin vazifesiyle ilgili yukarıda verdiğimiz dört ayette zikredilen üç vazifeyi, şöyle ifade ediyor: *Tebliğ/bildirme, talim/öğretme, tezkiye/arındırma.*

“Resûlullah Efendimiz (s.a.s.)’in Kur’ân’da kendisine yüklenen başka vazife ve mükellefiyetleri de bulunmaktadır. Ancak dört ayette bu üç vazifenin tekrar edilmesi dikkati çeken mühim bir noktadır. Nitekim İslâm ümmetinin, bu üç peygamberânî vazife için târih boyunca kurduğu müesseselerle onun yolunda gitmek gayreti içerisinde olduğu da dikkati çeken bir husustur: Kur’ân okumak için Dârulhuffâz; Dârulkurrâ, zamanımızda da Kur’ân Kursları; Kitab’ı ve hikmeti ta’lîm için medreseler, günümüzde de üniversite, fakülte ve İmam Hatip Okulları; insan nefislerinin arındırılması için de tekkeler,

dergâhlar, zaviyeler, fütüvvet ve ahi ocaklarıyla ribatlar kurulmuş; bunların binâlar başta olmak üzere bütün ihtiyaçları ise yine Kur’ân’ın teşvikiyle (bk. Âl-i İmrân 3/92) kurulan vakıflar vasıtasıyla karşılanmıştır.(...) Resûlullah Efendimiz’in, Kur’ân muhtevasını ashabına yaşayarak ve anlatarak öğretmesi yâni onun muallimliği üzerinde yeterli bilgi verilmesine mukabil, nefislerimizi arındırma (*müzekki’n-nüfûs*) vazifesinin [üzerinde pek durulmayı] ihmâl edilmektedir.”

Bu perspektif, siyere yeni bir yaklaşım getirmektedir. Mustafa Fayda bu konuyu hemen bütün derslerinde işlemiş ve bu konuda *Allah’ın Emriyle Siyer Başlar* (2022) adlı bir kitap da neşretmiştir.⁴ Fayda’nın bu tespitinin çok önemli bir açılım olduğu şuradan belli ki Mustafa Tahralı, armağan kitabının 3. cildinde bu konuda 75 sayfalık bir makale yazmıştır. Tahralı, aklınıza gelen, gelmeyen hemen bütün tefsirleri, sufilerin eserlerini dönem dönem inceleyerek bu ayetlerdeki “tebliğ/bildirme, talim/öğretme, tezkiye/arındırma” kavramlarının nasıl anlaşılıp tefsir ve tevil edildiğini göstermektedir. Bu makaleden anlaşılacak şudur: Bazı küçük farklılıklar dışında hemen hepsi Mustafa Fayda’nın tespitlerinin isabetli olduğunu göstermektedir.

CİHAD VE FETİH İBADETLERİNE DAİR YORUMLARI

Hatıraların diğer bir ortak noktası, Mustafa Fayda’nın İslâm’ın yayılışı için yapılan cihad ve fetih ibadetlerini hem güncellemesi hem Türk cihan hâkimiyeti ülküsü ile birleştirmesidir. Bu hususu en açık şekilde “kızıl elma” kavramına kazandırılan yeni muhtevada görüyoruz. Fayda’nın *İslâm Ansiklopedisi* için yazdığı “Fetih” maddesinde⁵ de aynen zikrettiği bu muhteva îlâ-yı kelimetullah’tır: “Resûlullah’ın fethini tebşir eylediği İstanbul, İslâm fetihlerinin öncülüğünü yapan Müslüman Arapların ilk üç asır esnasında bütün gayretlerine rağmen

4 *Allah’ın Emriyle Siyer Başlar: Siyer Yazımında İlkler* (Siyer Yayınları, İstanbul, 2022) eserin adına Türkçe dil kullanımı bakımından itirazım var. Çünkü Türkçede böyle söylemeyiz. Bunun yerine “Siyer, Allah’ın Emriyle Başlar” veya “Allah’ın Emriyle Başlar Siyer” demeliyiz.

5 Mustafa Fayda, “Fetih”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995, cilt: 12, s. 467-470.

İslâm'a açılmamıştır. Oğuz Destanı'nda Türk milletine hedef gösterilen 'büyük nehirler ve büyük denizler'e varmak şeklindeki eski 'Türk Kızılelma'sı, bu milletin Müslüman olmasından ve fütûhât nöbetini Araplar'dan devralmasından sonra yeni bir şekle dönüştü ve Türk'ün ebedî 'Kızılelma'sı, 'îlâ-yı kelimetullah' aşkı oldu. İşte bu aşk, Cennet-mekân Fâtih Sultan Mehmed Han Hazretleri'ne İstanbul'u fethetti-rerek Resûlüllah (s.a.s)'in yok olacağını bildirdiği Bizans'ın varlığına son verdirdi; 'Kisrâ ile Kayser'in hazîneleri de Allah yoluna taksim olunacaktır.' (Nebevi) müjdesini yerine getirdi."

Mustafa Fayda'nın bu yoruma ulaşmasında Samiha Ayverdi'nin irşatları belirleyici olmuştur. Ömer Lütfi Barkan'ın "Kolonizatör Türk Dervişleri" adı ile meşhur olan makalesindeki "kolonizatör" kelimesini koloni/sömürge anlamından dolayı yanlış bulan Mustafa Fayda, onun yerine 'fetih' kavramını teklif etmektedir. Oryantalistlerin, kılıç zoruyla gayrimüslimleri Müslüman ettikleri iddiasını da reddederek şöyle demektedir: "İslâm fetihleri gayrimüslimlerin zorla Müslüman olmalarını istemiyordu. Çünkü zorla dine girenlerin Müslümanlığından ne kendilerine ve ne de İslâm ümmetine bir hayır gelmeyeceği, ayrıca insanları ölümle tehdit ederek Müslüman yapmanın münafıklığı körüklemekten ve cemiyetteki münafık sayısını artırmaktan başka bir sonuç vermeyeceği biliniyordu. İslâm'da cihad, bir saldırganlık, şuursuz bir imha ve istilâ hareketi olmayıp, prensip ve gaye yolunda son başvurulacak bir çaredir. Zira İslâm, barış, güven, dirlik ve düzen isteyen ve bunları emreden bir dindir. Ancak bu güven, dirlik ve düzen sulh yoluyla temin edilmezse, beka ve devam kânunları, Müslümanları müca-deleye sevk eder."

HALK-I CEDİD, BA'SÜ BA'DEL MEVT, DİRİLİŞ UFKU

Samiha Ayverdi'nin düşünce dünyasının bir kavramı olan *halk-ı cedid*, dikkat edilirse Malik b. Nebi'nin *ba's* ve Sezai Karakoç'un *diriliş* kavramı ile aynı doğrultudadır. Fayda, bu kavramın Karakoç'tan önce Samiha Ayverdi tarafından yazılıp teklif edildiğini söylemektedir. *Halk-ı cedid*, bir Kur'ân kavramıdır. "Ölmek, dirilmek, eskimek, yenilenmek, kıyametin bir türlü sü-

dür. Onun için gözleri gönüllerine açık olanlar, 'halk-ı cedid'i her an görür ve yaratılış âleminin her lahza bir başka libâsa bürünüp bir günâ boy gösterişini seyrederek. Ama asıl amacı, bizim 'yeniden dirilişimiz'dir. Biz, bir târih, bir an'ane, bir görüş, bir nizam, bir üslûp, bir medeniyet kaybettik. Amma dirilişe inanıyoruz ve buna 'Halk-ı cedid' diyoruz." Tarihe yeniden yön vermek hedefinde olan Türkiye'nin halk-ı cedid, fetih, îlâ-yı kelimetullah, cihad kavramları arasında kurulan irtibatı yeniden kurması beklenir.

Üç ciltlik armağan kitapta yazısı bulunan akademisyenler, Mustafa Fayda'dan öğrendikleri bilgileri, tavır, ahlak, akademik ve ilmî zihniyeti o kadar önemli ayrıntılarla anlatıyorlar ki onları da meraklılarına bırakıyorum. Emek mahsulü armağan kitapla ilgili bir noktaya işaret etmek istiyorum. Mustafa Fayda'nın hayat hikâyesini ele alan Gülgün Uyar imzalı 200 sayfalık metnin uzun bir görüşmeden hareketle yazıldığı anlaşılıyor. Hikâye anlatımına dayalı bu uzun metni, söyleşi ve anlatı olarak iç içe kurgulamak pekâlâ mümkün iken zorlu bir yol tercih edilmiş. Oysa ilgili bilgiler konulara ayrılrsa okurlar ilgili bilgilerden daha çok istifade ederdi. Anlatımın arasına girecek şahitlik sayfaları metni daha okunur kılabilir, bu ise Hoca'nın ilmî ve kültürel birikimini bütünlüklü biçimde kavramayı sağlayabilirdi.⁶

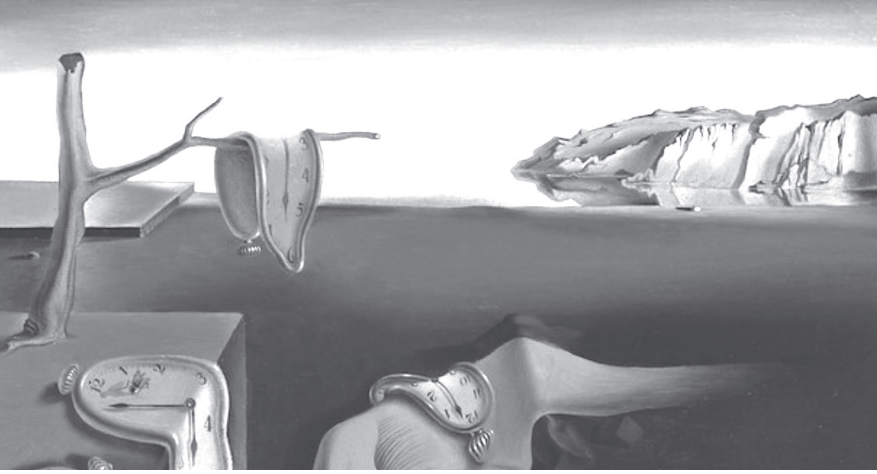
Hâsılı Mustafa Fayda ilmî birikimini paylaşmayı nail olunan bir nimetin ötesinde görev saymış, insan sevgisini, kulluk bilincini ve vefayı her daim bir temel değer olarak ete kemiğe büründürmüş, ilim adamının nesnelliliği ile muhabbetullahın sıcaklığı arasında kurduğu "vasat ümmet" dengesini bir kuyumcu terazisi hassasiyetiyle muhafaza edebilmesini bilmiş bir âlimdir. Onun mükteşebatı, bir armağan kitabın formatı ve sınırlarının sunduğu imkânlar ölçüsünde kayıt altına alınmıştır. Müminlerin birbiriyle ilgili şahitlikleri Allah katında makbuldür. Armağan kitabı böyle bir şahitlik olarak görüyor ve emeği geçenlere teşekkür ediyorum. Hoca'mız Mustafa Fayda'ya bereketli bir ömür, sağlık, afiyet ve hizmette devam dilerim.

6 Eyüp Baş ile Fatih Erkoçoğlu'nun nehir söyleşi türündeki *İslâm Tarihçiliğine Adanan Altın Bir Ömür Prof. Dr. Mustafa Fayda* (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2023) isimli kitap söyleşinin tabiiği korunarak Hoca'nın hayat hikâyesinin yansıtılması bakımından daha başarılı bir örnektir.

CUMA KAYITLARI

ZAMAN GİRDABI

AYTAÇ ÖREN

Salvador Dali, Eriyen Saatler (Hafızanın Azmi)

H ayır ya da evet deme şansın yok, dostum. Bir zaman açılıyor sana. Adı bu “zaman”. Senin için, sana özel. Sen varken ancak var olan. O varsa sen varsın. İçine giriveriyorsun. İtiraz da yok. Her şey birden başlıyor. Ve bir yerde buluyorsun kendini. Birileri var etrafında. Büyüyorsun birdenbire. Bir sürü olaylar. İç içe. Karmaşıklaşıyor sanki her şey. Gözünün içini dolduruyor baktıkların. Kalabalıklaşıyor. Düşünüyor, hüzünleniyorsun ama kolay değil. Fısıltılar her yerde.

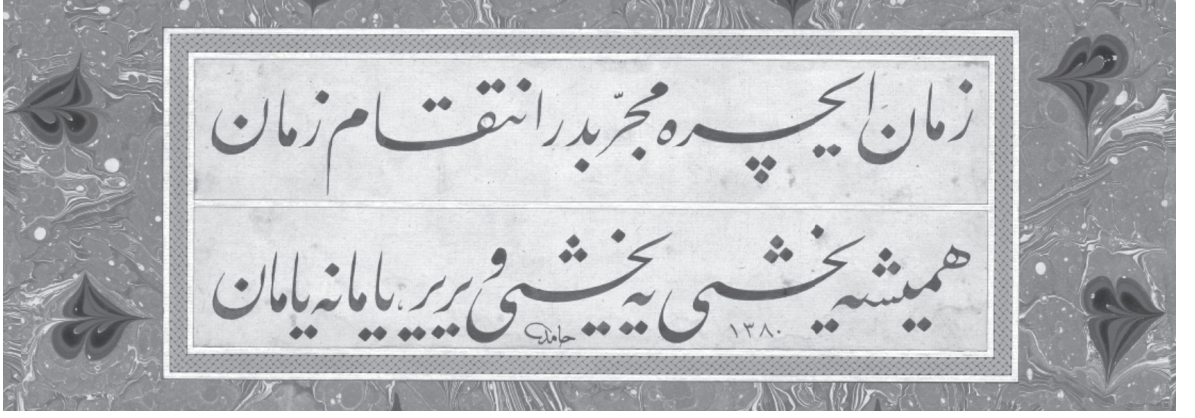
Zaman seni sürüklüyor. Duramıyorsun. Ne kadar güçlü! Yavaşlamıyor bile. Çekiyor. Çekile

çekile gidiyorsun çoğu zaman. Yaş ilerledikçe de alışamıyorsun, huysuzluk yapıyorsun ama yine de gidiyorsun. Geriye baksan da fark etmiyor. İlerliyorsun. Başta sana açılan yere. Çıkış var ama ya sonra? Sonrası nedir? Düşünceler zorlanıyor, duygular ürperiyor. Düşmek, evet, sana düşen. Düşmek ama düştüğün yere doğru. Fizik mi? İçimde farklı işleyen bir fizik olmalı. Girdap halkaları merkeze yaklaştıkça küçülür, hızlanır, güçlenir ve seni daha hızla çeker. İşte tam burada, sen zaman girdabının hızlandığı yerdesin. Kendi dertlerinle...

GİRDABIN ETKİSİNİN EN AZ OLDUĞU YER

Sen benim dostum, ben de sen. Çocukluğum içimde bir sütun gibi. Devrilmiyor, beni tutuyor dik. Dimdik. Mahallelerde evler bir kaçlı kümelerle. Gecekondu hepsi. Aralarında büyük boşluklar var. Ağaçlar bazı yerlerde çokça. Meyve ağaçları, hepsinin yeri belli. Gökyüzü, gündüz ve gece belirgin. Geçiş filmin yavaşlatılmış sahneleri gibi. Hayatın bir tamamlayıcısı. Oyun sahası her yer. Gece تنها, ses yok, karanlık tam kelimesine yaklaşıyor. Korkuyorum. Hesap yok, zaman hiç şimdisi gibi nefesimi kesmiyor. Evden dışarıya açılan bir dünya. Gelecek pek ilgimizi çekmiyor. Oyun ve mutluluk birbirine karışıyor ve yaklaşıyor da.

Çocukluk, bir zaman boşluğu sanki. Girdabın etkisinin en az olduğu yer. Ete kemiğe bürünmeyen hayatın hayali yansıması. Mutlu olmak ne kadar kolay! Çakan yıldırımları izlemek. Yağan yağmurların toprakta birleşerek güçlenen akışını takip etmek. Dalın ucunda kalan bir bademi taşla inatla düşürmeye çalışmak. Çiğdem kökü çıkarmak. Ceplerde misket şakırtıları. Akrep yuvalarına su doldurmak. İğde

"Zamâne içre mücerribdir intikam-ı zamân/Hemیشه yahşıye yahşı verir yamana yamân..." (Zamanın intikam alıcılığı her dönemde tecrübe edilmiştir./ İyiyeye iyilik verir, kötüye kötülük.) Fuzuli. Hattat: Hamid Aytaç.

çiçekleri kokusunda... Büyükle-
rin umurunda olmayan şeyler.
Aynı evren ikiye mi ayrılıyor?
Ne zaman? Birden mi? Buradan
oraya. Oraya geçince burası yok
mu? Birden, evet, sırtını döner in-
san çocukluğuna. Vedasız. Zaman
artık ciddidir, seni kenara çeker
ve buradan, der. Yetim gibi kalır-
sın. Böylece girdabın varlığını
hissediş başlar. Yok oluş, yokluk
önünde büyük bir karanlık gibi
durur. Çocukluğundaki karanlık-
tan daha korkunç.

Yara izleri oradan buradan, oram-
da buramda, çocukluğumdan kal-
ma. Zihnimde de dolu dolu anılar,
yani anı izleri. Hatırlayamıyorum
çoğunu tam olarak. Kurulama-
yan bütünlükler ama küçük ve
belirgin izler bırakmış. Bir sebebi
olmalı. Cevaplayamayacağım bir
sorudur: Çocukluğumu hakıyla
yaşayabildim mi? Bir yerlerden
şimdiye uzanan yaralarım var.
İyileşebilir mi yoksa iyileşmez
mi? Ne kadar geçmişe gider?
Ama ben girdaba girdiğimi his-
settikten sonra aldım bu yaraları,
öyle düşünüyorum. Muhtemel.
Girmek istemedim, görmemez-
likten geldim, çırpındım... Hep-
si boş. Hırpaladım. Yani kendimi
hırpaladım.

HEPİMİZİN KAFASI KARIŞIK

Biliyorum. Hepimizin kafası
karişik. Net değiliz. Konuşma-
larımıza yansıyor bu dağınıklık.
Şahsi değil bu netlik eksikliği. Ce-
saretsizlik de onu besliyor. Göz-
lerimizde görülen bir şaşkınlık.
Zamana sahip olmak istedik bel-
ki. Üstüne oturduk. Kullanmak,
istediğimiz gibi çekmek. Oralı
bile olmadı. Çoklu parametre-
lerin yönetilemezliği. Karanlık
yanları da cabası. Zaman oysa
bambaşka bir şeydi. Kendi varlığı
ile benden bağımsız. İçindeydim
ama içinde farklı bir kendilikte.
Biz yoktu. Ben içinde ve yalnız,
yapayalnız. Ne aldysam o sıralar
aldım, en azından bayağısını. Ya-
raların. Sızlıyorlar bazen az bazen
çok, bazen tek tek bazen beraber.
Girdap beklenilendi ama hızı tam
bir sürprizdi.

Ağaca tırmanırken ayaklarımın
ağaç gövdesine yapışmasına da-
yanması hâlâ şimdiye uzanan bir
his, donmuş kalmış sanki. Bacak-
larım kasılıyor. Düşmemek için
ağacın bir parçası olmaya çalış-
mak. Ne güçlü bir mücadele!
Orası, zaman girdabına karşıydı
ama doğal bir karşı duruş. Sana
açılan zamanı da sana kapanacak
zamanı da değiştiremeyecek bir

karşılık. Varlığını biliyor ama
kendi varlığını da kabul ettir-
mek istiyor. Kendi olmak vardı
orada. Kendi, bağımlı oluşu kü-
çümseyen. İnsan oluşa can veren.
Büyümeye kendinde olanları
bırakmadan devam eden. Önem
sıralarını altüst eden.

Gençliğe kendimle geçemedim
ben. Ne varsa yüklenen ve yük-
lenecek, onları aldım, uzanan
onlarca eller arasında ve girdap
benim için zorlu bir mücadele
oldu. Kendim ile devam etmeliy-
dim. Girdap varsın dönsün. Ama
ben kendim olarak kalmalıydım.
Çocukluğumu yanıma almalıy-
dım. Sütunun üstünde bir çatı da
olmalıydı. Pencere büyükçe ve
çok. Eski de olsa. Işık da karanlık
da içeri girmeli ve onları görebile-
cek kadar yakın olmalıydım bu
yıkık yerde. Zaman girdabı dön-
sün, döndürsün dursun. İçimde
işleyen fizik gibi içimde işleyen
bir zaman. Bakışları değiştiren.
Göstergeleri farklı. Ve umudu
gösteriyor hep. Girdap, düşüşün
bir başka şekli. Düşerken umutla
umuda doğru.

"Zamana andolsun ki ben hü-
rana uğrayanlardan olmak is-
temiyorum" ve "Allah'ım işimi
kolaylaştır."

YENİLENİP TAZELENMENİN YOLU

ALAADDİN YURDERİ

İslâm hukuku ve onun tarihsel, teorik ve pratik dönüşümleri üzerine kapsamlı bir inceleme sunan Wael B. Hallaq, “İnsanlığın refahına katkıda bulunmayan bilgi meşru bilgi değildir.” der. Çünkü “İslâm ilkelerine göre ilmin amacı, öznenin kapsamlı ahlaki temeli olan amele hizmet etmektir.”¹ İnsan, ister yaratanla ister diğer insanlarla isterse tabiatla olsun tüm ilişkilerinde davranışlarını devamlı surette düzenleyecek amelî kaidelere muhtaçtır. İnsan nefsinin zalimliğini, kendini değiştirmenin gayret, çırpınış ve dalgalanma içinde gerçekleştiği düşünüldüğünde erdem sınavına atılan insanın teorik açıdan donanımlı olması yeterli değildir.

İLİM VE AMEL

Hakiki manada mümin olmak için Kur’ân’a inanıp bilmenin yanında vahyin istikameti doğrultusunda yaşamak lazımdır. Hem bir akide hem de bir yasa hem bir inanç hem de bir itaat nizamı öngören Kur’ân’da amelî yön, açıkça kurtuluşun ve ebedî saadete ermenin kaçınılmaz şartı olarak zikredilir. Amelin en keskin farkındalığını gösteren meşhur bir hadis-i şerifte “Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz; ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.” (Müslim,

Birr, 34) buyrulur. Ebu Tâlib el-Mekkî’nin *Kûtu’l-Kulûb* isimli eserinde (cilt: IV, s. 33) yer verdiği bir hadiste ise “Allah, amele yansımayan bir sözü kabul etmez fakat o, iyi niyetli olmadıkça ne bir ameli ne bir sözü kabul eder.” denilmektedir.

Wael B. Hallaq, yazının girişinde zikrettiğimiz düşüncelerini şöyle sürdürür: “Ve amelî teşvik etmek ve mükemmelleştirmek, ilmi teşvik etmek ve mükemmelleştirmektir. Ahlak, öznenin hayatını etkileyen bireysel eylemlerle ilgili olmayıp belirli bir yaşam biçimini sürdürmek için bütünsel bir inanç sistemidir. Bilginin meşru sayılabilmesi için iyinin hizmetine sunulması gerekir. Ahlaki olmayan bilgi, en azından ‘amel’e götüren ‘ilim’ anlamında bilgi değildir.” Açıkçası bu sözler, müminin ahlaki sorumluluğunun kurucu bir işleyişi de beraberinde getirmesi gerektiğini, dolayısıyla eylemlerinde en ufak bir gevşeme göstermemesinin zaruri olduğunu belirgin kılmaktadır.

Kur’ân-ı Kerim, insanın amelî hayatını yönlendiren ilahi yasanın menbaı olduğu kadar tefekkür ve diğer kavramlarla anılan zihni/kalbî çabalarına ilham veren bilginin kaynağıdır. O, insanın her anlamıyla bütün çevresinin şekillendiği bir evrendir. Vahyin dünya ve içindekilere yönelik düsturlarının insanların filleri üzerindeki etkisinin gelgeç ar-

zular sebebiyle zayıfladığı günümüzde inandığını söyleyen herkesin dünya görüşüyle ilahi kelamın mesajı arasındaki kopukluğu sona erdirmesi gerekir. Hiç kuşkusuz dünya görüşü; karmaşık ve uzun sürede oluşan düşünce, kritik ve davranış sürecinin neticesidir.

20. yüzyılda vahiy diliyle insana öğretilen ahlaki ilke ve değerleri akademik çerçevede sistemleştiren Muhammed Abdullah Draz insanlığın süregiden hayatı bağlamında önemli tespitlerde bulunur. Bir yerde şunları yazar: “Kur’ân-ı Kerim’in bir yerinde, onun faaliyetini ahlaken düzenlemek için bir kural, gayretini teşvik edecek bir vasıta, zayıflar için bir merhamet ve kuvvetliler için bir ideal bulacağını ummak mümkündür. En azından Kur’ân ahlakının kendi kendine mutlak olarak yettiği söylenebilir. Bu kâmil bir ahlaktır.”² İnsanın halifelik görevi, temelde ferdi ve sosyal ilişkilerini Allah’ın emirlerine uygun olarak düzenlemesi dolayısıyla taşıdığı *emanete* (Ahzâb, 33/72) uygun davranmasını gerekli kılmaktadır. İlahi kelamın hükümleri yalnızca ferdi konularla sınırlı olmayıp, ekonomiyi, yargı ve adaleti sağlamayı amaçlayan idari yasalar gibi tüm alanları kapsamaktadır.

1 Wael B. Hallaq, *Şeriat: Teori, Pratik, Dönüşüm*, çev. Necmettin Kızılkaya, Ekin Yayınları, İstanbul, 2024, s. 24.

2 Muhammed Abdullah Draz, *Kur’ân Ahlakı*, çev. Ünver Günay & Emrullah Yüksel, İz Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 449.

Hem zaten insan Allah'ın verdiği emaneti ancak sosyal bir sistem içinde taşıyıp yaşayabilir değil midir?

Hz. Âişe validemizin Allah Resûlü'nün ahlakını soran birine verdiği cevap değerlerin gözcüsü ve bekçisi olmak isteyenler açısından amelin özünün ne olduğunu ortaya koymaktadır: "Sen Kur'an okumuyor musun? Onun ahlakı Kur'an'dı." Şeriatın yalnızca bir hukuk sistemi olmadığını, aynı zamanda derin bir ahlaki ve toplumsal düzen perspektifi sunduğunu vurgulayan Muhammed Abdullah Dıraz ise "Bizim, faziletin tarif edilmesinden daha çok faziletin bize gösterilmesine ihtiyacımız vardır,"³ der. Onun inşa ettiği ahlak doktrini, Kur'anî "vazife" kavramının tanımına uygun biçimde beş temel ilke üzerine oturmaktadır: *Yükümlülük, sorumluluk, yaptırım, niyet ve gayret*.

Buna göre yükümlülük ve sorumluluk, insanın yüklendiği "emanet" in diğer adıdır. Bir akıl ve irade varlığı olarak üstlenilen vazife, Kur'an'ın belirttiği değerleri yeryüzünde ikame etmektir. Yükümlü kılan otorite Allah olduğu için akıl yükümlü kılınan beşerî gücü temsil etmektedir. Hür irade ise sorumluluğu anlamlı kılan seçme gücüdür. Yaptırım prensibi dünyevi ve uhrevi alanları kapsar; dolayısıyla hem ahlak hem de hukuk disiplinleriyle irtibatlıdır. Niyet prensibi Batı vazife ahlakında pek vurgulanmayan bir iç şart olarak ele alınırken gayret, vazifenin gerçekleşmesini mümkün

Hattat: Abdurrahman Kaya.
"İslâm güzel ahlaktır." (Hadis-i şerif)

kılan cehde karşılık gelmektedir. Şu hâlde mümin, amelî kimliği sayesinde yaratana inancını daha da güçlendirir. Amelî-ahlaki değerler, bu anlamlarıyla yüce Allah'ın iradesiyle insanın içine yerleştirilmiş manevi ayetler kabul edilmelidir.

Müminin Allah'ın rızasını kazanmaya dayanan cihanşümül bir dünya görüşüne sahip olması ahlakı ve eylemleriyle şekillenen bir dünyanın inşasıyla değerlidir. Çünkü şeri hükümler bütün veçheleriyle hayatın her alanında tesirli olduğunda kimliğin belirlenmesi ve varoluş ısrarı daha iyi anlaşılacaktır. Kaldı ki kulluk, insanın hayat tarzı ve tercihleri üzerinde tesirli olmuyorsa, ahlaki bütünlük oluşturmuyorsa, somut gerçekliklere dönüşmüyorsa insanı Allah'a yaklaştırmaz. Kur'an'ın ezeli ve ebedî ilkeleri hayata taşınmadığı takdirde insanlıkta büyük sarsıntılar meydana gelir.

KUR'ÂN AHLAKI VE GÜNÜMÜZ

Bir Müslümanın hakikati bulması, Allah'ın ilk emri olan "Oku!" eylemiyle ilişkisine bağlıdır. Bu

bağlamda ilahi kelamı doğru okumak ve anlamak her anlamıyla önemlidir. Dikkatli bir göz İslâm hukukunu tarihî bir olgu olarak ele alanların, şeriatın bugüne bir şey söyleyecek bir hukuk sistemi olmadığını açık veya üstü kapalı olarak kabullendiklerini fark edecektir. Akademik ve entelektüel çevreler genelde İslâm hukukunu büyük oranda geçmişte uygulanmış ve bugün için bir anlam taşımayan bir sistem nazarıyla değerlendirmektedir. İşte tam bu noktada İslâm'ın kişinin gündelik hayatıyla ilişkili emirlerinin bugün için çok önemli olduğu hatırlanmalıdır. Hatta sadece Müslümanlar için değil diğer insanlar için de büyük anlam taşıdığı kabul edilmelidir. Bunu meselenin özünü yansıtan birkaç prensip üzerinden ortaya koymak yararlı olacaktır. Zira bunlar "İslâm'ın zengin geçmişinde, yorum ve uygulanışını liberalleştirmeye elverişli kaynakların bulunduğunu" vurgulamaya çalışanların planlarını iskartaya çıkaracak umdelerdir.

Doğruluk/samimiyet: "*Emrolunduğun gibi, dosdoğru yolda yürü...*" (Hûd, 11/112), "*doğrularla beraber olun.*" (Tevbe, 9/119), "*sözün doğrusunu söyleyin.*" (Ahzâb, 33/70). Heva ve heveslere hâkimiyet: "*İnsanlar arasında adaletle hükmet, boş arzu ve heveslere uyma...*" (Sâd, 38/26). Hükümlerde dikkatli olma: "*Ey iman edenler! [Birbiriniz hakkında] yersiz zanda bulunmaktan kaçınınız; çünkü [bu şekildeki] zannın bir kısmı [da] günahdır; birbirinizin gizli yönlerini araştırmayınız ve arkandan birbirinizi çekiştirmeye kalkışmayınız...*" (Hucurât, 49/12).

3 Muhammed Abdullah Draz, *age.*, s. 454.

Kötü zandan kaçınma: “*Hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyin peşine düşme! Zira kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur.*” (İsrâ, 17/36). Fiilleri sözlerine uymamak: “*Ey iman edenler! Yapmayacağımız şeyleri niçin söylüyorsunuz?*” (Saff, 61/2-3). Gurur, kibir, övünme: “[*Yersiz] bir gurura kapılarak insanlara üstünlük taslama ve yeryüzünde küstahça gezip durma: unutmak ki Allah, böbürlenerek küstahlık yapanları sevmez.*” (Lokman, 31/18). Fuhuş: “*Ve sakın zinaya yaklaşmayın; çünkü bu son derece yüz kızartıcı, azgınca bir davranış ve çok kötü bir yoldur.*” (İsrâ, 17/32).

Gayrimeşru kazanç: “*Birbirinizin mallarını haksız şekilde yiyip tüketmeyin ve başkalarına ait meşru mallardan hiçbirini bilerek haksızlıkla tüketmek için hukuki hilelere başvurmeyin.*” (Bakara, 2/188). Adam öldürme: “*Eğer bir kimse bir insanı öldürürse bütün insanlığı öldürmüş gibidir ve bir kimse bir hayat kurtarırsa bütün insanlığı kurtarmış gibi olur...*” (Mâide, 5/32). Yetimin malını yemek: “*Yetimlere mallarını verin ve murdar olanı temiz olanla değiştirmeyin. Onların mallarını mallarınıza katarak yemeyin. Çünkü bu, büyük bir suçtur. Öksüzlerin mallarını ne israf ederek ne de büyüdükleri vakit geri alırlar diyerek yemeyin.*” (Nisâ, 4/2-6). Emanete ihanet: “*Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamberine karşı haince davranmayın; size tevdi edilen emanete bilerek ihanet etmeyin!*” (Enfâl, 8/27).

İftira ve zulüm: “*Mümin erkeklerle ve mümin kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir*

günah yüklenmişlerdir.” (Ahzâb, 33/58). “*Zulümlerini yüklenenler hüsrana uğrarlar.*” (Tâ-Hâ, 20/111). “*Allah muhakkak ki zalimleri asla sevmez.*” (Şûrâ, 42/40). Suç ortaklığı: “*İyilik ve (Allah'ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın cezası çetindir.*” (Mâide, 5/2)

Haksız(lık)ları savunma: “*Biz sana, hakikati ortaya koyan bu ilahi kelamı indirdik ki insanlar arasında Allah'ın sana öğrettiğine göre hüküm verebilesin. O hâlde ihanet edenlerle tartışmaya girme, hainlerden taraf olma!*” (Nisâ, 4/105). Yalan şahitlik, gerçeği gizlemek: “*Yalan sözden sakının.*” (Hacc, 22/30). “*Şهادeti saklamayın. Şهادeti saklayanın kalbi günahkâr olur.*” (Bakara, 2/283). Alay etmek: “*Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir.*” (Hucurât, 49/11).

Tecessüs: “*Birbirinizin gizli şeylerini araştırmayın. Birbirinizi arkadan çekiştirmeyin, Biriniz ölü kardeşinin etini yemek ister mi?*” (Hucurât, 49/12). Kötü haberlere aceleyle kanma: “*Ey iman edenler! Eğer bir fasık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük ederseniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.*” (Hucurât, 49/6). Suç or-

taklığı, haksız(lık)ları savunma: “*Bir topluluğa olan kininiz, sakın sizi haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva konusunda yardımlaşın, günah ve haddi aşmada yardımlaşmayın.*” (Mâide, 5/2). Adil şahitlik yapmak: “*Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız dahi olsa adaletli olun, Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte Allah size, iyice düşünesiniz diye bunları emretti.*” (En'âm, 6/150). Kötülüğü iyilikle savmak: “*İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sıcak bir dost oluvermiştir.*” (Fussilet, 41/34).

Görüldüğü üzere Kur'an-ı Kerim, kendi barikatlarının mahkûmu ve kendi zincirlerinin tutsağı olmayan insana şartlar ne olursa olsun takip edilecek yolu göstermiştir. Bu çerçevede Kur'an'ın ahlaki vurgusunu öne çıkaran mütefekkirlerin temel düşüncesi şudur: İnsanlar her şeyin suçunu devlete, şirketlere, ordulara, endüstrilere ve çevremizi yıkıma uğratan sistemlere atarak sorumluluktan kaçamaz. Tüm bu yapılarla nispet edilen problemlerin derin sebepleri, son tahlilde, insanın kendi öznel yapısında yatar. İlahi kelamı bu çerçevede yavaş yavaş ve dikkatle okumak, onunla meşgul olmak modern zamanlardaki Müslümanların kendilerini muhasebe etmeleri açısından faydalı olacaktır. Çünkü “insanlık, tekrar (...) muhasebe yapmak ve (...) hakikat[e] (...) dönerek yenilenmek, tazelenmek, yeni bir ruh ve hayat kazanmak, dirilmek zorundadır.”⁴

4 Sezai Karakoç, *İnsanlığın Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2011, s. 11.

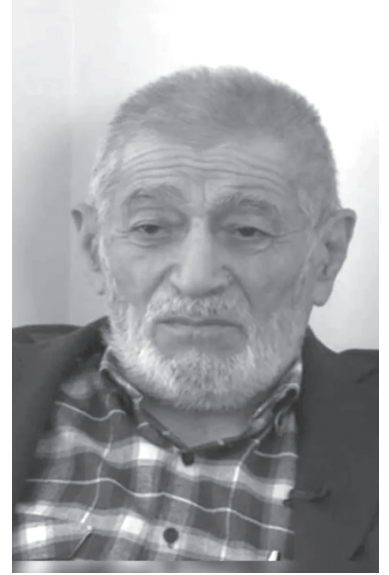
Çünkü O Bir Millî Mücadeleci: Hacı Ali Bozdam

YAHYA BİLGİNER

H otamış Türkmenleri Çumra Üçhüyük köyünden Hacı Ali Bozdam ağabey 91 yaşında vefat etti. Rahmetliyle yüz yüze tanışmadım. Onun adına, ilk sayısından itibaren abone olduğu *Yeniden Millî Mücadele* dergisinde rastlamıştım. Almanya'dan yolladığı bir mesajı derginin 24 Kasım 1970 tarihli 43'üncü sayısında "İlgililerin Nazar-ı Dikkatine" başlığıyla yayımlanmış. Bir de *Torosların Kartalı Necmettin Erişen* (2023) kitabını yayına hazırladığını biliyorum. Onun hayatından izler de taşıyan bu eser bize "otodidakt bir aydın" portresi de çizer. Derlemenin başındaki sunuşun ikinci paragrafında Mücadele Birliği Genel Başkanı Necmettin Erişen hakkında şunları yazmıştı: "Açık söyleyelim, biz onu gönülden severdik. Onun bize yönelik sevgisi de zaten böyle idi. Biz bu kitapla her türlü fikrî dayanışmayı ve idealizmi böyle bir sevgi ile taçlandırmak istedik. Nitekim onun ağzından çıkan herhangi bir söz bizim içimizi açtığı gibi, diğer bir sözü ve cümlesi de kabuk bağlamış yaralara merhem teşkil edebiliyordu. O bir yönüyle büyük bir idealist, diğer bir yönüyle de ruhlara nüfuz etmesini bilen muhtarip bir kalp adamı idi. Dolayısıyla bazen ürpertili bakışlarına bazen bir dokunuşuna, çoğu kere de insanı derinden sarsan hitaplarına muhatap olduğunda, ondan etkilenmemek mümkün değildi.

O yüzden bu kitabı meydana getiren metinlerde, ister istemez onun sevgisi, müstesna yaratılışı ve topluma yönelik kucaklayıcı tavırları hep bir öne çıkıyor."

Hacı Ali Bozdam'ı yakından tanıyanlar hayatın bütün sahalalarına ilişkin çalışmalarından ötürü her zaman onun "Mücadeleci" ağabey kimliğinden bahsederler. 1970'lerde *Yeniden Millî Mücadele*, *Pınar*, *Gerçek*, *Hilal*, 1990'lardan sonra *Umran* gibi dergilere hem abone olup hem de çok sayıda kişiye ulaştırması bunun göstergelerinden biridir. Ama bununla yetinmez, kendisi heyecan yüklemesi de yapar. Elbette bunlarla sınırlı değil onun Mücadeleci kişiliği. Mesele hafızamın alacakaranlığında biri var ki onu asla unutamam. İrfan Küçükköy'ün "Mücadele Birliği'nin hatırat ağırlıklı tarihçesi" niteliğindeki eserinin neşir işini organize etmesi. Dağıtım işini de bizzat kendisinin üstlenmesi. *Bir Uyanışın Anatomisi Mücadele Birliği* (2005) kitabının jeneriğinde isteme adresi olarak Hacı Ali Bozdam'ın adı ve şu adres yazıyordu: "Musalla Bağlan Mah. Belh Cad. No. 20/1 Selçuklu/Konya." Eminim, o bu adreste ve başka yerlerde arkadaşlarının çıkardığı dergilerin, neşrettikleri kitapların okurlarla buluşması için bir ömür canhuraş bir şekilde çalıştı. Dolayısıyla şu gözlem abartılı bulunmamalı: Önemse-

Hacı Ali Bozdam

diği yayınlardan birine bir abone bulunduğunda uzun uzun akmış da denize ulaşıp sükün bulmuş ırmaklar gibi gözleri pırlıl pırlıl olurdu Bozdam'ın.

Hatıralara düşkün biri olarak Hacı Ali Bozdam'ın televizyon kanallarında hayatını anlattığı programları dikkatle ve hayranlıkla dinledim. "Hatıralar, hatıralar ne istiyorsunuz ki benden?" diye sormadan geçmişçi kuşatmaya çalışması unutulacak gibi değildi. Gözümün önünde bir efsane kahramanı gibi büyüdükçe büyüdü. Yine dostlarının, arkadaşlarının ve tanıdıklarının irili ufaklı yazıları da onun hayatının farklı boyutlarını apaydınlık biçimde ortaya koyuyordu.

TEK PARTİ YILLARINA DAİR ŞAHİTLİKLERİ VE OKUMA TUTKUSU

Hacı Ali Bozdam, hocalar sülalesinden. Nüfus kâğıdında 14 Ocak 1936 yazsa da 1935 Konya doğumlu. O yıllarda Anadolu'da pek çok kişinin resmî kaydı böyle geç yazılmıştır. Aile Çumra Üçhüyük'e 1920'de Bozkır Bozdam'dan göçmüş. Annesinin ismi Münevver, babasınınki Hüseyin. Köyün fahri hatibi olan babası medresede okumuş ve çiftçilikle meşgul. Hacı Ali Bozdam'a ve başkalarına hem Kur'ân-ı Kerim okumayı öğretmiş hem de Türkçe okuyup yazmayı.

Hüseyin amca merhum pek çok mütedeyyin gibi tek parti despotizminin saçma, saçma olduğu kadar da manasız uygulamalarının hüşmuna uğramaktan kurtulamamış. Öyle ki medrese arkadaşı tarafından ezanı aslıyla okuduğu için resmî makamlara şikâyet edilmiş. Jandarmalar bir gün eve gelmiş, onu alıp götürmüşler. Çumra'daki mahkeme yetkili olmadığı için ifadesini babayığit kaymakam Karşlı Mustafa almış. Tek parti devrinin ceberrut idareci imajından uzak kaymakam "Hakk'a makbul olmak ister, halka menfur olmadan" mısraında dile getirilen ahlakı kendisine düstur edinmiştir. Kaymakam Hüseyin amca'yı dinledikten sonra "Hoca niye eski ezan okudun?" diye sormuş. O da şunu demiş: "Efendim eski ezan Türkçe ezanın Arapça tekniğindedir." Kaymakam da çaresiz şöyle mukabelede bulunmuş: "Biliyorum Hocam ama ne yapayım bu gözü çıkası senden şikâyetçi!" Sonra yaraya zehir eken o adama dönüp "Soksun seni o medrese. Öp hocanın elini de barıştırayım!" demiş.

Bununla yetinmiyor Cumhuriyet idaresinin zorba, astığı astık kestik celalli bürokratlarına hiç

benzemeyen kaymakam. İlçe müftüsünü çağırıp şöyle diyor: "Şu andan itibaren Hüseyin Hoca Üçhüyük'e hatip, resmî olarak görevlendireceksin. Yazısını yaz bana getir, ben mühürleyeceğim!" Yazı yazılıyor, kâğıtlar geliyor, kaymakam mühürlüyor, onaylıyor ve böylece bölgede çok sevilen sayılan Hüseyin amca resmî hatip oluyor. Bu sebeple onların kökten yani 1946'dan itibaren Demokrat Partili, 1961'den sonra da Adalet Partili olmaları şaşırtıcı değildir. Babası 1967 yılında vefatına kadar fedâyı nefis ederek hatiplik yapıyor, yediden yetmiş yediye herkes kendisini sevip sayıyor. Hayat düsturu şöyledir Hüseyin amcanın: "Benim oğlumu da öldürseler kızımı da kaçırsalar hak bildiğim yoldan asla dönmem." Karakterini babasından alan Bozdam, pederinin vefatından sonra kardeşlerine hem ağabeylik hem babalık yapmaya çalıştı.

Çocuk yaşlardan itibaren babasından İslâmî bilgiler edinen Hacı Ali Bozdam'ın Cumhuriyet idarecilerinin kendilerini devletin üzerinde, devleti de halkın üzerinde bir hâkim-i mutlak telakki ettiği yıllara dair çokça şahitliği var. Mesela Kur'ân-ı Kerim tilavetini öğretmenin yasaklanıp suç sayıldığı zamanlarda mektepte gizli saklı jandarma korkusuyla elif cüzünü arkadaşlarıyla beraber okudu. Yetinmedi, Anadolu'nun bu karanlık ve kederli yıllarında gözcülük yaptı. Halkın içinde bulunduğu darlık ve yoklukları gözlemledi. İlçeye pazara gidip gelirken Çumra Kütüphanesi'nden ödünç kitaplar aldı. Konya'da haftalık çıkan iki sayfalık *Köylü* gazetesine abone oldu. Aziz Nesin'in çıkardığı mizah dergisine de... Okuma tutkusu benliğini sarıp sarmalayınca ilçedeki kütüphane ona yetmedi. Aldığı yeni kitaplarla evde yeni bir kütüphane kur-

du, okuduklarını öğretmenlerle paylaştı. Onlardan da yenilerini aldı. Neler okurdu? Tarih mi, şiir mi yoksa roman mı? Peki, nasıl okudu? Bağdaş kurarak mı yoksa kanepede mi? Bunların hiçbirine vâkıf değil ama yüzlerce sayfalık romanları çabucak bitirdiğini biliyoruz anlatılanlardan.

ÇOK PARTİLİ YILLAR VE SONRASI

Hacı Ali Bozdam, 1950'li yıllarda at arabacılığı yaptı. Vatani görevi için 28 Temmuz 1956 tarihinde önce İzmir Narlıdere'ye gitti sonra da Siirt'e. Telsiz kursiyeriydi, esas kıtası Erzurum Kömürlük idi ama Siirt'te kaldı ve 12 Ağustos 1958'de terhis oldu. Askerdeyken de geldikten sonra da okumaya devam etti. Millet adına kurulan fakat milletten hemen hemen kopuk olan rejimin yapıp ettiklerini kavradı. Konya'da İmam Hatip Okulu mezunlarınca 1959'dan itibaren çıkarılmaya başlanan *İslâm'ın İlk Emri Oku* mecmuasını yakından izledi mesela. 1961'de evlendi, aralarında eğitimli sınıfların da bulunduğu dostluk halkasını genişlettikçe genişletti. Çeşitli işlerle uğraşırken 1963 yılında bir traktör aldı, artık maaile çiftçilik yapıyorlardı. Çok çalıştılar, işleri biraz daha genişledi, köyde de belli bir yerleri oldu. Bu esnada rahmetli Necmettin Erişen 1961'de Çumra Türkmen Camii köyüne yedek subay öğretmen olarak tayin edilir. Hacı Ali ağabey bir nişan merasiminde karşılaştığı Erişen'in Kur'ân tilavetini ve sohbetini beğenir. Dahası "Köylüler, kendisinin cevval ve çalışkan bir öğretmen olduğunu söylediler. Köyde küsleri barıştırmış. Köyde birlik tesis etmiş. Okulu, camiye onarmış. Halka okulu, camiye sevdirmiş. Camiye gitmeyenleri bile camiye alıştırmış." Hacı Ali ağabey durur mu, onu kendi köylerine tayin

ettirmek için elinden gelenin fazlasını yapar. “Bizim kafadan ve tam da bize göre adam” dediği Erişen’le bir yandan ülfeti ve kalp yakınlığı arttı, diğer yandan da köyleri şenlendi. Öyle ki çorak toprağa dikilen ağaçlar minare boyunca uzadı.

Hacı Ali Bozdam, köydeki husumetlerden dolayı Eylül 1969’da Konya şehir merkezine taşındı. Ama burada çok kalmadı, bu kez işçi olarak kendisine Almanya yolu görüldü. Ancak ailesi Konya’da kaldı, evi de kira idi. Almanya’ya gittikten sonra orada da fazla kalmadı. Biraz çalıştı ve bir yıl sonra izinli olarak memleketine döndü. Bir arsa aldı ve oraya ev yaptı. Karatay’ın Doğu Mahallesi’ndeki evine 1977 başında kesin dönüş yaptı. Resmî kuruluşundan önce tanıdığı Mücadele Birliği faaliyetleri içinde yer aldı. Konya’da kayıbiraderi ile birlikte kumaş dükkânı açarak ortak çalıştı. Bedesten Çarşısı’nın üst katındaydı ilk dükkânları, daha sonra ikinci dükkânı ise Mecidiye Han’ın içinde açtılar. 1983’de manifaturacılar Top-tancılar Çarşısı’na taşınınca bir dükkân alıp oraya gittiler. Erkek giyim üzerine imalat yaptılar, bu alanda söz sahibi oldular. Sonra herkes kendi yoluna gitse de “Bozdam” ismi erkek giyimde markalaştı.

“İşini takipte itinalı” Hacı Ali Bozdam diğer yandan Adalet Partisi’nin Çumra ilçe teşkilatında görev aldı. O zaman yönetimde en genç siyasetçiydi ancak genç yaşına rağmen teşkilat içinde saygı gördü. Uzlaştırıcı tavrı ve sağduyulu yaklaşımıyla parti içi anlaşmazlıkların çözümünde etkin rol üstlendi. Zamanla Konya siyasetinin yakından tanıdığı isimlerden biri hâline geldi. 12 Eylül 1980 Darbesi’ne kadar da yola bu partiyle devam etti. Darbeden sonra arkadaşlarıyla

beraber 1983’ten itibaren Anavatan Partisi’ni (ANAP) destekleme kararı aldı. Turgut Özal’ın liderliğindeki yeni siyasi harekete Konya’da öncülük eden isimlerden biri olan Bozdam, ANAP’ın taşrada teşkilatlanıp yükseldiği dönemde günden güne öne çıkıyordu. ANAP’ın Konya teşkilatlanmasında bilfiil görev aldı, il ve ilçe düzeyinde yapılanmada tam bir feragat-ı nefis ile çalıştı. Adaletli ve merhametli duruşuyla tanınan Bozdam, okuduklarından ve dinlediklerinden öğrendiği kadarıyla siyaseti bir güç aracı telakki etmek şöyle dursun, kendisini fisebilillah halkın hizmetine vakfetmiş bir insandı.

Nihat Kahraman onun portesini çizerken şunları yazmış: “Bir aksiyon adamı, fikir ve kültür insanı! Çevresi çok geniş, oldukça cömert, liderlik özellikleri ile de öne çıkan bir şahsiyet. Dostluklara önem veren, aynı zamanda dostluğuna da güvenilen biri.” Deyeceğim şu ki, Hacı Ali Bozdam, parti içi kavgaların, çekişmelerin sona erdirilmesinde, teşkilatın birlik içinde kalmasında önemli katkılar sunmuş. Siyasette hiçbir zaman ayırım yapmayan Bozdam, söyleşilerinde sıklıkla şundan söz eder: “Oy verene de vermeyene de hizmet ettik!” Bu söz, sanırım onun karakterini tasvir ediyor gibidir. Gerçekten de öyledir. Yaptıkları ve tarz-ı hayatı dönemin solcularının “ANAPgil birey” genellemesine hiç uymaz. Bu anlamda da atipik bir siyasetçidir. Kapısına gelen hiçbir vatandaşın işini geri çevirmez; “önemli ve güvenilir” referansı Ankara bürokrasisindeki müşkülleri çözer. Sadece siyasetle değil, köy hizmetleri, sosyal yardımlar, afet süreçleri ve sivil toplum çalışmalarıyla da öne çıkmış. Su baskınları ve yerleşim sorunlarında devletle köylüler arasında köprüdür. Bir de imar ve iskân çalışmalarında bilfiil rol üstlenir, köylerin daha

yaşanabilir alanlara taşınmasına öncülük etmiştir. Hiç abartmadan söyleyelim: Bunda inanmış bir Müslüman olmasının büyük payının olduğu muhakkaktır.

Şimdi şunun da altını çizmek gerekir: Hacı Ali Bozdam’ın siyasetle ilişkisi, siyaseti hizmet olarak telakki etmesi onun Millî Mücadeleci oluşuyla yakından bağlantılıydı. Çok yakınında olanlar kendisinin her zaman verici ve hayır ehli olmayı önemseydiğini bilirler. Çeşitli tarihlerde Mücadele Birliği’nden ayrılan arkadaşlarını bir araya getirip beraberlik kültürü oluşturmaya çalıştı. Mesela Konya’da Mustafa Aydın Hoca’nın yer yer açıklamalar yaparak meal okuduğu toplantıları organize etti. İşini iyi bilen, çekişmelerle uğraşmayan bu alçakgönüllü zanaatkâr için yarı şaka yarı ciddi “Şeyhimiz, pirimiz, başkanımız” denmesi bir hakkın teslimiydi. Peki, kendisini kemiren, aşındıran zamana karşı ne ile karşı koyacaktır? Bunun cevabını siyaset serüvenini anlatırken söylediklerinde yakalayabiliriz: “Adalet Partisi’nde siyasete başladım. Anavatan Partisi il teşkilatının kuruluşunda bulundum. Karatay ilçe başkanlığı görevinde bulundum. 28 sene aktif siyasi hayatım oldu. Millî Mücadeleciyim. Hayatımın her döneminde Millî Mücadeleci oldum. Bugün de Millî Mücadeleciyim.”

Yapacağı ne varsa sonuna kadar yapan Hacı Ali ağabeyin anlattıklarının hepsini yazmaya imkân yok. “Yazılmadan kaldı bazı şeyler; gene de yazılmış kadar oldu.” diyen Behçet Necatigil ne kadar haklı. Sözün özü bir köprü insandı Hacı Ali Bozdam. Cenazesi, 31 Ocak 2026’da ikinci namazına müteakip Haciveyis Camii’nde kılınan cenaze namazının ardından Üçler Mezarlığı’nda defnedildi. Rahmeten vesia.

Direnış Toprağı Olarak Gazze

GÜNAY BULUT

7 Ekim Aksa Tufanı harekâtından sonra hem İsrail'in işgal tarihi hem de Filistinliler hesaba katılmaksızın kurulmakta olan yeni bölgesel düzen bütün boyutlarıyla açığa çıktı.

Zahide Tuba Kor, *Gazze: Geçmişten Günümüze Direnişin Toprağı* (2025) kitabı, Ortadoğu'nun sürekli yeniden yapılandığı bu mutlak kötülük zamanlarında geçmişten bugüne Gazze'de neler yaşandığını geniş bir perspektifle sunuyor. Bununla birlikte Filistin, İsrail, Irak, Suriye, Lübnan ve dünyada vuku bulan olayları emperyalistlerin düzenbazlıklarını ve İslâm dünyasının sessizliğini ana hatlarıyla ortaya koyuyor. "Bilgi olmadan bilinç olmaz. Bilinç olmadan zulme karşı etkili bir mücadele yürütülemez" düsturu ile yazılan kitabı okurken Aksa Tufanı sürecine ilişkin görüntüleri, haber ve tartışmaları hatırlayıp sorgulamamak imkânsız. Hemen söylenmeli ki Kor, yıllara dayanan saha bilgisinin katkısıyla direnişin arkasındaki insan hikâyelerini, ahlaki değerleri ve Gazzelilerin nesilden nesile aktardığı mukavemet kodlarını ele alıyor.

MANDA YÖNETİMİ, İŞGAL VE DİRENİŞ

Gazze'nin ötesinde Filistin'de olup bitenleri belirli bir bütünlük çerçevesinde öğrenmek, şimdiki anlamak için çok yararlı ancak bugün yaşananları hatırd tut-

mak da geçmişı daha açık seçik kavramaya yardımcı oluyor. Oluşukça kapsamlı metinlerden oluşuk kitabın öne çıkan boyutlarını paylaşmak yararlı olacaktır.

"Zalimlerin yaptığı ilk şey" der Zahide Tuba Kor "hakikate erişimi engelleyip kendi bilgi tekellerini, kendi çıkarlarına uygun olarak kurmak ve kitlelere dayatmaktır. Bir davaya inanmanın ve eyleme geçebilmenin ön koşulu ise bilmek ve bunun için de okumaktır." Bu çerçevede baktığımda Filistin'e dair ilk husus Siyonistlerin Filistin topraklarının yüzde 94'ünü terör yoluyla ele geçirdiği gerçeğidir. Balfour Deklarasyonu'yla Siyonistlere Filistin'de bir devlet vaat eden İngilizler, 1917 yılında Filistin'i işgal ettiğinde Yahudilerin Fi-

listin'deki toprak oranı yüzde 2 idi, 1920'de İngiliz manda idaresi kurulduktan sonra Yahudilerin toprak miktarında yüzde 4'lük bir artış daha oldu. Bu artışta sınırların yeniden çizilmesi, vergi rejiminin ağırlaşması gibi sebeplerle yapılan toprak satışlarının tesiri vardı.

Filistinliler bu işgale yüz yıldır direniyor. Soykırım ve çatışmalar 7 Ekim'de başlamadı. İzzettin Kassar ve arkadaşları 1935'te İngilizlerce şehit edildi, 1936-1939 Büyük Arap İsyanı da bu emperyalist güç tarafından kanlı şekilde bastırıldı. Bu yıllarda Yahudilerin silahlanmasına göz yumulurken Filistinliler başsız, silahsız kaldı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yahudi terör örgütleri İngilizlerle savaş talimi yaptı. Dünya düzeninin yeniden kurulduğu bu süreçte ABD, işgalcinin hamiliğini İngiltere'den devraldı.

Siyonizm'in Filistin topraklarını ele geçirişinde 15 Mayıs 1948 yani işgal devletinin kurulduğu sene önemli bir tarihtir. Zira bu yılda Siyonistler Filistin topraklarının yüzde 78'ini kan dökerek işgal ettiler. Geriye kalan yüzde 22'sini de Haziran 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda Arap devletlerinin hezimetini sonrasında...

Birleşmiş Milletler (BM) 29 Kasım 1947'de Filistin topraklarının yüzde 56'sını Yahudilere, yüzde 43'ünü Filistinlilere verirken yüzde birlik Kudüs'ü ise uluslararası

yönetime bıraktı. Yahudilere ayrılan yüzde 50'lik kısımda hâlâ Filistinlilerin yaşaması, bu toprakların gerçek sahiplerinin yok sayıldığı ve sürgün edileceğinin göstergesiydi. Altı ay boyunca Yahudi terör örgütleri baskın ve tedhiş eylemleriyle Filistinlileri yerinden etti. Nihayet Nekbe ile Filistinlilerin yüzde 60'ı mülteci durumuna getirildi.

Ne var ki bu kanlı işgaller ve kolonyal yerleşimci politikalar, değişik mecralarda dillendirilen 'Filistinliler topraklarını sattı!', 'Araplar Osmanlı'yı arkadan vurdu!', 'Suriye ve Filistin bizi ilgilendirmez!', gibi safsatalarla örtülmektedir. Arapların ihaneti ile kastedilen Hicaz'daki Şerif Hüseyin isyanıdır. Fakat birkaç bin kişiyi geçmeyen bu isyan İngilizlerce bilinçli olarak köpürtülmüştür. Osmanlı sonrası, bölgedeki ulus devletler bu isyanlarla değil Batılıların çıkarları istikametinde kuruldu.

Siyonist propagandalardan biri de 'İslâmî Direniş Hareketi (HAMAS) terör örgütüdür.' söylemidir. Hâlbuki HAMAS, Filistin halkının hayatta kalma iradesidir. 1948 yılında 1 milyon 400 bin olan Filistin nüfusunun yüzde 60'ı yerinden edilmişti. Bunların bir kısmı Ürdün, Mısır, Lübnan, Suriye gibi komşu ülkelere sığındı. 1967 yenilgisinden sonra bu mültecilerin bir kısmı ikinci kez mülteci durumuna düşürüldüler. Hâlihazırda 13 milyon Filistinlinin yarısı hiçbir devletin vatandaşı değildir. Gazze halkının üçte ikisi 1948 mültecisidir. Nekbe'den sonra Gazze, Mısır idaresinde, Batı Şeria ve Doğu Kudüs Ürdün idaresindeydi. 1967 yılında Siyonistler buraları da işgal etti.

Zahide Tuba Kor

Dayanılması güç bu şartlar altında Şeyh Ahmet Yasin'in mesitlerde yetiştirdiği talebeleriyle kurduğu eğitim ve dayanışma cemiyeti, 1987 yılında Birinci İntifada'yı başlattı. Filistinlileri birleştiren HAMAS'ın bu etkin eylemi Oslo Antlaşması'yla kesintiye uğratıldı. ABD, 1993 yılında Yaser Arafat ve İsrail'i Oslo'da masaya oturtarak Filistinlilerin direniş iradesini ve birliğini zayıflattı. Filistinliler silah bırakacak, İsrail'in otoritesini kabul edecek, Batı Şeria ve Gazze'de özerk Filistin yönetimi kurulacaktı, ne var ki Siyonistler bu antlaşmaya da uymadılar.

İşgal rejimi 2000-2005 arasında Batı Şeria ve Gazze'de çok büyük zulümler yaptı. İkinci İntifada ile baş edemeyince 2005 yılında Gazze'den çekilmek zorunda kaldı ancak bölgeyi kara, deniz ve havadan kontrol etmeyi sürdürdü. Siyonistler Gazze'den çekildikten dört ay sonra yapılan seçimlerde HAMAS, Gazze ve Batı Şeria'nın oylarının yüzde 60'ını alarak birinci parti oldu. Bundan sonra ise hür iradesiyle HAMAS'ı seçen Filistin halkı cezalandırıldı. Gazze, işgal rejimi tarafından ambargo ve abluka altında tutuldu. HAMAS, iş birlikçi Dahlan'ın darbe kalkışmasından dolayı El-Fetih'i Gazze'den tasfiye etti. İsrail ve iş birlikçilerinin Gazze'de etkin olamaması, HAMAS'ın yer altında silah üreterek askerî gü-

cünü toplamasına imkân tanıdı. Gazzeliler, gözetim altındaki Batı Şeriaların yapamadığını yapmayı başardılar.

7 EKİM ÖNCESİ GAZZE'DE HAYAT VE AKSA TUFANI

Abluka altında tutulan Gazze'ye mal girişi İsrail üzerinden gerçekleşir. Siyonistler, Gazze'ye nüfusun asgari kalori ihtiyacı kadar gıda geçişine izin veriyordu. Gerçekten ihtiyaç duyulan malzemelerin geçişi ise yasaktı. Defalarca bombalanan şehrin binaları ve alt yapısı bitmişti. Yapıların tamiri için gerekli inşaat malzemelerinin geçişi yasaktı. Temiz suya ulaşabilen nüfus oranı yüzde 10 idi. Kirli sular sebebiyle çok fazla kronik hasta vardı. Kanser hastalarına gerekli radyolojik cihazlar, tıbbi gereçler, tarımsal gübre girişi yasaktı. Dünya Bankası ve BM raporları 2014'ten itibaren 2020 yılına kadar Gazze'nin yaşanmaz bir yere dönüşeceğini öngörüyordu. Karar alıcıları Filistinliler lehine harekete geçirmeyen bu raporlara rağmen Gazze defalarca bombalandı. Sadece sivil inisiyatifler, ablukayı kırmaya yönelik filolar vb. organizasyonlar düzenlediler. Fakat devletler harekete geçemedi. Gazze, bir toplama kampı gibiydi.

Gazzelilerin 2018-2020 arasında dedelerinin çıkarıldığı topraklara yaptığı sivil yürüyüşte yüzlerce Filistinli katledildi. Eğer

7 Ekim'de Aksa Tufanı harekâtı yapılmıyaydı o ay içinde işgal rejimi, Suudi Arabistan'la İbrahim Antlaşmaları'nı imzalayacaktı. Çünkü son yıllarda ABD için Asya, Pasifik ve Kuzey Avrupa, Ortadoğu'dan öncelikli hâle gelmişti. ABD Ortadoğu'dan çekilirken müttefiklerini göbek bağıyla vekiline bağlayacaktı. Körfez'in istihbarat, silah, güvenlik ihtiyacını karşılamayı içeren iş birliği antlaşmaları işgalcinin hem güvenliğini hem de ekonomisini teminat altına alacaktı. Böylece Filistinlilerin yaşadığı abluka, ambargo ve yurtsuzluk yok sayılarak işgalciye güvence veren yeni bölgesel düzen kurulacaktı.

Öte yandan Siyonistler, 2023 yazında kusursuz kızıl düvelerin dünyaya geldiğini duyurmuştu. Bunları kurban ederek ahir zamanı başlatıp Süleyman Mabedi'ni inşa etmeye hazırlanıyorlardı. Nisan 2024'te Mescid-i Aksa'yı yıkmaya karar vermişlerdi. Batı Şeria'daki Filistinlilerin evlerine, arazilerine el konularak ilhak planı hızla ilerliyordu. İşgalci hapsedenlerinde beş binden fazla masum Filistinli çok kötü şartlarda hapsediliyordu. Kassam Tuğayları, Aksa Tufanı harekâtıyla bu olaylara müdahale ederek Ortadoğu tarihinde bir kırılma oluşturdu.

SİYONİST REJİM, DİRENİŞ VE DÜNYA

İsrail tarafına bakılacak olursa: Benyamin Netanyahu hükümeti, içinde dinî Siyonist ekolleri de barındıran altı ortaklı bir koalisyonudur. Radikal Siyonistler, İsrail ve ABD tarafından 1990'larda Yahudi terör örgütü ilan edilen yapıların devamıdır ki onlar işgal rejiminin ele geçirdiği hiçbir toprak parçasından geri çekilmemek

gerektiğini savunuyorlar. Gazze işgal edilmeli ve Büyük İsrail için yayıldıkça yayılmalıdır. Netanyahu da vaat edilmiş topraklara ulaşmak için işgal ve soykırım dâhil her şeyin yapılmasından yanadır. Nitekim 2005 yılında Şaron, Gazze'den çekilirken Netanyahu buna şiddetle karşı çıkmıştı. Bununla birlikte 7 Ekim, kendisini İsrail'in üçüncü büyük adamı (Theodor Herzl ve David Ben Gorion ile birlikte) olarak kodlayan Netanyahu'nun siyasi planlarını âdeta bitirdi.

"Yeni Ortadoğu" bağlamındaki İbrahim Antlaşmaları'nı yapamadı. Hakkındaki görevi kötüye kullanma, yolsuzluk davaları Trump'ın desteğine rağmen devam ediyor, muhtemelen hapse girecek. Netanyahu, 7 Ekim'den sonra bölgeyi soykırımla yeniden şekillendirmek ve İsrail tarihinde, tehditleri bertaraf eden kişi olmak ve kendini kurtarmak istiyor. Bunun için tüm tuşlara basıyor. Örneğin, İran'ın nükleer tesislerini vurmak 1990'lardan beri Siyonist yöneticilerin hepsinin hayaliydi. Fakat Netanyahu siyasi geleceğini İran'a bağlamıştır. Sonuç istediği gibi olmasa da ABD'ye İran'ı vurdurmayı başardı. Bunu ikinci defa yaptırmak için şu günlerde canhıraş uğraşılıyor. Partisinin eski başbakanları, MOSSAD bürokratları, emekli askerler onu "İsrail'in tabutuna çivi çakan kişi" olarak tasvir ediyor.

Zahide Tuba Kor'un kitabından, işgalcinin 7 Ekim'e kadar böylesine uzun süreli savaşa girmedikçe öğreniyoruz. Siyonistlerin saldırganlığı bu kadar uzatmasının ardında Gazze'nin varlığını beka meselesi görmesi ve Filistinlileri teslim alamamış olması var. Ayrıca Körfez'deki diktatörlükler de kendi halklarına ilham verir

endişesiyle HAMAS'ın bitirilmesi için işgalciye güç veriyor. Önümüzdeki yıllarda bölgeyi büyük hesaplaşmalar bekliyor.

Netanyahu, HAMAS'ı da Mahmud Abbas'ın El-Fetih'ini de Gazze'den silip atarak Gazze'yi yutmak istiyor. İşgalci, bölgeye unutamayacakları acımasız bir ders vererek direnişi bitirmeyi ve büyük hayalini gerçekleştirmeyi arzulasa da bunu başaramayacak. Gazze'nin, Siyonist soykırıma ve işgale bu kadar direnebilmesi bir mucizedir. Her şart altında ilme, eğitime, evlenmeye, çocuk doğurmaya, hafızlar yetiştirmeye devam ediyorlar. İmtihan, sabır, dayanışma bilinçleri yüksek. Allah'ın yardımının geleceğinden eminler.

7 Ekim'le birlikte Siyonizm'in yıllardır inşa ettiği imajı yerle bir oldu. İsrail'in yenilmezliği, demir kubbe efsanesi ve istihbarat mitolojisi çöktü. İsrail'in Yahudiler için güvenli yurt olduğu ve dünyanın en ahlaklı ordusuna sahip olduğu iddiası sarsıldı.

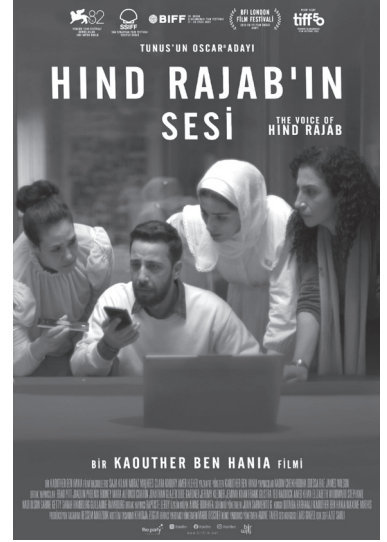
Gazze'yi birçok boyutuyla ele alan Zahide Tuba Kor'un söz konusu kitabı yalnızca Filistin'in siyasi tarihini değil aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan siyasi yapıyı, kanlı çatışmaları ve hakikatin ve haysiyetin ne olduğunu kapsamlı biçimde tahlil ediyor. Filistin'in dününü, bugününü irdeleyen eser, manipüle edilen konularla ilgili kafa karışıklıklarını giderirken yarınlara dair umudu tazeliyor. Eser, 7 Ekim Aksa Tufanı'nun tanıklığı ve kaydı olmanın ötesinde geçmişten bugüne Ortadoğu'nun kroniği Siyonist işgalcilerin, emperyalist devletlerin ve iş birlikçilerin katliamlarının da...

Hind Receb'in Sesini Duyduğumda Her Şeyi Bıraktım

KAOUTHER BEN HANIA

İsrail'in Gazze Şeridi'ni işgali sırasında soykırım ordusu tarafından hunharca katledilen Filistinli Hind Receb'in hikâyesini anlatan *Hind Receb'in Sesi* (2025) yalnızca bir çocuk hakkında değil, onun öldürülmesini mümkün kılan sistemle ilgili.¹ Buna dünyanın en güçlü hükümetleri ve kurumları da suç ortağı oldu. Berlin'de, toplu sivil katliamlarını 'meşru müdafaa' diye tanımlayarak ve maşeri vicdanın haykırışını küçümseyerek soykırımı siyasi kılıf sağlayan kişiler var. Hind Receb'in ve yanındakilerin katledilmesinin barış hakkında nazik bir konuşmanın arka planı yapılmasına müsaade etmeyeceğim. Şayet barıştan bahsediyorsak, adaletten de bahsetmeliyiz. Adalet, hesap verilebilirlik demektir. Hesap verilebilirlik olmadan, barış da olmaz. Bu ödülü eve götürmeyeceğim. Hatırlatma olarak burada bırakacağım. Ancak barış, soykırımdan sorumlu tutulmanın temel alındığı yasal ve ahlaki bir

1 Bu metin yönetmen Kaouther Ben Hania'nın bir söyleşi ile (<https://www.counterpunch.org/2025/12/25/the-voice-of-hind-rajab-director-talks-using-cinema-as-a-force-against-genocide/>), Almanya'nın başkenti Berlin'de düzenlenen "Barış için Sinema" galasında *Hind Receb'in Sesi* filmine verilen "en değerli film" ödülünü almayı reddettiği konuşmasının Alperen Ayrancı tarafından bir araya getirilip çevrilmesiyle oluşturuldu. (Umran)

yükümlülük görüldüğünde, o zaman geri dönüp ödülü memnuniyetle kabul edeceğim.

Hind Receb'e olanlar istisna değil. Bu, bir soykırımın parçası... Aslında bu filmi bu kadar hızlı çekmemizin sebebi tam da buydu. Film çekmek asla çarçabuk ilerleyen bir iş değildir, ama bu soykırımın sona ermesini beklemek ne anlama gelir? Bir sonu düşündüğümüzde aklımıza adalet ve hesap verilebilirlik gelir ama bu gerçekleşmeyecek. Filistinliler bu durumu yıllar yılı yaşıyorlar ve ortada ne bir adalet var ne de bir hesap verilebilirlik. Dolayısıyla bu filmi çekmek, bir şahitlik biçimiydi. Yönetmen olarak arzum, bu filmin bir değişimin parçası olabilmesi, bir dönüşüm sürecinin aracı hâline gelmesidir.

HİND'İN SESİNİ DUYDUĞUMDA

Hind Receb'in sesini ilk duyduğumda kendime "Ben ne yapabilirim?" diye sordum. Elbette film çekiyorum ben. Bu yüzden ilk yaptığım, annesini arayıp izin istemek oldu. Bana söylediklerinin başında adaletle ilgili meseleler yer alıyordu. Kızı için adalet istiyordu ve bu filmin bunu sağlayabileceğini söyledi. Hind'in sesi zihnimi uzun süre meşgul etti ve zamanla bu benim için bir takıntıya dönüştü. Başka herhangi bir projeyi düşünmeyi bıraktım. Bu bir cesaret meselesi değildi; suç ortağı olmamak için duyulan bir ihtiyaçtı.

Hind Receb'in gerçek ses kayıtlarını kullanmayı ta en başından itibaren planlamıştım. Bazen başlangıçtaki tercihlerinizi sorgulayabilirsiniz ama geçerlilik-

lerini koruyorlarsa yola onlarla devam edersiniz. Hind’le ilk karşılaşmam internet üzerinden gerçekleşti ve her şey o kayıtlardaydı, her bir konuşma, her bir an. Ancak insanlar bu kayıtları internette rastgele karşılarına çıktığı için tam anlamıyla dinlemiyorlardı; sadece aşağı doğru kaydırırken denk geliyorlardı. İnternette etkisi o kadar güçlü olmuyor. Dikkatimi çeken bu farklı meseleler kafamda iç içe geçti ve yavaş yavaş bir hikâyeye dönüştü. İşte bu yüzden sinema önemli... Hâlâ insanlara “Durun ve bu sese kulak verin!” diyebileceğiniz bir alan.

Adından da anlaşılacağı üzere *Hind Receb’in Sesi*’nin çıkış noktası sestir. Ses, yapımın omurgasıydı, o seslerde görüntüler var. Film yalnızca tek bir mekânda geçiyor olabilir, ama ses sayesinde iki farklı mekân var. Olaylar, yardım görevlilerinin çaresizce bir şeyler yapmaya çalıştığı Kızılay ofisleriyle sınırlı. Film sürekli hareket hâlinde olsa da bu genellikle hazırlıkların çok titiz yapıldığı anlamına gelir. Gerçek zamanlı bir gerçekliği yakalayabilmek için bir miktar hazırlık yaptık ama şunu söyleyebilirim. Bu filmde oyuncular aslında rol yapmadılar. Hind Receb’in sesine verdikleri tepkiler tamamen gerçekti, içtendi. İlk yaptığım şey, onları temsil ettikleri gerçek kişilerle tanıştırmak oldu. Başka bir ifadeyle benimle yaşadıkları tüm deneyimleri ve hayal kırıklıklarını paylaştıran Kızılay çalışanlarıyla... Ayrıca, oyuncuların repliklerini tam anlamıyla ezberlemeleri gerekiyordu çünkü Hind’e gerçek hayatta söylenen cümleleri birebir aktarmaları şarttı. Filmi neredeyse bir belgesel gibi çektik. Zaman zaman durup bir yönetmen olarak klasik şekilde, bazı sahnelerde hissiyatı bir miktar azaltmalarını istemem gerekti.

Çünkü kayıtların onları gerçekten etkilediği çok açıktı yani bu bir oyunculuk değildi.

FİLİSTİNLİLERİN HİKÂYELERİ

Farklı bir şey yapayım düşüncesiyle yola çıkmadım aslında, belgesel havasını yakalamak için çekimleri önceden görsel olarak planlamadık. Tecrübesi, bilgisi ve harikulade kabiliyeti ile harikalar yaratan Kolombiyalı görüntü yönetmeni Juan Sarmiento ile çalışma fırsatı yakaladım. Çekimleri düşünerek başladık ama siz konuşmaya başladığınızda her şey teoriye dönüşür. Çekime giriştiğinizde ise bambaşka bir durum ortaya çıkar. Sarmiento elde kamera çekimlerinde beceriklidir. Başlangıçta kameranın sarsılmaması için steadicam gibi alet edevata ihtiyaç duyabileceğimizi düşündük. Ancak o, çekime başladığında âdeta karakterlerden birine dönüştü. Oyuncularla bütünleşme konusunda istidatlı, harikulade bir duyarlılığa sahip.

Yapımcım ile kurguyu tamamladığımızda, bu filmi niş bir biçimde piyasaya sürmemiz gerektiğini düşündük. Bu altyazılı, küçük ve bağımsız bir film... Elbette festivaller bu tür bir filmi sever ama içinde büyük yıldızlar olmadığı için geniş izleyici kitlelerine ulaşması mümkün olmazdı. Bu yüzden filme destek verecek bazı büyük isimlere ihtiyacımız vardı. Sektörde pek çok kişiyi tanıyoruz; bu yüzden jenerikteki tüm isimlerle iletişime geçtik. Umudumuz, en azından birinin “Evet, bu filmi destekleyeceğim!” demesiydi. Ama filmi izlediklerinde hepsi derinden etkilendi. Bir anda kendimizi bu inanılmaz jeneriğin içinde bulduk. En baştan itibaren her şey yolunda gitti, hepsi filmi desteklemek istedi.

Sinemada başkasının temsili hakkında konuşmamız gerekiyor, bilhassa da Arapların ve Müslüman-

ların nasıl temsil edildiği üzerine. Ne yazık ki bu gruplar, özellikle de Filistinliler, olumlu bir şekilde tasvir edilmiyor. Filistinlilerin hikâyelerini duymak istemiyoruz; çünkü 70 yıl önce Avrupa’da Yahudi soykırımı yaşandı ve Avrupa, duyduğu suçluluğun bedelini Filistin’de ödemeye karar verdi. O dönemde Filistin, İngiliz mandası altındaydı ve onlar, kendilerine ait olmayan bir şeyi Siyonistlere verdi.

Batı’da dile getirilmesi kolay olmayan derin bir suçluluk duygusu var. Filistin’deki ilk Siyonistler “topraksız bir halk için halsiz bir toprak” sloganını kullanıyordu. Batı’da, Filistinlilerin var olmadığına inanmak istiyorlardı. Bu tür hikâyeler onların varlığını doğruladığında, eski şeytanları uyandırıyor.

Bu tür bir film, Altın Küre gibi dönüm noktalarına ihtiyaç duyar; çünkü ancak bu şekilde, zaten duyarlı olanların ötesinde bir izleyiciye ulaşabilir. Venedik’ten başlayarak ödüllere dolu bir yolculuğu oldu filmin, gösterildiği tüm festivallerde seyircinin övgüleriyle karşılandı. Bu anlamda, seyirciye dokunan bir film olduğu için çok mutluyum. Özellikle ABD’de, bu filmin mümkün en geniş seyirciye ulaşmasını istiyorum ki bu hiç kolay değil, hayli çetrefil bir şey. Bu filme başlamadan önce, yıllardır üzerinde çalıştığım bir film senaryosu için ön prodüksiyon sürecine girmek üzereydim. Fakat Hind Receb’in sesini duyduğumda her şeyi bıraktım. Çünkü bana göre, bir soykırım yaşanırken “sanatın güzelliği” gibi konularda hikâyeler anlatılamaz. *Hind Receb’in Sesi*’ni tamamladıktan sonra o projeye geri döndüm ve filmi çektim. Çekimleri tamamlandı, şimdi kurgusundayım. O, benim bir sonraki uzun metrajlı filmim olacak.

Gazali'nin Yürüdüğü Zorlu Yolun Hikâyesi

GÜLŞEN ÖZER

Tolstoy, “Bütün muhteşem hikâyeler iki şekilde başlar. Ya bir adam bir yolculuğa çıkar ya da şehre bir yabancı gelir” der. İnsanı bambaşka bir duygu akışına çeken bu sözdeki şehir de yolculuk da yabancı da birer metaforudur aslında. Mesele kişinin zihinsel yolculuğunun, hayatındaki esaslı yolculuğun onu götüreceği yeni durum ya da ortamdır. Gazali ile ilgili olarak hatırladığım ilk bilgilerden biri sadece yazarak değil, özümseyerek ilim tahsil etmenin önemini kavradığı bir yolculuk hikâyesiydi. Sonraları *İhyâ'*nın yolculuk adabı bahsinde şunları yazdığını okuyunca onun yolculuğu mesele edindiğini daha iyi kavradım: “Bil ki! Yolculuk, bir çeşit hareket ve insan içine karışma halidir... Hem faydaları hem de zararları bulunur. Yolculuğa sevk eden etkenlerin içerisinde ya bir kaçış hâli ya da bir şeyi elde etme arzusu muhakkak vardır.”

Gazali'nin hakikat arayışının İslâm düşüncesini inceleyen oryantalistlerin tesirinden dolayı uzun zaman daha çok menfi düzlemde ele alındığını söylemek mümkün. Hiç tereddüt etmeden diyebiliriz ki Türkiye'de 1990'lardaki İslâm düşüncesi ve felsefesi odaklı entelektüel tartışmaların da merkezindeydi bunlar. Hatta fikir ve yayın dünyamızın ana ortamına yeni kitapların dâhil olmasının yolu açıldı yapılan

Taner Ölmez

tartışmalar sayesinde. İslâm dünyasında felsefenin çökmesinde Gazali'nin hücumlarının büyük katkısının bulunduğunu yazanlar ve buna karşı çıkanlar şeklinde iki hat teşekkül etti. Şu var ki onun hakkında çalçene konuşanların çoğu ne hacimli ve ihtilafli külliyyatının tamamını ne de onun ömrü hayatı boyunca görüşünde meydana gelen dönüşümleri dikkate almışlardı. Diğer taraftan *Medreseden Kaçış* yazarı Abdülhüseyin Zerrinkub'un da altını çizdiği gibi Gazali üzerine çok sayıda araştırma yapılmasına rağmen, onunla ilgili birçok noktada hâlâ bilinmezliğini korumaktadır. Bu sadece yaşadığı Selçuklular dönemi hakkındaki tarihî araştırmaların aydınlatamadığı

noktalardan kaynaklanmıyordu. Aslında yazdıklarının çokluğu ve düşüncelerinin genişliği, araştırmacıların onun dünyasını kavramasını zorlaştırmaktaydı.

Gazali'nin hayatına, yaşadığı devir içerisinde bir bütün olarak bakanlardan bir kısmının onun herkesçe itibar edilen bir makamı terk etmesinden sonra yazdıklarına odaklanmalarını değerli bulurum. Ki dünyevileşen âlimlere dair yazdıkları hatırlandığında haksız da sayılmazlardı. Nitekim Gazali içe doğru kıvrılan bir bilinç tüneli denilebilecek otobiyografik eserinde müminlere kendisinin hakikati araştırırken neleri bulduğunu anlatmaya başlayacağını söyler.

Karşılaştığı çeşitli mezheplerle dinî hareketlerle ilgili hakiki bir anlayışa sahip olmak için gençlik yıllarından itibaren nasıl büyük bir gayret sarf ettiğini de.

SORGULAMAYLA GEÇMİŞ BİR HAYAT

Şüphesiz eleştirel tavrı baskın olan Gazali'nin ilimlerin ihyasından felsefeye, kelimadan siyasetnameye, kelamı felsefeliştirmesinden Bâtınilerin meydan okumasına karşı çıkışına bütün düşünce alanını ihata etmek çok ayrıntılı incelemeleri gerekli kılar. Gazali'nin yazdıklarının bir kısmı yeni ve daha yüksek bir bilgi anlayışı ortaya koymaya matuftu. Bu yüzden onun yaptıklarını takdirle ananlar kimi kavramları öne çıkardılar. Mesela müceddit bunlardan biriydi ki Mevdudi çok okunan kitaplarından *İslâm'da İhya Hareketleri*'nde onu bu yönüyle değerlendirir. Olumsuz tabiatlı incelemelerin de etkisiyle Gazali'nin İslâmî hayatta vuku bulan değişikliklere ifade kazandırmaya çalışırken ortaya koyduğu çabadan ötürü abartılı ifadelerde anıldığı da malumdur. Bunun tesiri ile olsa gerek İslâm dünyasında Gazali ile ilgili popüler anlatımlardaki abartılı görülebilecek sıfatların kullanımı artmıştır. Sözgelimi TRT'nin tabii platformundaki Gazali konulu dizinin adındaki "Hüccetü'l-İslâm" bunun en somut örneğidir. Onun başarısını takdir etmek için de dizinin ismine taşındığı düşünülebilir bu tamlamanın. Çünkü İslâm tarihinde, İslâm kültürünün her alanını Gazali düzeyinde görkemli bir derinlikle işleyebilen ve tasvir edebilen başka birini bulmanın zorluğunu çoğu kişi fark etmiş durumdadır.

Belli bir hikâyesi ve fikrî olan belki de birkaç soruya dayanan Gazali odaklı dizinin ilk sezonu daha yeni başladı. O günlerde William Montgomery Watt'ın 1963'te yazdığı *Müslüman Aydın Gazali Hakkında Bir Araştırma* kitabını okuyordum. Çoğu kez bir kalem alıp metnin kenarına cevaplar yazma ihtiyacı duyarak üstelik. Mesela şu cümle çok düşündürdü beni: "Gazali, sadece siyasi kararların değil, fakat sosyal hayatın bütün dış şekillerinin de bir kimsenin kontrol etme gücü ötesinde olduğunu fark etmiş görünüyor." Şu da "Gazali'nin kendi hayatında biz, büyük dinlerde sık sık fakat önceden bilinemeyecek şekilde vuku bulan, yeniden canlanma veya ıslahın tek bir insanın kalbinden nasıl kaynaklandığını görürüz." Hem zaten bazen beğendiğimiz kitaplara eklenen ufak bir yorum ya da açıklama genişleyip metni bir başka zamana, bir başka yaşantıya taşımaz mı? Eserin bizimle konuştuğunu ve okurlarını var olmaya zorladığını düşünmez miyiz? Kısa fakat analitik bu eserin sayfalarında ilerledikçe İslâm dünyasındaki kimi gelişmeleri daha iyi kavradığımı söyleyebilirim. Gazali'nin hayatını dizi olarak izleyicilerle buluşturan tabii'deki *İmam Gazâlî Hüccetü'l-İslâm* dizisinin oyuncularının söyledikleri de bunu doğrulayan tespitler içeriyordu.

BİYOGRAFİK DRAMA VE HAZIRLIK

İlk sezonu 10 bölüm olarak gösterilen *İmam Gazâlî* dizisi kolayca çekilebilecek bir yapım değil. Dizinin yönetmenliğini Sedat İnci üstlenmiş, senaryosunu ise Emre Konuk kaleme almış. Dizide İmam Gazali'yi Taner Ölmez, hocası Cüveyni'yi ise Yurdaer Okur canlandırıyor. Elbette yan karak-

terler de var ama onlar üzerinde durmayacağım burada. Dönem atmosferini ve yapım tarafını genel hatlarıyla başarılı bulduğum dizi kuru bir tarih anlatısı olmaktan çıkıp Gazali'nin zihnî ve manevi kırılmalarını veriyor. Özellikle Gazali'nin tartışma sahnelerinde, fikirlerin derinliği ve diyalogların zenginliği dikkat çekiyor. Biyografik drama olsa da dizi tarih ve biyografi sunmanın ötesine geçiyor, izleyiciyi düşünmeye ve sorgulamaya teşvik ediyor. Gazali'nin hayatı ve eserleri üzerinden ahlak, ilim ve toplum üzerine dersler çıkarılabiliyor. Bunun sebebi ise yolculuk hikâyesini mayalayan özün hakikat arayışı olmasıdır. Toplamda 3 sezondan oluşan dizi hakkında bölümlerin tamamını izlemeden bütünlüklü bir değerlendirmede bulunmak doğru olmaz elbet. Ancak bu, dizi vesilesiyle Gazali algısı ve tasavvuru üzerinden bir şeyler söylemeye mâni değil.

Ardından görsel anlatısıyla seyircinin dikkatini sürekli canlı tutmak zorunda kalan dizi ile ilgili haberlerde ne var ne yok bakmaya karar verdim; Gazali'yi canlandıran Taner Ölmez'in seküler çevrelerce linç edildiğini görmek bir kez daha şaşırttı beni. Oyuncu bir taraftan senaryoyu diğer taraftan da Kur'an-ı Kerim okumaya başladığını ifade etmiş hayli zaman önce. Ölmez'in "Gazali'yi anlamak için önce Kur'an-ı Kerim'i anlamam gerekiyordu. Elimden geldiğince, dilim döndüğünce çalışmalarımı bu şekilde devam ettirdim." sözleri ise onun linç edilmesi için yetmiş. Oyuncunun dediklerine yorum yapanlar, 'yalaka' olduğunu ve 'para uğruna böyle bir açıklama yaptığını' iddia etmişler. Bu aslında öteden beri olup bitenlere ışık tutuyordu.

Karaktere hazırlık sürecinin hayli yoğun geçtiğini söyleyen Taner Ölmez'in Gazali'yi araştırması yazının başında ifade ettiğim durumla irtibatlı besbelli. Biz bunları onun dediklerini okurken bütün o duygu kabarmasını bir örüntü içinde hissedebiliyoruz. Şöyle diyor: "Gazali'nin hayatını okurken, bir yandan da kitaplarını okumaya başladım. Role böyle hazırlandım." Gazali'nin entelektüel mirasını canlandırırken hissettiği manevi yüke dair dile getirdikleri de W. Montgomery Watt'ın yazdıklarından da haberdar olduğunu hissettirdi bana: "Omuzlarımda inanılmaz bir ağırlık hissettim. Üzmemem, kırmamam gereken büyük bir kalabalık vardı. Gazali'yi bilmeyenlere karşı da ayrı sorumluluğum vardı. Onlara da Gazali'yi en doğru şekilde anlatmamız gerekiyordu. Emanetim çok ağırdı. Bu yüzden çok titiz davrandım, ince eleyip sık dokudum."

ZAMANINA SESLENMEK

Gazali'nin inanılmaz bir karaktere sahip olduğuna işaret eden Taner Ölmez, Gazali'nin hakikat arayışı ile anlam kazanan yolculuğunu olağanüstü derecede önemli görüyor. Canlandığı karaktere çok saygı duyduğu her hâlimden belli oluyor demek malumun ilamı. W. Montgomery Watt'ın şu cümlesi geldi burada aklıma: "O, arkadaşlarına zamanının en yüksek düşüncesiyle hitap etti." Oyuncu Gazali'nin suskunluğunun karşısındaki dinlemek üzerine olduğunu hatırlatıyor ki bu bile çok değerli. Bu aslında Gazali'nin bireycilik ve toplulukluk ikiliğinin ötesinde bir bakış açısına sahip olduğunu gösterir. Elbette böyle düşünen bir insanı canlandırırken her sahnede "önce kendilerine gelip" sonra diziyi

çekmeye başlamışlar. Gazali'nin söylediklerinin ağırlığı altında ezilmemenin imkânsızlığını fark eden Ölmez, Gazali karakterinin kendi iç dünyasını da etkilediğini dile getirerek şöyle sürdürüyor sözlerini: "Gazali'yi anladık mı? Anlamaya çalıştık. Gazali'yi anlayabilmemiz mümkün mü? Dünyaya gelmiş ender insanlardan bir tanesi. Karşıdaki insanın nasıl bir âlim, bir düşünce adamı olduğunu için içindeyken daha iyi anlıyorsun. Hiçbir şey eskisi gibi olmuyor. (...) Gazali'yi oynadıktan sonra gerçekten çok farklıyım."

Gazali hakkındaki bu sözler bile onun hareketli ve ilimle iç içe geçmiş bir ömür sürdüğünü bir kez daha teyit ediyor. Tam da bu noktada, belki de asıl meseleye, yani Gazali'nin bugün neden hâlâ konuşulduğuna geliyoruz. Hiç kuşku yok ki Gazali güçlü ve yenilikçi bir fakih, ateşli tartışmalar yapan bir kelimacı, eleştirel bir filozof, öz-eleştirel bir mutasavvıf hatta hoş sohbet bir hocadır. Böyle olduğu içindir ki yaşadığı asrın büyük kültürünü azami düzeyde eserlerinde yansıtmıştır. İşte Gazali'yi merkeze alan bir entelektüel monografinin gücü de büyük oranda bundan; karaktere dönemin siyasi ve ilmî gelişmeleri zaviyesinden odaklanmasından gelir. Gazali'nin İslâmî yenilenmedeki başarısına dikkat kesilen William Montgomery Watt, onun bir bütün olarak İslâm toplumunun hayatına ne ölçüde etki ettiği sorusunu sormuş. Bu çerçevede şöyle diyor: "O, ortaya muntazam bir teori koymadığı ve resmî münevver sınıfını ıslah etmediği hâlde geniş bir etkiye sahipmiş gibi görünüyor. Tasavvuf ve İslâmî ilimler arasındaki gerginliği büyük ölçüde gidermek suretiyle o, cemiyeti, bizzat içinde

bulduğu duruma uygun olan, değiştirilmiş bir fikri yapıyı kabul ettirmeye daha çok yaklaştırdı."

İmam Gazali Hüccetü'l-İslâm dizisi, Gazali'nin hayatıyla ilgili anlatılanların tümünden ortaya çıkana bütünüyle sadık olsa bile, bunlar, ekranın ontolojisine çevrildiğinde kaçınılmaz olarak dönüştürülebilir. Hem dizide zaman dışsaldır. Oyuncu, çok yetkin olsa bile Gazali'nin tüm zorlu sorgulamalarını, iç dünyasında olup bitenleri taşıyamaz. Taşımaya çalışsa bile izleyici bunları ardışık okur. Filmle ilgili kuramsal çalışmaların da altını çizdiği gibi yüz, duygunun yoğunlaştığı yerdir, ancak tek bir baskın tonla algılanır. İzleyici yine de Gazali'ye hem sempati besleyebilir hem de onu anlayıp onunla özdeşleşir. Fakat Gazali'nin hakikat merkezli derinliği ile görsel anlatının dışavurumcu doğası arasındaki mesafe elbette kapanmaz. Bu zaten mümkün değildir.

Alberto Manguel "Bir kitap, onu her okuyuşumuzda farklı bir kitap hâline gelir", diyordu *Okumalar Okuması*'nda. Bu sadece kitaplar için mi geçerli? Tabii ki hayır. O zaman tüm kültürel ve sanatsal göstergeler için de benzeri bir cümle kurulabilir mi? Benim bu soruya cevabım evet; dolayısıyla Gazali dizisini tekrar seyrederken yapımın farklı yanlarına dikkat kesileceğimden eminim. Yine aynı şekilde Montgomery Watt'ın Gazali değerlendirmesini de tekrar okuduğumda farklı bulacağım kesin. Ancak hem dizinin hem kitabın bu büyük İslâm âliminin şahsi ve ilmî serüvenini konuşmak için bulunmaz bir fırsat sunduğunu kim inkâr edebilir.

Şam Uluslararası Kitap Fuarı'nın Ardından

KAAN KÜÇÜK

Suriye'nin başkentinde Esed rejiminin devrilmesi ve ülkenin özgürleştirilmesinin ardından bu yıl ilk kez düzenlenen Şam Uluslararası Kitap Fuarı 6-16 Ocak 2026 tarihleri arasında gerçekleşti. Canlılıkla dolup taşan fuar herkesi hem şaşırttı hem de heyecanlandırdı. Fuarın savaştan önce düzenlendiği dönemde Suriye, bugünkünden belirgin biçimde farklı bir siyasi iklime sahipti. Bugün geriye baktığımızda, o günler neredeyse başka bir çağa aitmiş gibi görünüyor. Aradan geçen on dört yıl yalnızca zamanı değil, hayatın ritmini, algı biçimlerimizi ve en önemlisi fuarın toplumsal konumunu da değiştirdi.

Yeniden başlayan fuar bir yönüyle Arjantin'de cunta yönetiminin devrilmesinin ardından 1984'te düzenlenen Buenos Aires Kitap Fuarı'na benziyor. Bu fuara katılan yazar Italo Calvino'nun katılımına İtalyanca hitap ettiği konuşması bana Şam'daki fuara giden fakat Arapça bilmeyen yayıncılarla, yazarları düşündürdü. Diğer yandan da dil ve iletişim sorunu olmayan yazarlarla sloganı "yazdığımız tarih, okuduğumuz tarih" olan fuar kapsamında yapılamayanları... Calvino, etkili ve çok yönlü yaratıcı konuşmasının bir yerinde şöyle demiş: "Size İtalyanca hitap ettiğim için özür dilerim; birçoğunuzun bizim dilimizi anladığını umuyorum, konuşmanın tamamında kullanacak kadar kendime güvenmesem de ben de sizinkini anlıyorum." Asıl önemlisi de büyük bir kütüpha-

nenin okura verdiği hisle kitap fuarınınkini karşılaştırmış: "Kütüphanelerde geçmiş, sanki sessiz sözcüklerin jeolojik katmanlarında birikir; bir kitap fuarında ise geçmiş, yazılı bitki örtüsünün çoğaldıkça yenilenmesidir, kendisini gelecekteki okurlarına yönlendirmeye, onların zihinsel devrelerine sızmak için baskı yapmaya çalışan, henüz yeni basılmış cümlelerin akışığıdır."¹

KİTAPLARDAN BİR GÖK KUBBE

Savaş yüzünden okurların yıllar yılı basılı kâğıt ummanından, rengârenk kitap kapaklarından oluşan bu gök kubbeden uzak kaldıklarını düşünmek bile insanı üzüyor. Hâliyle kitapseverler dünyayı çoğaltan aynalar silsilesi gibi binlerce farklı kitabın arasında

1 Italo Calvino, *Yazılmış Dünya ve Yazılmamış Dünya*, çev. Esin Gören, YKY, İstanbul, 2025, s. 142.

kendilerini kaybetmenin verdiği bir tür baş dönmesi yaşadılar. Yayıncılar, bilhassa Kürtçe kitap yayımlayanlar ve organizasyonda yer alanlar da. Kitap meraklıları yeni bir başlıktan doğan sürpriz beklentisi ya da baskısı tükenmiş eski bir kitabın yeni baskısını birden bire görme arzusunun yanında ilklerle ve hiç tahmin etmedikleri yazarlarla karşılaştılar.

Benim dikkatimi en çok çeken gelişme ise hiç tereddütsüz başta İslâm Tarihi, Sanatı ve Kültürü Araştırma Merkezi (IRCICA) olmak üzere başında bulunduğu veya içinde hizmet verdiği birçok akademik ve kültürel müessese-den dolayı İslâm âlemini,² Arap dünyasını ve Suriye'yi yakından tanıyan³ Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun da fuara katılması oldu. İhsanoğlu, rejimin sona ermesinin ardından Suriye'nin kültürel bakımdan önem taşıyan etkinliğini takdire şayan bulmuş: "İlk günden böyle bir etkinliğe yönelmeleri ve ülke dışından birçok ismi davet etmeleri beni çok mutlu etti." ifadelerini kullanmış. Doğrusu onun kıymetli fuar izlenimlerini dinlemek veya okumak gerçekçi bir değerlendiri-

2 Bir örnek için bk. Ekmeleddin İhsanoğlu, *Yeni Yüzyıla İslâm Dünyası*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.

3 Burada Ekmeleddin İhsanoğlu'nun *Suriye'de Modern Osmanlı Sağlık Müesseseleri, Hastaneleri ve Şam Tıp Fakültesi* isimli (Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999) kitabı hatırlanmalı.

me sunabilirdi. Gelgelelim en az Calvino'nun Buenos Aires Kitap Fuarı ziyareti kadar önem taşıyan İhsanoğlu'nun Şam'daki fuarı ziyareti hakkında yukarıdaki açıklamanın ötesinde henüz bir şey okuyabilmiş değiliz.

Günümüzde dünyanın birçok yerinde kitap fuarları daha çok sektör buluşmaları, telif anlaşmaları ve profesyonel ağlarla anılıyor. Henüz bu noktadan çok uzak olsa da Şam Uluslararası Kitap Fuarı yazarları, yayınevlerini ve okurları buluşturan bir kültür platformu olmayı başardı. Tabii yeni rejim ve kültür politikasının değerlendirileceği yeni bir standart belirleyen fuar kimilerinin hoşuna gitmedi, onların içini bir telaş kapladı. *The Economist* sayfalarında mesela; Charles Darwin, Stephen Hawking, Sally Rooney gibi yazarların eserlerinin fuar da bulunması hakkında "ülkenin yeni yetkililerinin bir ihmali mi yoksa gerçek bir hoşgörü ruhunun kanıtı mı olduğunu bilmek zor." denildi. Kürtçe kitapların ilk defa fuar alanında sergilenmesinden duydukları sevinci dile getirirken bile türlü tevizatlar yapmaktan geri kalmayanlar da vardı. Hep kötü anlamda kullandıkları 'selefi' ve 'İslâmcı' kavramları üzerinden Arap dünyasındaki birçok kitap fuarında eserleri satılan İbn Teymiye'nin⁴ ya da Seyyid Kutub'un⁵ kitaplarının fuar da ilgi görmesinin içlerinde biriktirdiği öfkeyi kustular.

4 *Rûdaw* fuarla ilgili haberinde şu cümleye yer verdi: "Çok sayıda gencin fuar alanına akın ettiği ve Selefilğin en önemli teorisyenlerinden biri kabul edilen İbn Teymiye'nin kitaplarını satın almak için uzun kuyruklar oluşturduğu görüldü." "Şam Kitap Fuarı'nda İbn Teymiye Kitaplarına Yoğun İlgi: Cihadi Fikirlerin Yayılması Tehlikeli", *Rûdaw*, 11 Şubat 2026.

5 *Reuters*, kitap fuarındaki kısıtlama

Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed eř-Şara Şam Uluslararası Kitap Fuarı'nın açılışında konuştu.

Peki, şaşırtıcı mıydı böylesine keskin yorumlar? Değildi, çünkü onların zihninde ifade hürriyeti sadece dünyevilerin dünyasıyla birlikte varlığını sürdürüyor, bu yüzden ister klasik isterse modern dönemde yaşasın âlimler çarpıtılmış algıların şekillendirildiği tek boyutlu figürler olarak sunuluyor. Bahsi geçen isimlerin metinlerini hakkını vererek okuyanlar için her şey yerli yerindeyken şimdi işi gücü İslâm'ı çerçeveye yerleştirmek olan yayın organlarının kaba ve yüzeysel değerlendirmelerinin konusu olmuştu. Diğer taraftan Suriye'de uzun yıllar yasaklanan Kürtçe yayınların Şam Uluslararası Kitap Fuarı kapsamında Kültür Bakanlığı'na bağlı bir stantta sergilenmesi herkesin takdirini kazandı. Kitap fuarlarının yalnızca kültürel değil, toplumsal bir mesaj taşıdığı dikkate alındığında bu durum en önemli gelişmelerden

yokluğundan duyduğu rahatsızlığı "Esedler Suriye'yi yönetirken, Seyyid Kutub'un (...) kitabına sahip olmak sizi hapse veya daha kötüsüne götürebilirdi. Ancak bu ay Şam'daki bir kitap fuarında, radikal İslamcı ideoloğun bu eseri dikkat çekici bir şekilde sergilendi ve iyi satış yaptı." ifadeleriyle duyurdu. Kinda Makieh & Firas Makdesi, "At Damascus Book Fair, Islamist Titles and Kurdish Culture Echo Big Shifts", *Reuters*, 12 Şubat 2026.

biri olarak anılmayı hak ediyor. Kürtçe yayınların 1963'teki Baas darbesiyle sistematik biçimde yasaklandığını, Kürt kültürüne dair her şeyin suç sayıldığını hatırladığımızda meselenin niçin bu kadar çok gündeme geldiğini kavramak kolaylaşacaktır.

Anlaşılacağı üzere kapsamı itibarıyla tek boyutlu bir fuar değildi Uluslararası Şam Kitap Fuarı. Ancak Türkiye'de önemini yansıtmak ölçüde haberler ve söyleşiler yapılamadı, bir iki istisna dışında izlenimler içeren yazılar kaleme alınmadı. Birkaç etkili yazı ve birkaç televizyon röportajıyla fuar geniş bir kesimin zihninde kalıcı bir yer edinebilirdi. Ancak kabul edelim ki her nedense bunların önemini sıklıkla unutmaya meyilliyiz. Mesela çoğu mecrada fuarın şahane afişi bile yoktu. Oysa afiş tasarımında Avrupa'daki kimi analizler bu afişin Ugarit alfabesine göndermeler yapmasına odaklanmışlardı. Bu yönüyle geleceğin kültür politikalarının ne olabileceğini kavramak bakımından afiş dikkate değer. Çünkü fuar, Suriye'yi yalnızca güncel siyasal tartışmalarla değil, kadim kültürel miras üzerinden de yeniden konumlandırma arayışının bir parçası olarak planlanmış. Aynı durum haberlere ve sosyal medya paylaşımlarına bakılırsa

edebiyat atölyeleri, söyleşiler ve kitap imza günleri gibi etkinliklere de yansımış. Yayıncıların özgürlüğün yeniden kazanıldığı ülkede yıllar sonra fuarın tekrar tertiplenmesinden duydukları memnuniyeti çeşitli platformlarda dile getirdiklerini okuyup dinledik.

KÜLTÜREL PERSPEKTİF, BULUŞMALAR VE KATILIMCILAR

Suriye Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen fuarın açılış törenine katılan Cumhurbaşkanı Ahmed eş-Şara önemli vurgular içeren bir konuşma yaptı. Ancak onun konuşmasının içeriği Anadolu Ajansı başta olmak üzere Türkiye'deki haber ajanslarında, dijital mecralarda ve gazetelerde hak ettiği ölçüde yer almadı. Hâlbuki konuşmadan pasajlar aktaran kimi metinlere bakılırsa Şara, fuarın basit bir kültürel etkinlik olmanın ötesine geçtiğini kaydetmiş. Titizlikle yeni dönemde Suriye'nin nasıl olacağını da işaretlerini vermiş. Fuarın tertiplenmesinden son derece bahtiyar olduğunu da yine İngilizce haberlerden öğreniyoruz. Şara'nın "İnsanlık daima hakikati aramıştır; insanın bilgisi arttıkça bilinci artar, bilinci arttıkça da ilme olan ihtiyacı büyür. Allah ilminizi artırsın." ifadeleri dikkat çekici. Onun dediklerini bu sene slogan olarak Necib Mahfuz'un "Bir saat okumayı bırakan, yüzyıllarca geri kalır." cümlesini seçen Kahire Kitap Fuarı ile birlikte düşünebiliriz. Şara "bilgisizliğin zayıflıkla, bilen ve bildiğiyle amel eden toplumun güçle" anıldığını; "bilgisiz gücün yıkıcı, görüşsüz kılıcın sahibini vurucu" olduğunu belirtmiş. Konuşmasının merkezinde ise Şam'ın "Doğu'nun ve Batı'nın ilim taliplilerini çekmiş bir memba" oluşu fikri var.⁶

6 Yasin Aktay, "Şam 57. Uluslararası

Entelektüellerden şairlere, sanatçılardan akademisyenlere kadar geniş bir katılımcı yelpazesini ağırlayan fuar resmî verilere bakılırsa 350 bini çocuklardan oluşan 1 milyon 290 bin kişi tarafından ziyaret edilmiş. Fuarın onur konukları ise Suudi Arabistan ile Katar'dı. Özellikle Katar, havaa-lanına giden otoyol kenarındaki kitap fuarı alanında canlı bir atmosfer yaratmış. Müzik grupları Körfez'in geleneksel şarkılarını çalarken, salonlarda çeşitli gösteriler de düzenlemişler. Tüm bunlar göz önüne alındığında, yumuşak güce yatırım yapan Katar'ın Suriye'deki etkisinin, İslâmcılık biçiminde değil, medya ve bilgi üretimi yoluyla ortaya çıktığını göstermektedir.

Cumhurbaşkanı Ahmed eş-Şara'nın fuarda Suriyeli yazar, şair, âlim ve entelektüellerle bir araya gelmesi ülkenin birlik ve beraberlik anlatısını güçlendirmeye matuftu. Türkiye'den Arapça ve Türkçe kitap yayımlayan çok sayıda yayıncının fuarda stantlarının bulunması kültürel ilişkilerin geleceği açısından ümit verici. Ama yine de adını tam koyamadığımız bir eksiklik var, haberleri okurken bunu seziyoruz. Şam'a gidenler genellikle memnun. Çünkü yıllar sonra fuar tekrar düzenlenmiş. Türkiye'den resmî düzeyde Kültür ve Turizm Bakanlığı düzeyinde üst düzey bir katılımın olup olmadığı gibi noktalara bakınca eksiklikler daha da belirginleşiyor. Esed rejiminin zulümlerini bilenler açısından fuar, rejimin değiştiğini gösteriyor hem de yeni pencereler açıyor. Fuarı tarihçesiyle değerlendirirken, iki farklı kültürel deneyimi yan yana koymak anlamlı. Ama bununla birlikte fuarın tarihçesiyle ilgili

Kitap Fuarı: "Tarih Yazdığımız... Tarih Okuduğumuz' Bir Eşik", *Yeni Şafak*, 16 Şubat 2026.

bile ciddi bilgi noksanlıkları söz konusu. Okumayı öğrendikten sonra bütün yapabileceği, ders kitabı laflarını papağan gibi tekrarlayan Pinokyo'nun yaptıklarını andırıyordu bazı ezberler.

Fuar süresince telif görüşmeleri, çeviri antlaşmaları ve iş bağlantıları ile sektör içi faaliyetler canlandırıldı mı bilmiyoruz. Ancak Türkiye'deki yayıncıların önümüzdeki yıllarda daha çok Arapça kitap yayımlamaları kültürel köprüleri güçlendirecektir. Fuar beklendiği üzere yalnızca bir kitap etkinliği olmanın ötesine geçerek kültürel ve ilmî bir buluşmaya sahne olmuş. Türkiye genelinden 25 kişilik âlimler heyeti, fuar sonrasında Suriye Diyanet İşleri Başkanı Usame er-Rufai ile bir araya gelmiş. Heyetin ayrıca, İbn Arabi, Mevlana, Halid Bağdadi ve Selahaddin Eyyubi'nin türbeleri ile Emevi Camii'ni ziyaret ettiğini öğreniyoruz kimi haberlerden.

Şam Uluslararası Kitap Fuarı, 11 gün süren yoğun etkinliklerin ardından gerçekleştirilen ödül töreniyle sona erdi. Fuara 35'ten fazla ülkeden yaklaşık 500 yayınevinin katılması bir canlılık göstergesi. Elbette bu sayılar Arap ülkeleri arasında en büyük, dünyanın ise Frankfurt Kitap Fuarı'ndan sonra en büyük ikinci fuarı olan Kahire Kitap Fuarı'na göre çok düşük. Zira uluslararası yayıncılık arenasında dev bir pazara dönüşen Kahire'deki fuarda bu yıl 83 farklı ülkeden gelen bin 457 yayınevi ve toplamda 6 bin 637 katılımcı yer almıştı. Ancak köklü bir geçmiş bulunan ve uzun bir aranın ardından yeniden kapılarını açan Suriye'nin başkentindeki fuarın ülkenin kültürel perspektifinin sembollerinden birine dönüşeceğinin işaretlerini verdiğini söylemek abartılı görülmemeli. Belki de 2026 Şam Uluslararası Kitap Fuarı'nın asıl anlamı burada saklı.